

Regeringens proposition 1994/95:222

Ny ellagstiftning

Prop.
1994/95:222

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 24 maj 1995

Mona Sahlin

Jörgen Andersson
(Näringsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att den av riksdagen år 1994 beslutade ellagstiftningen skall träda i kraft med vissa förändringar. Den nya ellagstiftningen innebär konkurrens i handeln med el som ökar valfriheten för elkonsumenterna och skapar förutsättningar för en ökad pris- och kostnadspress inom elförsörjningen.

De föreslagna ändringarna i den vilande ellagstiftningen innebär att elkonsumenternas ställning stärks och att försörjningstryggheten i elsystemet förbättras.

Kontrollen av tillkomsten av nya utlandsförbindelser för överföring av el skärps. Förslaget innebär att nätkoncession för utlandsförbindelse inte får meddelas om förbindelsen allvarligt skulle försämra möjligheterna att långsiktigt upprätthålla elförsörjningen i landet.

Glesbygdskonsumenternas intresse av rimliga överföringstariffer tillgodoses genom ändringar i lagstiftningen som syftar till en ökad utjämning av kostnaderna för överföring av el mellan tätorts- och glesbygdskonsumenter. Huvudprincipen är att nättariffer på lokala nät och på regionledningar skall vara avståndsberoende.

För att skapa trygghet för bl.a. konsumenter med låg elförbrukning föreslås att systemet med leveranskoncession förlängs till fem år.

Den småskaliga elproduktionen tillförsäkras rimliga ekonomiska villkor på den nya elmarknaden genom ändrade villkor för anslutning till elnätet. En möjlighet införs att begränsa användningen av elvärme i distributionsområden för fjärrvärme och naturgas med svag konkurrenskraft.

Uppföljningen och övervakningen av elmarknaden skärps efter reformens ikraftträdande, bl.a. med avseende på utvecklingen för de små

konsumenterna och konsumenter i glesbygd. Vidare bör den långsiktiga försörjningstryggheten på elmarknaden följas särskilt. Genom utvecklade energiprognoser kan säkrare bedömningar göras bl.a. när det gäller behovet av nya kraftanläggningar och utbyggnad av elsystemet i övrigt.

Reglerna för den nya elmarknaden föreslås träda i kraft den 1 januari 1996.

Vidare föreslås principer för uttag av avgift (nätavgift) för finansiering av Närings- och teknikutvecklingsverkets verksamhet som nätmyndighet enligt den nya ellagstiftningen.

1	Förslag till riksdagsbeslut	6
2	Lagtext	7
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	7
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), in- nefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	12
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1801) om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	16
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:618) om handel med el, m.m.	17
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1802) om ändring i lagen (1994:618) om handel med el, m.m.	21
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1803) om ändring i lagen (1994:619) om ändring i lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden	22
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1804) om ändring i lagen (1994:620) om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.	23
3	Ärendet och dess beredning	24
4	En effektiv elförsörjning	26
4.1	Inledning	26
4.2	Ny elreform	28
4.3	Styrmöjligheter på en reformerad elmarknad	30
4.4	Investeringar i ny kraftproduktion	32
5	Utrikeshandeln med el	34
5.1	Inledning	34
5.2	Utvecklingen inom EU	34
5.3	Reglering av utrikeshandeln med el	36
5.3.1	Allmänna överväganden	36
5.3.2	Handeln på utlandsförbindelserna	38
5.3.3	Koncessionsprövningen av utlandsförbindelser	40
5.4	En integrerad nordisk elmarknad	42

6	Åtgärder för att säkerställa en fungerande handel med el . . .	44
6.1	Konsumentintresset stärks	44
6.2	Trygghet för små konsumenter och för småskalig elproduktion	46
6.3	Konsumenter i glesbygd	48
6.4	En organiserad handelsplats för el	53
6.5	Uppföljning av kapacitets- och efterfrågeutvecklingen, m.m.	56
7	Särskilda åtgärder för fjärrvärme och annan lokal energiproduktion	59
7.1	Tillfälligt skydd för vissa fjärrvärme- och naturgasverksamheter	59
7.2	Den småskaliga elproduktionen	63
7.3	Avgifter och ersättning för inmatning av el på nätet	65
8	Finansieringen av myndighetstillsynen för den reformerade elmarknaden	67
9	Vissa övriga frågor	71
9.1	Reglering av balansansvar	71
9.2	Fördelningen av nätföretagens kostnader för mätning, m.m.	77
9.3	Produktion av el i nätverksamhet, m.m.	80
9.4	Föreskrifter om redovisning av nätverksamhet	83
10	Ikraftträdande, m.m.	84
11	Författningskommentar	86
11.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	86
11.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	95
11.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1801) om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	103
11.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:618) om handel med el, m.m.	105
	Sammanfattning av Energikommissionens delbetänkande Ny elmarknad (SOU 1995:14)	111
	Sammanfattning av promemorian Vissa tekniska frågor i den nya ellagstiftningen (Ds 1995:8)	117

Sammanfattning av Energikommisionens skrivelse med förslag om skydd för fjärrvärme	120	Prop. 1994/95:222
Sammanfattning av Närings- och teknikutvecklingsverkets promemoria Förslag till Avgiftsfinansiering av nätmyndigheten . .	124	
Lagrådsremissens lagförslag	127	
LAGRÅDET	144	
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 maj 1995 .	146	
Rättsdatablad	147	

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,
2. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,
3. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1801) om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,
4. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:618) om handel med el, m.m.,
5. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1802) om ändring i lagen (1994:618) om handel med el, m.m.,
6. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1803) om ändring i lagen (1994:619) om ändring i lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden,
7. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1804) om ändring i lagen (1994:620) om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.,
8. godkänner det som regeringen förordar om nätavgiftens utformning (avsnitt 8).

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Härigenom föreskrivs att 2 § 2 mom., 2 § 4 mom., 2 § 6 mom. och 2 § 7 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i momentens lydelse enligt lagen (1994:617) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 § 2 mom.

Nätkoncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

Nätkoncession för linje får endast om det finns särskilda skäl meddelas för ledning som är avsedd för spänning som inte överstiger högsta tillåtna spänning för de områden med nätkoncession som berörs av ledningen.

Nätkoncession för område får bara meddelas om området utgör en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet. Nätkoncession får inte meddelas för ett område som helt eller delvis sammanfaller med ett annat koncessionsområde.

Nätkoncession som avser en utlandsförbindelse får inte meddelas om förbindelsen allvarligt skulle försämra möjligheterna att långsiktigt upprätthålla elförsörjningen i landet.

Nätkoncession får endast beviljas den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet. Nätkoncession för område får endast beviljas den som dessutom är lämplig att bedriva nätverksamhet inom det begärda området.

Nätkoncession får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Vid prövning av frågor om meddelande av nätkoncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas.

Nätkoncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten. Vid prövning av ansökan om överlåtelse av nätkoncession skall fjärde stycket tillämpas.

2 § 4 mom.

Den som har nätkoncession för linje är skyldig att på skäligen villkor ansluta en anläggning till ledningen.

Om det finns särskilda skäl kan nätmyndigheten besluta att den som har nätkoncession för linje inte behöver ansluta en anläggning till ledningen.

Den som har nätkoncession för område är skyldig att på skäligen villkor ansluta en anläggning inom området till ledningsnätet.

Om det finns särskilda skäl kan nätmyndigheten besluta att den som har nätkoncession för område inte behövs ansluta en anläggning till ledningsnätet.

Vill någon ansluta en anläggning till en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje i stället för till ett ledningsnät som omfattas av en nätkoncession för område, får den som har nätkoncessionen för linje göra anslutningen endast efter medgivande av den som har nätkoncession för området eller efter tillstånd av nätmyndigheten.

Den som har nätkoncession är skyldig att på skäligen villkor överföra ström åt annan.

Innehavare av nätkoncession är skyldig att utföra mätning av överförd ström samt att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten meddelar.

Innehavare av nätkoncession är skyldig att utföra mätning av överförd ström samt att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten meddelar. *Föreskrifter om kostnader för mätning finns i 2 § 10 mom.*

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment prövas av nätmyndigheten.

2 § 6 mom.

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten. Tillsynen omfattar dock inte frågor om elsäkerhet.

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten. Tillsynen omfattar dock inte frågor om elsäkerhet. *Nätmyndigheten utövar också tillsynen över efterlevnaden av 1 § lagen (1994:618) om handel med el, m.m.*

Nätmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen.

Ett föreläggande får förenas med vite.

En nätkoncession får helt eller delvis återkallas om koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosätter

En nätkoncession får helt eller delvis återkallas om koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosätter

sina skyldigheter enligt 4 mom. eller 7 mom. eller enligt villkor i nätkoncessionen eller om han under tre år i följd inte har haft ledningen eller ledningsnätet i bruk.

sina skyldigheter enligt 4 mom. eller 7 mom. eller 1 § lagen (1994:618) om handel med el, m.m. eller enligt villkor i nätkoncessionen eller om han under tre år i följd inte har haft ledningen eller ledningsnätet i bruk.

Frågor om återkallelse av nätkoncession prövas av nätmyndigheten.

2 § 7 mom.

Nätverksamhet skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. *Nätverksamhet skall redovisas i enlighet med bestämmelserna i bokföringslagen (1976:125) och 11 kap. aktiebolagslagen (1975:1385).* Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av nätverksamhet. *Regeringen får därvid föreskriva undantag från bestämmelserna i bokföringslagen och 11 kap. aktiebolagslagen.*

Revisor hos den som bedriver nätverksamhet skall särskilt granska redovisningen av nätverksamheten. Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av revisorn ges in till nätmyndigheten. Regeringen får meddela föreskrifter om revision av nätverksamhet.

Avgifter och övriga villkor för överföring av ström och anslutning till ledning (nätтарiffer) skall vara skäligen och utformade på sakliga grunder. Nätтарiffer för område, utom engångsavgift för anslutning, får dock inte utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen. Nätтарiffer för överföring av ström skall utformas så, att betald avgift för en anslutning ger

Nätverksamhet skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. *Vid redovisning av nätverksamhet som grundas på nätkoncession för område skall varje område redovisas för sig om inte nätmyndigheten på koncessionshavarens begäran beviljar undantag. Sådant undantag skall beviljas om berörda områden ligger geografiskt nära varandra och sammantagna utgör en för nätverksamhet lämplig enhet. Ett beviljat undantag är för sin giltighet beroende av att en enhetlig nätтарiff tillämpas för samtliga områden som omfattas av undantaget. När koncessionstiden för något av de områden som omfattas av det beviljade undantaget löper ut, skall nätmyndigheten pröva om undantaget skall bestå.* Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av nätverksamhet.

Revisor hos den som bedriver nätverksamhet skall särskilt granska redovisningen av nätverksamheten. Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av revisorn ges in till nätmyndigheten. Regeringen får meddela föreskrifter om revision av nätverksamhet.

rätt att använda det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna.

Vid bedömning av en nättariffs skälighet skall särskilt beaktas konsumentintresset. Hänsyn skall dessutom tas till kravet på en rimlig avkastning i nätverksamheten. Vid skälighetsbedömningen skall nättariffen för varje koncessionsområde bedömas för sig.

Den som har nätkoncession skall på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om nättariffer och övriga villkor för överföring eller anslutning. Vid begäran om ny anslutning skall uppgiften om villkoren lämnas inom skäligen tid. Den skriftliga uppgiften skall innehålla en upplysning om möjligheten att hos nätmyndigheten begära prövning enligt 4 mom. sista stycket.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt första och femte styckena prövas av nätmyndigheten.

Avgifter och övriga villkor för överföring av ström och anslutning till ledning (nättariffer) skall vara skäligen och utformade på sakliga grunder. Nättariffer för område, utom engångsavgift för anslutning, får dock inte utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen. *På en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje och där spänningen understiger 220 kilovolt (regionledning) får inte nättariffen, utom engångsavgift för anslutning, på varje spänningsnivå, utformas med hänsyn till var en uttagspunkt är belägen i förhållande till ledningens anslutning till annan koncessionshavares ledning som omfattas av nätkoncession för linje. Tillstånd till avvikelse från vad som anges i föregående mening meddelas i enlighet med vad som anges i 9 mom.* Nättariffer för överföring av ström skall utformas så, att betald avgift för en anslutning ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna.

Vid bedömning av en nättariffs skälighet skall särskilt beaktas konsumentintresset. Hänsyn skall dessutom tas till kravet på en rimlig avkastning i nätverksamheten. Vid skälighetsbedömningen skall nättariffen för varje koncessionsområde bedömas för sig. *Om nätmyndigheten enligt första stycket har medgivit att flera nätkoncessioner för område får redovisas samlat, skall dock dessa vid skälighetsbedömningen nses utgöra ett område.*

Vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en regionledning skall

1. koncessionshavarens kostnader för att ha samtliga sina regionledningar inom samma region an-

slutna till annan koncessionshavarens ledning bedömas samlat,

2. koncessionshavarens kostnader för nedtransformering bedömas samlat för hela landet inom varje normalt spänningsintervall när lika många nedtransformeringar utförts för att nå detta spänningsintervall,

3. koncessionshavarens övriga kostnader bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för koncessionshavarens samtliga regionledningar i hela landet.

Vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en ledning med en spänning om 220 kilovolt eller däröver skall alla kostnader på koncessionshavarens samtliga ledningar i landet med undantag för utlandsförbindelserna bedömas samlat, dock att tariffen får utformas med hänsyn till var på koncessionshavarens ledningsnät en anslutningspunkt är belägen.

Den som har nätkoncession skall på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om nättariffer och övriga villkor för överföring eller anslutning. Vid begäran om ny anslutning skall uppgiften om villkoren lämnas inom skälig tid. Den skriftliga uppgiften skall innehålla en upplysning om möjligheten att hos nätmyndigheten begära prövning enligt 4 mom. sista stycket.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt första och sjunde styckena prövas av nätmyndigheten.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Prop. 1994/95:222

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

dels att 31 § skall ha följande lydelse,

dels att det i 2 § skall införas fyra nya moment, 9 - 12 mom., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 § 9 mom.

Nättariffen för en enskild elkonsument, vars anläggning är ansluten till en regionledning, skall, om nätmyndigheten meddelat tillstånd till det, utformas med hänsyn till var på regionledningen elkonsumentens uttagpunkt är belägen.

På ansökan av koncessionshavaren eller berörd elkonsument skall nätmyndigheten meddela tillstånd om den berörda uttagpunkten fanns den 1 juli 1995 och ett avtal, innebärande att priset för överföringen av el baseras bland annat på uttagpunktens belägenhet, tillämpades den 1 juli 1995.

Tillstånd skall gälla från viss dag samt meddelas för bestämd tid, högst trettio år.

Om tillstånd meddelats skall, vid fastställande av nättariff för elkonsumenten, uttagpunktens belägenhet beaktas i samma utsträckning som i det avtal som nämns i andra stycket.

Om uttagpunktens läge ändras eller avses bli ändrad eller om den avtalade effekten i uttagpunkten höjs eller avses bli höjd, skall koncessionshavaren anmäla detta till nätmyndigheten. När en sådan anmälan har gjorts skall nätmyndigheten pröva i vilken utsträckning och under vilken tid det tidigare meddelade tillståndet skäligen

2 § 10 mom.

Kostnaden för en mätare med tillhörande insamlingsutrustning och för dess installation i uttagspunkten hos en elkonsument skall av nätkoncessionshavaren debiteras elkonsumenten.

En elkonsument som är lågspänningskund har vid flyttning rätt att av nätkoncessionshavaren få tillbaka den del av erlagd kostnad som motsvarar värdet av mätaren med tillhörande insamlingsutrustning med beaktande av dess återstående tekniska livslängd. Belopp under 1 000 kronor behöver dock inte återbetalas till elkonsumenten.

En elkonsument vars elförbrukning mäts på annat sätt än enligt de föreskrifter som meddelats med stöd av 2 § 4 mom. sjunde stycket skall debiteras merkostnaden för denna mätning och för rapporteringen av mätresultaten.

Andra kostnader för mätning än de som nämns i första och tredje styckena får inte debiteras enskilda elkonsumenter.

Första – tredje styckena gäller inte elkonsumenter som köper sin el från innehavaren av leveranskoncession enligt 6 § lagen (1994:618) om handel med el, m.m.

Frågor om nätkoncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment prövas av nätmyndigheten.

2 § 11 mom.

Innehavare av elproduktionsanläggning som kan leverera en effekt om högst 1 500 kilowatt skall för inmatning av el inte erlägga annan del av nättariffen än engångsavgift för anslutning, avgift

för mätare med tillhörande insamlingsutrustning och för dess installation i inmatningspunkten samt årlig avgift för mätning och rapportering.

2 § 12 mom.

Innehavare av en elproduktionsanläggning har rätt till ersättning av den koncessionshavare till vars ledningsnät anläggningen är ansluten. Ersättningen skall motsvara

1. värdet av den minskning av energiförluster som inmatning av el från anläggningen medför i koncessionshavarens ledningsnät, och

2. värdet av den reduktion av koncessionshavarens avgifter för att ha sitt ledningsnät anslutet till annan koncessionshavares ledningsnät som blir möjlig genom att anläggningen är ansluten till ledningsnätet.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om beräkningen av ersättningen enligt första stycket.

Frågor om ersättning enligt detta moment prövas av nätmyndigheten.

31 §¹

Beslut enligt 2 § 7 mom. får inte överklagas.

Beslut om ersättning till den som enligt 15 a § tredje stycket beordrats att öka eller minska produktionen av ström får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av nätmyndigheten enligt 2 § 4, 6, 7, 9, 10 eller 12 mom. eller 3 § och beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 15 a § tredje stycket beordrats att öka eller minska produktionen av ström får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. *Prövningsstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. När nätmyndighetens beslut prövas i domstol är myndigheten*

¹Senaste lydelse 1994:1801.

Föreskrifter om överklagande av en myndighets beslut enligt 23 §, 24 § första eller andra stycket, 25 § eller 26 § eller med stöd av ett bemyndigande enligt lagen meddelas av regeringen.

Föreskrifter om överklagande av ett beslut av en riksprovplats meddelas av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1996.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1801) om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Prop. 1994/95:222

Härigenom föreskrivs i fråga om övergångsbestämmelserna till lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i deras lydelse enligt lagen (1994:1801) om ändring i nämnda lag

dels att punkten 1 skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas en ny punkt, punkt 4, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 15, 15 a och 31 §§ den 1 januari 1995, och i övrigt den dag regeringen bestämmer. De nya föreskrifterna skall, med det undantag som anges i 2, tillämpas även på koncessioner som har beviljats före ikraftträdandet. Därvid skall linjekoncession anses som nätkoncession för linje och områdeskoncession som nätkoncession för område.

Föreslagen lydelse

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 15, 15 a och 31 §§ den 1 januari 1995, och i övrigt den 1 januari 1996. De nya föreskrifterna skall, med det undantag som anges i 2, tillämpas även på koncessioner som har beviljats före ikraftträdandet. Därvid skall linjekoncession anses som nätkoncession för linje och områdeskoncession som nätkoncession för område.

4. Nätmyndigheten skall på anmälan av kommunen meddela förbud för en innehavare av nätkoncession att inom ett angivet område ansluta anläggningar för värmeförsörjning av en byggnad om byggnaden redan är ansluten till ett fjärrvärme- eller naturgasnät. Anmälan skall göras före utgången av juni 1996.

Ett förbud gäller till utgången av år 1998.

Ett förbud gäller inte anläggningar i form av en värmepump.

På ansökan av innehavaren av en byggnad får nätmyndigheten meddela undantag från förbudet om värmeförsörjningen av byggnaden med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma värmesystemet.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:618) om handel med el, m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:618) om handel med el, m.m.

dels att nuvarande 13 § skall betecknas 14 §,

dels att 1, 5, 7 och 12 §§ samt punkten 2 i övergångsbestämmelserna skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 13 §, och närmast före den paragrafen en ny rubrik av följande lydelse,

dels att det närmast före 14 § skall införas en ny rubrik som skall lyda "Överklagande".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

En juridisk person som bedriver produktion av eller handel med el får inte bedriva nätverksamhet enligt 1 § fjärde stycket lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Utan hinder av första stycket får produktion av el bedrivas tillsammans med nätverksamhet i samma juridiska person om

- 1. produktionen uteslutande är avsedd att täcka nätförluster, eller*
- 2. produktionen äger rum i mobila reservkraftsaggregat, vilka är avsedda för tillfälligt bruk vid elavbrott.*

Bestämmelser om tillsyn över efterlevnaden av denna paragraf finns i 2 § 6 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

5 §

Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 4 § 1 eller distribution av fjärrvärme eller naturgas skall verksamheten drivas på affärsmässig grund. *Verksamheten skall* redovisas särskilt.

Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 4 § 1 eller distribution av fjärrvärme eller naturgas skall verksamheten drivas på affärsmässig grund *och* redovisas särskilt. *Detta gäller*

dock inte företag som bedriver distribution av fjärrvärme eller naturgas i ett område där nätmyndigheten har meddelat ett förbud enligt punkten 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i deras lydelse enligt lagen (1994:1801) om ändring i nämnda lag.

7 §

Leveranskoncession får endast ges till den som från allmän synpunkt är lämplig att leverera ström inom leveransområdet.

Leveranskoncession ges för en bestämd tid, längst *tre* år. Leveranskoncession ges för en bestämd tid, längst *fem* år.

Leveranskoncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Vid prövning av ansökan om överlåtelse av leveranskoncession skall första stycket tillämpas.

12 §

Annan än innehavare av leveranskoncession får inom leveransområdet leverera ström *dels* för ändamål som inte omfattas av leveransskyldigheten enligt 9 § första och andra styckena, *dels till* elkonsumenter som skriftligen gjort anmälan om det till koncessionshavaren minst sex månader innan leveransen påbörjas.

Annan än innehavare av leveranskoncession får inom leveransområdet leverera ström för ändamål som inte omfattas av leveransskyldigheten enligt 9 § första och andra styckena. *En sådan leverantör får inom leveransområdet också leverera ström till dels* elkonsumenter som skriftligen gjort anmälan om det till koncessionshavaren minst sex månader innan leveransen påbörjas, *dels elkonsumenter som med en leverantör har haft ett tidsbestämt avtal, vilket har upphört att gälla under tiden den 30 juni - 31 december 1995.*

Elkonsument som med koncessionshavaren har ett avtal om leverans av ström med en reglerad uppsägningstid som är längre än sex månader eller som är tidsbestämt får dock inte köpa ström av annan än koncessionshavaren förrän avtalet har upphört att gälla. I sådana fall krävs ingen anmälan enligt första stycket.

Elkonsument inom leveransområdet som köper ström från annan än innehavaren av leveranskoncession men som i stället vill köpa ström från denne skall ha rätt till det om elkonsumenten gjort anmälan om detta till koncessionshavaren minst en månad innan leveransen skall påbörjas.

Balansansvar

13 §

En elkonsument är skyldig att se till att det finns någon, som har åtagit sig det ekonomiska ansvaret för att det nationella elsystemet tillförs lika mycket el som tas ut i konsumentens uttagspunkt (balansansvar). Ett sådant åtagande skall göras genom ett avtal med den myndighet, som enligt 15 a § lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha systemansvaret för elektrisk ström.

En elkonsument som är ansluten till ett ledningsnät skall hålla innehavaren av nätkoncession underrättad om vem som har åtagit sig balansansvaret i hans uttagspunkt.

Första och andra styckena gäller inte de elkonsumenter som köper sin el från innehavaren av leveranskoncession enligt 6 §.

Innehavaren av leveranskoncession skall hålla innehavaren av nätkoncession underrättad om till vilka elkonsumenter han levererar el samt vem som har åtagit sig balansansvaret för hans inköp.

Innehavaren av nätkoncession skall hålla den systemansvariga myndigheten underrättad om de uppgifter som nämns i andra och fjärde styckena. Han skall dessutom hålla den systemansvariga myndigheten underrättad om vem som har åtagit sig balansansvaret för hans egna inköp.

2. Ges leveranskoncession i samband med ikraftträdandet till någon annan än den som vid utgången av 1994, med stöd av områdeskoncession enligt 2 § 4 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i dess lydelse före den 1 januari 1995, bedriver distributionsverksamhet inom leveransområdet (områdeskoncessionshavaren) eller den som till honom står i förhållande som anges i 3 gäller följande.

a) Den som får leveranskoncession inom området har skyldighet att leverera ström i enlighet med vad som anges i 9 §.

b) Leveransskyldigheten enligt a omfattar dock inte elkonsumenter inom området som vid ikraftträdandet har tidsbestämda avtal eller avtal med en reglerad uppsägnings-tid som är längre än sex månader med den tidigare innehavaren av områdeskoncession inom området.

c) Det under b angivna undantaget från leveransskyldigheten gäller till utgången av år 1996. Avtal som avses under b blir ogiltigt vid utgången av år 1996.

d) Annat avtal mellan elkonsument och tidigare innehavare av områdeskoncession än som avses under b blir ogiltigt vid ikraftträdandet av denna lag.

2. Ges leveranskoncession i samband med ikraftträdandet till någon annan än den som vid utgången av 1995, med stöd av områdeskoncession enligt 2 § 4 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i dess lydelse före den 1 januari 1996, bedriver distributionsverksamhet inom leveransområdet (områdeskoncessionshavaren) eller den som till honom står i förhållande som anges i 3 gäller följande.

a) Den som får leveranskoncession inom området har skyldighet att leverera ström i enlighet med vad som anges i 9 §.

b) Leveransskyldigheten enligt a omfattar dock inte elkonsumenter inom området som vid ikraftträdandet har tidsbestämda avtal eller avtal med en reglerad uppsägnings-tid som är längre än sex månader med den tidigare innehavaren av områdeskoncession inom området.

c) Det under b angivna undantaget från leveransskyldigheten gäller till utgången av år 1997. Avtal som avses under b blir ogiltigt vid utgången av år 1997.

d) Annat avtal mellan elkonsument och tidigare innehavare av områdeskoncession än som avses under b blir ogiltigt vid ikraftträdandet av denna lag.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1802) om
ändring i lagen (1994:618) om handel med el, m.m.

Prop. 1994/95:222

Härigenom föreskrivs att punkten 1 i övergångsbestämmelserna till lagen (1994:618) om handel med el, m.m. i punktens lydelse enligt lagen (1994:1802) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1. Denna lag träder i kraft den
dag *regeringen bestämmer*.

1. Denna lag träder i kraft den
1 januari 1996.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1803) om
ändring i lagen (1994:619) om ändring i lagen (1985:277)
om vissa bulvanförhållanden

Prop. 1994/95:222

Härigenom föreskrivs att ikraftträdandebestämmelsen till lagen (1994:619) om ändring i lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden i dess lydelse enligt lagen (1994:1803) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag träder i kraft den *dag*
regeringen bestämmer.

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den *1*
januari 1996.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1804) om ändring i lagen (1994:620) om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m.

Prop. 1994/95:222

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:620) om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m. i dess lydelse enligt lagen (1994:1804) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Härigenom föreskrivs att lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m. skall upphöra att gälla *den dag regeringen bestämmer*.

Föreslagen lydelse

Härigenom föreskrivs att lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m. skall upphöra att gälla *vid utgången av år 1995*.

3 Ärendet och dess beredning

Riksdagen beslöt våren 1994 om en reformering av elmarknaden (prop. 1993/94:162, bet. 1993/94:NU22, rskr. 1993/94:358). Beslutet innebar dels ändringar i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen), dels en ny lag (1994:618) om handel med el, m.m. Enligt beslutet skulle det nya regelverket träda i kraft den 1 januari 1995.

Till grund för riksdagsbeslutet låg de lagförslag som i juli 1993 redovisades av Ellagstiftningsutredningen i delbetänkandet *Elkonkurrens med nätmonopol* (SOU 1993:68).

I riksdagens beslut om energipolitiken våren 1994 behandlades bl.a. omställningen av energisystemet (bet. 1993/94:NU17, rskr. 1993/94:356). Riksdagen uttalade att en kommission med parlamentarisk sammansättning borde tillsättas för att granska de pågående energipolitiska programmen för omställning och utveckling av energisystemet och analysera behovet av förändringar och ytterligare åtgärder. Kommissionen borde också lägga fram förslag om program med tidsangivelser för omställningen av energisystemet. Dessutom borde kommissionen följa utvecklingen på elmarknaden, och särskilt behandla utlandshandeln och de regionalpolitiska frågorna.

Sommaren 1994 tillkallade regeringen Energikommissionen (EK) (dir. 1994:67). Regeringen beslöt hösten 1994 om tilläggsdirektiv till EK (dir. 1994:120), som innebar att kommissionen med förtur skulle analysera möjligheterna att genomföra elmarknadsreformen på ett sätt som inte låser kommissionens fortsatta arbete.

Riksdagen beslöt i december 1994 att skjuta upp elmarknadsreformens ikraftträdande för att skapa möjligheter för kommissionen att genomföra en bredare konsekvensanalys av de nya reglerna för elmarknaden innan reformen träder i kraft (prop. 1994/95:84, bet. 1994/95:NU10, rskr. 1994/95:141).

EK har den 23 februari 1995 redovisat sina överväganden och förslag avseende elmarknadsreformen i delbetänkandet *Ny elmarknad* (SOU 1995:14). I betänkandet föreslås att den vilande ellagstiftningen träder i kraft med vissa ändringar. En sammanfattning av utredningens förslag redovisas i bilaga 1.

I en promemoria som har upprättats i Näringsdepartementet, *Vissa tekniska förändringar i den nya ellagstiftningen* (Ds 1995:8), redovisas förslag till vissa förändringar av teknisk karaktär i den vilande ellagstiftningen. En sammanfattning av förslagen finns i bilaga 2. EK:s betänkande och promemorian har remissbehandlats. En sammanställning av framkomna synpunkter finns tillgänglig i Näringsdepartementet (N95/472).

EK har i en skrivelse den 6 april 1995 redovisat förslag till skydd för vissa fjärrvärme- och naturgasverksamheter på den nya elmarknaden. En sammanfattning av förslaget redovisas i bilaga 3. Förslaget har behandlats vid en hearing i Näringsdepartementet den 20 april 1995. Ett protokoll från denna hearing finns tillgängligt i Näringsdepartementet (N95/472).

En ny myndighetsfunktion (nätmyndigheten) vid Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) har i enlighet med riksdagens beslut (prop. 1993/94:162, bet. 1993/94:NU22, rskr. 1993/94:358) inrättats den 1 juli 1994 med uppgift att handlägga bl.a. koncessionsärenden och ärenden om koncessionshavarnas skyldigheter samt att utöva tillsyn av ellagens efterlevnad utom i frågor som rör elsäkerhet. NUTEK har även ansvar för de myndighetsuppgifter som följer av lagen om handel med el, m.m.

Riksdagen anslöt sig till principen att nätmyndighetens verksamhet skall finansieras genom avgifter som tas ut av koncessionshavarna. I propositionen informerades riksdagen om att regeringen avser återkomma med ett förslag i finansieringsfrågan.

NUTEK har redovisat ett förslag till avgiftssystem för finansiering av nätmyndighetens verksamhet i promemorian *Förslag till avgiftsfinansiering av nätmyndigheten*. En sammanfattning av NUTEK:s promemoria är bifogad som bilaga 4. Promemorian har remissbehandlats. En sammanställning av remissinstansernas synpunkter finns tillgänglig i Näringsdepartementet (N94/578).

Arbetet inom Ellagstiftningsutredningen fortsätter. Utredningen har nyligen redovisat delbetänkandet *Elförsörjning i ofred* (SOU 1995:51). Betänkandet remissbehandlas f.n. Regeringen avser behandla frågan om elberedskapen i samband med nästa försvarspolitiska beslut.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 4 maj 1995 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i bilaga 5.

Lagrådets yttrande finns i bilaga 6.

Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten. Lagrådets synpunkter berörs i författningskommentaren till respektive paragraf.

4.1 Inledning

Regeringens bedömning: En tryggad elförsörjning förutsätter att regelverket för produktion och överföring av el utformas så att kundernas behov av el tillgodoses på ett kostnadseffektivt sätt till stabila och rimliga priser.

Skälen för regeringens bedömning: En långsiktigt stabil och säker tillgång på el till internationellt konkurrenskraftiga priser är en viktig förutsättning för en positiv utveckling av näringslivet och samhällsekonomin. Enligt 1991 års energipolitiska riktlinjer skall energipolitiken utformas så att dessa förutsättningar bevaras. Särskilt för elintensiva basnäringar som pappersindustrin, gruvindustrin och stålindustrin är detta ett grundläggande krav.

Elförsörjningen är således av central betydelse för den ekonomiska och sociala utvecklingen i Sverige. Elsystemets infrastruktur måste utnyttjas och utvecklas så att samhällets krav på elförsörjningen kan tillgodoses. Regelverket för produktion och överföring av el måste därför utformas så att kundernas behov av el tillgodoses på ett kostnadseffektivt sätt och till stabila och rimliga priser.

Sveriges medlemskap i EU innebär att Sverige aktivt kan delta i bl.a. unionens arbete med att ta fram åtgärder som minskar energianvändningens miljöpåverkan. Vid ett ministerrådsmöte med energiministern i november 1994 behandlades bl.a. det fortsatta arbetet med att skapa en inre elmarknad och den s.k. grönboken om energipolitiska riktlinjer, som skall ligga till grund för en bred debatt inför regeringskonferensen år 1996.

Inom Norden har flera betydelsefulla förändringar skett på elmarknaden, som redan har ändrat förutsättningarna för handeln över gränserna. I Norge och Sverige har det centrala systemansvaret och ansvaret för stamnäten, inklusive utlandsförbindelserna, skilts från kraftproducenterna och förts över till företag/affärsverk utan egen kraftproduktion.

I Norge trädde en ny energilag i kraft den 1 januari 1991 som bl.a. öppnade handeln för el med konkurrens. I Finland har riksdagen nyligen beslutat att en lagstiftning med liknande innebörd skall träda i kraft den 1 juni 1995. Den svenska vilande ellagstiftningen innehåller liknande ändringar. Sedan en tid tillbaka pågår ett samarbete direkt mellan nätföretagen i Finland, Norge och Sverige som gäller bl.a. hur mellanledsförbindelserna skall utnyttjas för att skapa förutsättningar för en öppen nordisk elmarknad samt gemensamma metoder för mätning och avräkning.

Det integrerade svenska elsystemet har under 1900-talet byggts upp från lokala produktions- och distributionsområden. Utbyggnaden har skett i samverkan mellan producenter, distributörer, stat och kommuner. Därigenom har de samlade kostnaderna kunnat nedbringas. Den marknadsorganisation som har vuxit fram har dock givit vissa företag ett

dominerande marknadsinflytande.

Ett ikraftträdande av den vilande ellagstiftningen innebär en ändrad roll- och ansvarsfördelning inom elförsörjningen. Genom att de legala monopolerna för försäljning av el avvecklas skapas förutsättningar för ökad konkurrens mellan producenterna. Därigenom stärks konsumenternas ställning på marknaden.

Genom en lagstiftning med detta syfte skapas förutsättningar för en effektiv elförsörjning. Detta har också varit en viktig utgångspunkt för den reformering av elmarknaden som inleddes år 1991 genom riksdagens beslut att bolagisera Vattenfall och avskilja verksamheten i storkraftnätet till en särskild organisation (prop. 1990/91:87, bet. 1990/91:NU38, rskr. 1990/91:318 samt prop. 1991/92:49, bet. 1991/92:NU10, rskr. 1991/92:92). I regeringens proposition (1990/91:87) om näringspolitik för tillväxt angavs att det viktigaste motivet till att föra över huvuddelen av Vattenfalls verksamhet från affärsverk till bolag var att effektivisera förvaltningen av statens kapital. Vattenfall borde ges möjligheter att utvecklas inom de konkurrensutsatta områdena genom att verksamheten bedrivs i aktiebolagsform. Ett annat mål som framhölls var att stärka kraftkonsumenternas ställning genom åtgärder som ökar konkurrensen mellan producenter i Sverige samt mellan svenska och utländska producenter. Dessutom borde småskaliga producenter tillförsäkras goda möjligheter att sälja el till marknaden.

Förslaget om en ny ellagstiftning våren 1994 låg i linje med tidigare beslut i syfte att effektivisera elmarknaden. Elreformen innebär förändringar av elmarknadens funktionssätt. Den grundläggande förändringen ligger i en tydligare ansvars- och rollfördelning mellan marknadens aktörer. Produktion och försäljning av el skall ske i konkurrens.

Överföring av el på nätet (nätverksamhet) är ett naturligt monopol och måste regleras och övervakas för att tillförsäkra kunderna skäliga villkor för överföringen. Det samlade ansvaret för drift och leveranssäkerhet (systemansvaret) åläggs staten.

Den konkurrensutsatta delen av elmarknaden regleras av konkurrenslagstiftningen och övervakas av Konkurrensverket. En ny myndighetsfunktion, den s.k. nätmyndigheten, har inrättats vid NUTEK för att svara för bl.a. tillsyn av nätverksamhet. Svenska kraftnät är systemansvarig myndighet enligt ellagen.

Propositionen 1993/94:162 utgjorde dock ett bristfälligt underlag för riksdagens beslut om det nya regelverket. På viktiga punkter saknades analyser av det föreslagna regelverkets konsekvenser. Det gäller bl.a. effekterna för elsystemets leveranssäkerhet och den långsiktiga försörjningstryggheten. Vidare var det osäkert om reglerna tillgodosåg glesbygdskonsumenternas krav på rimliga överföringstariffer.

I oktober 1994 överlämnade regeringen därför ett förslag till riksdagen om att skjuta upp elmarknadsreformen för att skapa möjligheter för analyser av konsekvenserna av de nya reglerna för elmarknaden (prop. 1994/95:84). Enligt förslaget skulle endast de föreskrifter i ellagen som avser systemansvaret träda i kraft den 1 januari 1995, medan ikraftträdandet för de lagar som riksdagen beslöt om våren 1994 i övriga delar skulle ändras till den dag regeringen bestämmer. Riksdagen biföll i december

1994 förslaget och förutsatte därvid att regeringen skulle återkomma till riksdagen innan de aktuella lagarna sätts i kraft.

I november 1994 beslöt regeringen om tilläggsdirektiv till Energi-kommissionen (EK). Genom tilläggsdirektiven vidgades EK:s ursprungliga uppgifter avseende elmarknadsreformen och relaterades direkt till kommissionens breda energi-, miljö- och näringspolitiska uppdrag att utforma förslag till åtgärder för en konkurrenskraftig och miljöacceptabel svensk energiförsörjning och till ett program med tidsangivelser för omställningen av energisystemet. EK fick i uppgift att med förtur analysera möjligheterna att genomföra den nu vilande elmarknadsreformen på ett sätt som inte låser kommissionens fortsatta arbete.

EK har nu gjort denna analys. Dess slutsatser och förslag har fått stöd i remissbehandlingen. Förutsättningarna finns därmed att, på det sätt som närmare beskrivs i fortsättningen, genomföra förändringar på elmarknaden samtidigt som kraven på en trygg och effektiv elförsörjning tillgodoses. Regeringen redovisar i denna proposition sina överväganden i ett antal specifika frågor som har uppkommit i samband med bedömningen av de konsekvenser ett ikraftträdande av den vilande ellagstiftningen skulle kunna ge upphov till.

4.2 Ny elreform

Regeringens förslag: Den vilande ellagstiftningen skall träda i kraft med de förbättringar som nu föreslås.

Energikommissionens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga 46 remissinstanser utom två instanser antingen tillstyrker Energikommissionens (EK) förslag eller lämnar förslaget utan erinran. Enligt Sveriges Konsumentråd bör regelverkets konsekvenser för konsumenterna analyseras innan reformen träder i kraft.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens samlade bedömning är att avgörande skäl talar för att elmarknadsreformen nu bör träda i kraft, med de förslag till ändringar i den vilande ellagstiftningen som här föreslås. Regeringen lämnar förslag till ändringar av det vilande regelverket, och redovisar åtgärder som syftar till att förbättra bl.a. försörjningstryggheten och tryggheten för små konsumenter vid övergången till det nya systemet.

Bedömningen att det nya regelverket bör träda i kraft har gjorts mot bakgrund av bl.a. de pågående förändringarna av förutsättningarna för elförsörjningen, både på det nationella planet inom ramen för den gällande ellagen, och i vår närmaste omvärld. Denna utveckling - där betydelsefulla faktorer är den ökade internationaliseringen samt bolagiseringen av Vattenfall och kommunala verk - har lett till en ökad marknadsorientering hos elföretagen. Detta har redan medfört en ökad rationaliseringsaktivitet inom elsektorn och en betydande strukturo-

vandling. En tilltagande kundanpassning kan också noteras. Regeringen bedömer att dessa förändringar kommer elkunderna till godo i form av lägre elpriser och en ökad servicegrad. Givetvis har arbetet med den reformerade ellagstiftningen, som nu har pågått under flera års tid, medverkat till denna omställning.

Den gällande ellagstiftningen är dock inte utformad med hänsyn till denna mer konkurrensinriktade situation. Dagens elmarknad är ett mellanting mellan den organisation av elförsörjningen som rådde för några årtionden sedan - ett samarbete under ledning av vattenfallsverket - och den vilande lagstiftningens konkurrensutsatta elmarknad. Detta mellanläge innebär att de stora kraftföretagen kan agera relativt fritt i skydd av lagens monopolrättigheter utan den motvikt som konsumenternas inflytande genom konkurrensen på en marknad innebär.

Den norska elmarknadsreformen kommer att inom kort följas av en liknande reform i Finland. Om det nu gällande svenska regelverket behålls uppkommer då en brist på ömsesidighet gentemot grannländerna. De ökade möjligheterna till internationell elhandel och till en vidare utveckling av det nordiska elsamarbetet skulle därigenom riskera att omintetgöras.

Regeringens bedömningar avseende den vilande ellagstiftningens konsekvenser i ett elförsörjningsperspektiv redovisas i avsnitt 4.3 och 4.4. En central fråga är hur de ramar, som genom elmarknadsreformen etableras för aktörerna på elmarknaden, påverkar leveranssäkerheten och försörjningstryggheten i det svenska elsystemet på kort och lång sikt. En annan väsentlig fråga är huruvida reformen kan förändra möjligheterna att utnyttja tillgängliga styrmedel på energi-, miljö- och näringspolitikens område.

I avsnitt 5 redovisas regeringens överväganden och förslag i fråga om utrikeshandeln med el och dess påverkan på elförsörjningen och elprisernas utveckling. De därefter följande avsnitten är i stora drag disponerade på följande sätt.

I avsnitt 6 redovisas regeringens överväganden och förslag till åtgärder för att säkerställa en väl fungerande handel med el där kundernas intressen tas tillvara. Vidare redovisas förslag som syftar till att säkerställa rimliga överföringstariffer för glesbygdskunderna. Regeringen redovisar dessutom förslag som syftar till ökad trygghet för bl.a. mindre elförbrukare vid övergången till den nya marknaden.

Den nya lagstiftningen kan i några fall leda till en oönskad konkurrens mellan elvärme och fjärrvärme- respektive naturgasverksamhet. I avsnitt 7 lämnas förslag om tillfälligt skydd för vissa fjärrvärme- och naturgasverksamheter på den nya elmarknaden. I samma avsnitt redovisas också förslag till särskilda åtgärder för att stärka villkoren för den småskaliga elproduktionen.

I avsnitt 8 redovisas regeringens överväganden och förslag i fråga om finansieringen av myndighetstillsynen för den reformerade elmarknaden.

Avsnitt 9 innehåller förslag till vissa förändringar av teknisk karaktär i den vilande ellagstiftningen. Förslagen syftar till att undanröja oklarheter i bestämmelserna och därigenom underlätta övergången till den nya elmarknaden vid ett ikraftträdande av det vilande regelverket.

Avsnitt 10 innehåller regeringens förslag om tidpunkt för den vilande ellagstiftningens ikraftträdande.

Avsnitt 11 innehåller författningskommentarer till de föreslagna lagändringarna.

4.3 Styrmyndigheter på en reformerad elmarknad

Regeringens bedömning: Förutsättningarna att driva en aktiv energipolitik kan behållas om den vilande ellagstiftningen införs. Enerkipolitiska styrmedel kan utnyttjas med ökad kraft på den nya elmarknaden.

Energikommissionens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna lämnar Energikommissionens (EK) bedömning utan erinran.

Skälen för regeringens bedömning: En trovärdig politik för omställningen och utvecklingen av energisystemet förutsätter att åtgärdena för en stabil och tillräcklig tillförsel av energi kan förenas med energipolitikens övriga mål. Ett grundläggande motiv för 1991 års energipolitiska beslut var att omställningen av energisystemet bör grundas på långsiktigt hållbara politiska beslut (prop. 1990/91:88, bet. 1990/91:NU40, rskr. 1990/91:373). Besluten måste vara sådana att fastlagda mål för energipolitiken framstår som trovärdiga över tiden.

Riksdag och regering anger de förutsättningar inom vilka kraftföretagen skall arbeta. Det är företagens uppgift att med utgångspunkt i den av statsmakterna fastlagda energipolitiken planera och utveckla kraftsystemet så att landets behov av el kan tillgodoseas. Denna ansvars- och rollfördelning för den svenska elförsörjningen betonades i 1991 års energipolitiska riktlinjer. Bolagiseringen av Vattenfall innebär bl.a. en anpassning till denna rollfördelning.

För att nå de energipolitiska målen har statsmakterna många styrinstrument. Den statliga styrningen på energiområdet sker genom dels administrativa regler, dels ekonomiska styrmedel i form av skatter, avgifter och stöd.

Till de administrativa styrmedlen hör bl.a. den direkta regleringen av miljöstörningar från anläggningar för energiproduktion som sker främst genom miljöskyddslagstiftningen. Riksdagen har också beslutat om riktlinjer för utsläpp av svavel och kväveoxider. Lokaliseringen av större anläggningar prövas dessutom enligt naturresurslagen. I ellagen finns föreskrifter om bl.a. koncession för överföring och distribution av el.

Med ekonomiska styrmedel avses pris- och kostnadspåverkande åtgärder, dvs. främst skatter, avgifter och stöd. Exempel på punktskatter som är betydelsefulla som ekonomiska styrmedel inom energiområdet är koldioxidskatt, svavelskatt och energiskatt. Det finns också produktions-skatter på vattenkraft och kärnkraft. En kväveoxidavgift tas ut från större förbränningsanläggningar och återförs till de avgiftsskyldiga i förhållande

till den producerande mängden nyttiggjord energi. Riksdagen beslöt i december 1994 om vissa ändringar av energibeskattningen, som är föranledda av bl.a. det svenska medlemskapet i EU (prop. 1994/95:54, bet. 1994/95:SkU04, rskr. 1994/95:152). Förändringarna trädde i kraft den 1 januari 1995.

Ett ikraftträdande av den vilande ellagstiftningen innebär förändrade relationer mellan producenter, leverantörer och kunder på elmarknaden. En i detta sammanhang betydelsefull förändring är att planeringen av investeringarna i elproduktion och av kraftstationernas utnyttjande, som hittills har utförts av kraftföretagen i samverkan, i fortsättningen kommer att styras av överenskommelser mellan alla dem som är verksamma på marknaden. Leveransavtal mellan producenter, leverantörer och kunder kommer att vara en viktig grund för utbyggnaden av produktionssystemet och anläggningarnas utnyttjande. Väsentligt i detta sammanhang är att kunderna kommer att få ett ökat inflytande genom den nya möjligheten att kunna välja mellan flera elleverantörer.

Regeringen bedömer att förutsättningarna att driva en aktiv energipolitik är minst lika goda som i dag vid ett ikraftträdande av den vilande ellagstiftningen. Det finns dessutom anledning att vänta att vissa energipolitiska styrmedel kommer att kunna utnyttjas med ökad kraft med det nya regelverket.

EK har redovisat samma uppfattning. EK konstaterar att statsmakternas möjligheter att påverka utvecklingen genom att använda administrativa styrmedel inte kommer att påverkas nämnvärt av en övergång till den vilande lagstiftningen. Styreffektiviteten hos de tvingande reglerna, såsom utsläppsbegränsningar m.m., är inte beroende av de förändrade relationer mellan producenter, leverantörer och kunder som elmarknadsreformen innebär.

De ekonomiska styrmedlen kommer inte heller att förlora i styrka. Liksom hittills kan skatter och avgifter användas för att i förbrukningsledet påverka användningen av energi och därmed minska miljöbelastningen.

De ekonomiska styrmedlens effektivitet kan enligt kommissionen dessutom i vissa fall komma att öka i styrka som en följd av ett ikraftträdande av elmarknadsreformen. Det nu gällande regelverket innebär att känsligheten för kostnadsändringar är tämligen svag, eftersom producenter och distributörer kan sälja el utan konkurrens inom sina koncessionsområden. Ökade kostnader kan därmed i stor utsträckning övervältras på slutanvändarna. På en konkurrensutsatt elmarknad bör företagens kostnadsmedvetande öka, eftersom de riskerar att förlora kunder vid en prishöjning. Styrkan i de ekonomiska styrmedel som används för att påverka exempelvis produktionen av el torde därför öka. Sådana styrmedel, t.ex. miljöavgifter, bör dessutom få förstärkt dynamisk effektivitet - dvs. påverka investeringar m.m. - eftersom företagens drivkrafter förstärks att utveckla tekniker och metoder för att minska de avgiftsbelagda miljöbelastande ämnena.

Regeringens bedömning: Det är kraftföretagens uppgift att planera och utveckla elförsörjningen så att landets behov av el tillgodoses. Förutsättningarna för samhällsekonomiskt motiverade investeringar i ny kraftproduktion kommer att vara bättre inom det nya regelverkets ramar.

Om en säker grund skall kunna skapas för företagens investeringsbeslut måste frågan om formerna och tidpunkten för en kärnkraftsavveckling klarläggas. Energikommissionens fortsatta arbete är därför av stor betydelse.

Energikommissionens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat Energikommissionens (EK) bedömning utan erinran. Några remissinstanser, bl.a. Landsorganisationen i Sverige (LO) och Tjänstemännens Centralorganisation, påtalar att Vattenfall AB bör kvarstå i statlig ägo. Enligt LO bör det vidare övervägas om bolaget kan återföras till en modifierad affärsverksform.

Skälen för regeringens bedömning: Den långsiktiga försörjningstryggheten i elsystemet kommer i hög grad att bestämmas av investeringsutvecklingen i kraftproduktionen, dvs. av kraftproducenternas vilja att investera i nya produktionsanläggningar och drivkrafterna för nya aktörer - producenter och finansärer - att träda in på elförsörjningsområdet.

Det finns faktorer som talar för såväl ökande som minskande investeringsverksamhet på en reformerad marknad. EK konstaterar att det inte är möjligt att med säkerhet avgöra om faktorerna sammantagna leder till ökade eller minskade drivkrafter för investeringar på den konkurrenssatta elmarknaden jämfört med den nuvarande.

Regeringen delar EK:s bedömning att ett genomförande av reformen inte skulle påverka förutsättningarna för investeringar i ny elproduktion eller effektivisering av elanvändningen på ett sådant sätt att kommissionens fortsatta arbete hindras.

Det är en uppgift för kraftföretagen att planera och utveckla elförsörjningen så att landets behov av el tillgodoses. Mycket talar för att det nya regelverket skapar bättre förutsättningar än det nuvarande för att investeringar skall tillkomma när de är samhällsekonomiskt motiverade. Nu gällande lagstiftning, med monopolrättigheter inom försäljningen, bedöms inte understödja en sund investeringsverksamhet hos de redan i dag marknadsorienterade företagen.

En grundläggande osäkerhet om det framtida investeringsbehovet i elförsörjningen hänger samman med kärnkraftsfrågan. Om en säker grund skall kunna etableras för företagens investeringsbeslut måste bl.a. klarläggas när avvecklingen skall ske och vilka krav som kommer att ställas på företagen i samband med en avveckling. Den osäkerhet om det framtida investeringsbehovet i elförsörjningen som hänger samman med

kärnkraftsfrågan är dock inte en följd av elmarknadsreformen.

Prop. 1994/95:222

De framtida besluten om omställningen och utvecklingen av energisystemet måste vara sådana att fastlagda mål för energipolitiken framstår som trovärdiga över tiden. EK:s uppdrag avseende omställningen av energisystemet är således i detta sammanhang mycket betydelsefullt. En förutsättning för att en tillfredsställande investeringsverksamhet skall erhållas med den nya ellagstiftningen är enligt EK att de producerande företagen verkar i konkurrens. Genom riksdagens beslut år 1992 fastställdes riktlinjer för Vattenfalls verksamhet som aktiebolag (prop. 1991/92:49, bet. 1991/92:NU10, rskr. 1991/92:92). Riktlinjerna innebär att Vattenfall genom bolagsformen gavs möjlighet att konkurrera på lika villkor med övriga företag på elmarknaden. Härigenom har således ägaren, staten, slagit fast att Vattenfall bör agera utifrån samma grundprinciper som de övriga företagen. Statens innehav av ungefär halva den svenska elproduktionskapaciteten genom Vattenfall AB är dock en viktig tillgång om en situation skulle uppstå där landets försörjningstrygghet skulle hotas.

Det finns således starka skäl som talar för att Vattenfall bör kvarstå i statlig ägo. Regeringen anser vidare att arbetet med elmarknadsreformen, som inleddes genom Vattenfalls bolagisering, nu kan fullföljas genom den nya ellagstiftningens ikraftträdande. Några avgörande skäl för att återföra Vattenfall till affärsverksformen finns alltså inte.

5.1 Inledning

Sverige har sedan lång tid haft ett ömsesidigt handelsutbyte med el med grannländerna som har varit lönsamt för företagen på båda sidor om gränserna och till nytta för konsumenterna.

Genom att de nationella elsystemen kopplas samman kan den samlade produktionskapaciteten användas effektivare och behovet av reservkapacitet nedbringas. Grunden för handeln är att olika energislag utnyttjas för kraftproduktionen i de länder som deltar i kraftutbytet. De rörliga produktionskostnaderna i elproduktionen varierar därmed över tiden och genom handel kan de totala produktionskostnaderna sänkas. Förutsättningarna för ett lönsamt handelsutbyte är särskilt gynnsamma när det råder stora skillnader i produktionskostnader mellan de länder som deltar i handelsutbytet, som t.ex. i de nordiska länderna vars produktionssystem är mycket olika. Även olikheter mellan ländernas förbrukningsmönster över tiden ger underlag för elhandel. Ett optimalt utnyttjande av bl.a. vattenkraften minskar den sammanlagda användningen av fossilbaserad elproduktion i Norden, vilket ger stora miljöfördelar.

I ett större sammankopplat elsystem kan de vid varje tidpunkt billigaste produktionsanläggningarna utnyttjas i första hand, vilket minskar de samlade produktionskostnaderna. Elpriserna tenderar också att utjämnas mellan länderna vid en öppen handel.

Ett ikraftträdande av den vilande ellagstiftningen innebär ändrade förutsättningar för utrikeshandeln med el genom att hela det svenska ledningsnätet blir tillgängligt för andra än nätägarna. Svenska kraftnät kommer som systemansvarig myndighet att handha de uppgifter avseende utrikeshandeln som de samverkande kraftföretagen tidigare har svarat för.

I samband med den planerade reformeringen av den svenska elmarknaden har det framförts farhågor för att ett öppnande av elnäten skulle leda till en ökning av utrikeshandeln med el som kan leda till en försämring av den svenska industrins konkurrenskraft. I korthet innebär dessa farhågor att en ökad export av el till länder med högre elpriser och andra marknadsförhållanden än i Sverige, i första hand på den europeiska kontinenten, skulle kunna leda till att den svenska prisnivån för el pressas uppåt. Detta skulle i sin tur försämra den internationella konkurrenskraften för framför allt den svenska elintensiva industrin. Vidare har framförts uppfattningen att en ökad handel på längre sikt kan äventyra försörjningstryggheten på den svenska elmarknaden.

5.2 Utvecklingen inom EU

Inom EU finns sedan länge en strävan att utvidga den inre marknaden till att omfatta även ledningsbunden energi. Denna strävan har resulterat i att två direktiv har antagits; dels rådets direktiv 90/377/EEG av den 29 juni 1990 om ett gemenskapsförfarande för att främja öppenheten beträffande prissättningen på gas och el levererad till industriella slutanvändare, dels rådets direktiv 90/547/EEG av den 29 oktober 1990 om tranistering av

elektricitet genom kraftledningsnät. Dessa direktiv, liksom ett motsvarande transiteringsdirektiv för gassektorn, trädde i kraft år 1992.

Sedan början av 1990-talet har inom EU bedrivits ett arbete som syftar till att skapa en inre marknad för el genom att underlätta ett ökat handelsutbyte mellan länderna och minska monopolinslagen på de nationella elmarknaderna. F.n. förs en diskussion om två olikartade system: dels ett system med en skyldighet för nätägaren att under vissa villkor ombesörja transitering på elnäten åt andra (s.k. negotiated third party access, TPA), dels ett ensamköparsystem som innebär att en särskilt utsedd aktör skall ha det fulla ansvaret för att elproduktionskapacitet och överföringskapacitet byggs ut på lämpligt sätt samt för att ombesörja all överföring av el till eldistributörer och andra köpare.

Vid energiministrarnas möte den 29 november 1994 beslutades om ett ställningstagande med följande huvudsakliga innehåll:

- Rådet bekräftade vikten av att en inre energimarknad genomförs, som en väsentlig del av den inre marknaden samt att de historiskt betingade skillnaderna mellan ländernas elmarknader kräver flexibla lösningar.
- Rådet konstaterade att det numera råder enighet i flera av de huvudfrågor som har identifierats, bl.a. avseende gemensamma regler för att främja konkurrens i elproduktionen.

Vidare framhölls att en fortsatt diskussion krävs i frågan om direktivet bör medge tillgång till näten, särskilt när det gäller möjligheterna att låta medlemsländerna välja mellan de båda alternativen förhandlad TPA och ensamköparsystemet. Rådet bad också kommissionen att, som ett led i det fortsatta arbetet, granska de två systemen med avseende på bl.a. förutsättningarna för ömsesidighet i handeln och deras förenlighet med EG-rätten. Arbetet skulle bedrivas utifrån ovanstående principer och i sådan takt att en gemensam ståndpunkt formellt kan antas under år 1995.

EU-kommissionen har nyligen till rådet redovisat resultatet av sin granskning avseende TPA och ensamköparsystemet samt sina överväganden med anledning härav. Enligt kommissionen är det föreslagna ensamköparsystemet inte förenligt med EG-rätten, och svarar inte heller mot kraven på ömsesidighet m.m. Kommissionen anser dock att systemen kan införas och samexistera under förutsättning att ensamköparsystemet modifieras i flera väsentliga avseenden. Kommissionens rapport kommer att diskuteras på energiministrarnas möte den 1 juni 1995. Ytterligare diskussion torde krävas innan medlemsländerna kan enas om ett direktiv för den inre elmarknaden.

5.3 Reglering av utrikeshandeln med el

5.3.1 Allmänna överväganden

Regeringens bedömning: Utrikeshandeln med el innebär fördelar för den svenska elförsörjningen, inte minst i perspektivet av en kommande avveckling av kärnkraften. Genom att de nationella elsystemen kopplas samman kan produktionskapaciteten utnyttjas effektivare och det samlade behovet av reservkapacitet nedbringas. Vid ett större behov av nytillskott på tillförselsidan kan import bidra till att utjämna de prisfluktuationer som övergångsvis kan uppstå.

Sverige verkar inom EU för att en inre marknad för el utformas så att den kan bidra till att stärka industrins konkurrenskraft och samtidigt tillgodose de nationella behoven av ömsesidighet i förutsättningarna för handel mellan länderna.

På kort sikt finns det - med de utlandsförbindelser vi nu har och med den koncessionsprövning som föreslås - inte skäl att befara att försörjningstryggheten skulle äventyras genom en ökande handel. På längre sikt kan dock en viss reglering av utrikeshandeln bli nödvändig för att säkerställa bl.a. försörjningstryggheten.

Energikommissionens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland Konkurrensverket, Statskontoret, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen och Sydsvenska Handelskammaren, anser inte att det finns skäl att begränsa utrikeshandeln. Andra remissinstanser, däribland Jernkontoret m.fl. och Lantbrukarnas Riksförbund, anför att en ökad kontroll är nödvändig för att förhindra höjda elpriser till följd av ökad svensk export av el.

Skälen för regeringens bedömning: Vid riksdagens behandling av regeringens proposition om en elmarknad med konkurrens (prop. 1991/92:133) betonade näringsutskottet det önskvärda i att ta hänsyn till behovet av en internationell ömsesidighet för att konkurrenssnedvridningar skall undvikas.

Farhågorna om utlandshandelns inverkan på försörjningstryggheten baseras ofta på antagandet att elpriserna skulle stiga som en följd av en ökad utlandshandel. Enligt EK finns det i dag inte anledning att vänta en sådan omfattande elexport med prishöjande effekter. De svenska utlandsförbindelserna är huvudsakligen sammankopplade med elsystem som inte kan väntas få några avgörande prishöjande effekter på den svenska elmarknaden.

Hur den framtida handeln med el kommer att påverka den svenska elprisnivån beror enligt EK på om det kommer att byggas fler kablar och hur dessa i så fall kommer att användas. Avgörande för om nya kablar kommer att vara lönsamma är hur kostnaderna för elproduktion,

produktionssystemens utformning och marknadsförhållandena utvecklats i de länder som deltar i handelsutbytet. Regeringen bedömer i likhet med EK att utrikeshandeln med el har stor betydelse för den svenska elförsörjningen. Det gäller i synnerhet i det för Sverige aktuella perspektivet av en omställning av energisystemet, som kan innebära att kärnkraften avvecklas under en förhållandevis kort tidsperiod. I en situation när ett större behov av nytillskott uppkommer på tillförselsidan kan import från utlandet bidra till att utjämna variationer i den inhemska produktionen och därav följande prisfluktuationer, som annars skulle kunna skapa problem. En gemensam nordisk elmarknad kan i detta perspektiv spela en viktig roll. Denna fråga behandlas i avsnitt 5.4.

EK bedömer att det - med de utlandsförbindelser vi nu har och med den koncessionsprövning för utlandsförbindelser och den anmälningsplikt som föreslås - inte finns skäl att befara att försörjningstryggheten skulle äventyras eller att prisutvecklingen skulle bli ogynnsam genom en ökande handel. Enligt EK finns det inte heller starka skäl till farhågor avseende försörjningstryggheten i ett längre tidsperspektiv. Osäkerheten om utvecklingen i omvärlden är dock större på lång sikt. Med ändrade pris- och kostnadsförhållanden i andra länder och en ökning av överföringskapaciteten skulle situationen kunna förändras.

EK anser därför att det kan finnas skäl att införa en möjlighet till reglering av utrikeshandeln. Det bör således vara möjligt att reglera utrikeshandeln med el om denna i framtiden skulle bedömas vara till väsentlig skada för den svenska försörjningstryggheten.

Det råder delade meningar bland remissinstanserna om utrikeshandelns konsekvenser och om behovet av ökad kontroll. Regeringen konstaterar att det i ett kortare tidsperspektiv inte finns något behov av ökad styrning och kontroll av utrikeshandeln med el. Som nyss har anförts är utlands-handel normalt sett till fördel för den svenska elförsörjningen.

Utvecklingen på de europeiska elmarknaderna är dock f.n. svåröverskådlig. I vissa länder, såsom Norge och Storbritannien, har regler införts i syfte att skapa förutsättningar för konkurrens på elmarknaderna och i andra länder, t.ex. Finland, kommer liknande reformer inom kort att träda i kraft. Under en övergångsperiod kommer därför olika förutsättningar att gälla för möjligheterna att bedriva handel med el mellan skilda länder, och mellan företagen i dessa länder.

Också när det gäller arbetet inom EU med att skapa förutsättningar för en inre elmarknad råder i dag osäkerhet om vilket resultat som kommer att nås och vid vilken tidpunkt. Regeringen vill dock understryka betydelsen av rådets (energiministrarna) gemensamma slutsatser från den 29 november 1994, vari bl.a. konstateras att fullbordandet av den inre marknaden för el kräver flexibla lösningar, som måste tillämpas i en anda av reciprocitet mellan medlemsländerna och leda till en likvärdig och icke-diskriminerande öppning av marknaderna.

Med hänsyn till bl.a. den rådande osäkerheten om utvecklingen på övriga europeiska elmarknader bedömer regeringen i likhet med EK att det kan finnas skäl att införa möjligheter till en viss reglering av utrikeshandeln med el, i de fall sådan handel kan bedömas få skadliga effekter på det svenska elsystemet. Sådana skadliga effekter skulle kunna

vara bristande försörjningstrygghet eller oönskad miljöpåverkan, t.ex. om exporten blir av sådan omfattning att det förutsätter en omfattande utbyggnad av elproduktionen i Sverige. Med hänsyn till rådande kostnadsläge för etablering av ny kraftproduktionskapacitet och för överföring av el till kontinenten förefaller dock en sådan utveckling f.n. mycket osannolik.

Utrikeshandelns omfattning begränsas på kort sikt av överföringskapaciteten hos existerande utlandsförbindelser. Det finns två bestämmelser i den vilande ellagen som ger staten möjligheter att utöva en viss indirekt kontroll över utvecklingen av utrikeshandeln med el. Det gäller dels en föreskrift om att ansökan om nätkoncession för utlandsförbindelser skall prövas av regeringen, dels en föreskrift om en generell anmälningsskyldighet för långsiktiga export- eller importkontrakt. Frågan om en eventuell ökad kontroll av utrikeshandeln behandlas närmare i avsnitt 5.3.2.

EK föreslår att de bedömningskriterier för prövning av nätkoncession för utlandsförbindelse som finns angivna i förarbetena till den vilande lagstiftningen skall lagfästas. Regeringens överväganden och förslag vad avser prövningen av koncessioner för utlandsförbindelser redovisas i avsnitt 5.3.3.

5.3.2 Handeln på utlandsförbindelserna

Regeringens bedömning: I ett kortare tidsperspektiv finns inte något behov av ökad kontroll av utrikeshandeln. Det bör dock införas en möjlighet att lägga vissa restriktioner på utrikeshandel med el om denna i framtiden bedöms hota försörjningstryggheten.

En särskild koncession för export och import av el bör därför övervägas. En eventuell reglering av utrikeshandeln måste dock utformas på ett sådant sätt att handelns positiva effekter inte äventyras.

Anmälningsskyldigheten avseende långsiktiga kontrakt bör utvidgas.

En särskild utredare kommer att tillkallas för att utarbeta förslag till ny lagstiftning i enlighet med dessa principer.

Energikommissionens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Konkurrensverket avstyrker Energikommissionens (EK) förslag i denna del med hänvisning till att anmälningsskyldigheten i den vilande lagstiftningen torde vara tillräcklig om negativa konsekvenser av fri export skulle uppkomma. Vidare anförts att de aktuella typerna av exportbegränsningar strider mot syftet med såväl EU:s konkurrensregler som mot principen om fri rörlighet för varor och tjänster.

Svenska Kraftverksföreningen är kritisk till förslaget och framhåller att reglerna måste vara tydliga såvitt avser de grunder på vilka en ansökan kan avslås och utformas så att normala kommersiella villkor inte utgör grund för prövning. Vidare påpekas att en miljöprövning av import- och

exportkontrakt är svår att genomföra med hänsyn till att elförsörjnings-system är integrerade system.

Prop. 1994/95:222

Energidistributörerna REL framhåller att en koncessionering av handeln inte får försvåra etablerandet av en gemensam norsk-svensk elmarknad.

Skälen för regeringens bedömning: Det finns i dag inte anledning att förvänta en så stark ökning av den svenska exporten av el att den medför prishöjande effekter. De befintliga utlandsförbindelserna är, när det gäller överföringskapaciteten, huvudsakligen kopplade till marknader som inte kan väntas få några avgörande prishöjande influenser på den svenska marknaden.

Det finns dock skäl att noga följa utvecklingen på övriga europeiska elmarknader, och i synnerhet dem i våra grannländer. Som nyss har redovisats pågår f.n. ett arbete med att reformera reglerna för elmarknaden såväl inom EU som i ett antal europeiska länder, och det råder i dag stor osäkerhet om vilka förutsättningar som kommer att gälla för utrikeshandeln med el under de kommande åren. I det perspektivet finns det anledning att noga analysera vilka konsekvenser för bl.a. den svenska prisnivån och försörjningstryggheten en omfattande utbyggnad av utlandsförbindelserna skulle kunna medföra. Det är, som också EU:s ministerråd slagit fast, viktigt att det råder ömsesidighet i utrikeshandeln med el, så att den pågående omregleringen av de europeiska elmarknaderna inte ensidigt gynnar vissa länder och missgynnar andra.

I den vilande ellagstiftningen finns föreskrifter om en anmälnings-skyldighet för långsiktiga avtal som avser export eller import av el under minst sex månader. Såväl muntliga som skriftliga avtal omfattas av anmälnings-skyldigheten. Enligt lagen (1994:618) om handel med el, m.m. bemyndigas regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, att utfärda närmare föreskrifter om innehållet i en anmälan. I författnings-kommentaren (prop. 1993/94:162, s. 166) anges särskilt att det inte kommer att krävas att sådan anmälan skall innehålla uppgift om priset och motparten. Enligt EK bör dock anmälnings-skyldigheten utvidgas så att det också finns möjlighet att infordra uppgifter om motpart.

Anmälningsplikten för den som exporterar och importerar el är nödvändig av flera skäl. Uppgifterna behövs för att det skall vara möjligt att göra marknadsbedömningar, t.ex. avseende förväntad leveranssäkerhet och prisutveckling på den svenska marknaden. Svenska kraftnät kommer att behöva information om det önskade framtida utnyttjandet av utlands-förbindelserna för att kunna fullgöra sin uppgift som systemansvarig myndighet. Informationen kan också utgöra underlag för en analys av huruvida handeln med el mellan Sverige och andra länder orsakar störningar i elförsörjningen eller påverkar beredskapen på elområdet. Det är mot denna bakgrund angeläget att det också finns möjlighet att infordra uppgifter om motpart. Regeringen avser när det gäller anmälningsplikten föreskriva att denna omfattar även uppgifter om motpart.

EK föreslår att det skall behövas en särskild koncession för export och import av el. Som skäl anförs bl.a. att det genom möjligheter till övervakning och kontroll skapas möjligheter till samhällsekonomiska

konsekvensanalyser av en tilltagande utrikeshandel. Vidare anføres att det finns skäl att kunna pröva miljöeffekterna av produktion som sker i anläggningar i utlandet.

Regeringen anser att en särskild koncession för export och import av el bör övervägas. För att få en sådan koncession bör den sökande kunna styrka att det finns ett ingånget avtal om export och/eller import av el som gäller under förutsättning att sökt koncession beviljas. Koncessionen skulle beviljas av regeringen. Det bör finnas en presumtion för att koncession beviljas, men regeringen skall ha möjlighet att kunna avslå en sådan begäran om allmän hänsyn till landets försörjningstrygghet talar emot ett beviljande av en sådan koncession. Grunderna för sådana avslag behöver dock utredas närmare.

Som tidigare har framhållits (avsnitt 5.3.1) finns det i dag inget omedelbart behov av en sådan bestämmelse. Det är också nödvändigt att djupare analysera vissa frågor innan ett konkret lagförslag utformas. Bl.a. bör klarläggas hur handel med el skall behandlas i det föreslagna systemet med en kraftutväxlingskoncession, så att exempelvis inte en börshandel med el samtidigt försvåras. Andra aspekter som bör belysas är vad som skall gälla för redan ingångna kontrakt, om det skall finnas möjligheter att uppställa särskilda villkor i koncessionerna och hur man i så fall skall kunna kontrollera att sådana villkor efterlevs. Lagförslaget måste också stå i överensstämmelse med EG:s regelverk, främst reglerna om fria varurörelser. En särskild utredare kommer att tillkallas för att belysa de frågor som här har angivits.

5.3.3 Koncessionsprövningen av utlandsförbindelser

Regeringens förslag: Nätkoncession som avser utlandsförbindelse får inte meddelas om förbindelsen allvarligt skulle försämra möjligheterna att långsiktigt upprätthålla elförsörjningen i landet.

Energikommissionens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker Energikommissionens (EK) förslag eller lämnar det utan invändning. Vissa remissinstanser, däribland Jernkontoret m.fl. finner det angeläget att nya utlandsförbindelser ägs och förvaltas av Svenska kraftnät på samma sätt som det nationella storkraftnätet. Även Landsorganisationen i Sverige och Tjänstemännens Centralorganisation anför att utlandsförbindelserna skall ägas av staten. Detta anses nödvändigt för att samhället skall kunna ha det slutgiltiga ansvaret för landets energiförsörjning.

Skälen för regeringens förslag: Genom riksdagens beslut år 1992 (prop. 1991/92:133, bet. 1991/92:NU30, rskr. 1991/92:322) fastställdes riktlinjer för verksamheten med det svenska storkraftnätet. Enligt riktlinjerna skall storkraftnätet och de statligt ägda utlandsförbindelserna förvaltas av en från kraftproducenterna fristående organisation, Affärsverket svenska kraftnät. Vidare anges att principen när det gäller ägande av

utlandsförbindelserna bör vara att Svenska kraftnät skall äga och förvalta en tillräckligt stor andel av utlandsförbindelserna för att säkerställa svenska producenters och konsumenters möjligheter att sluta avtal om kraftaffärer med köpare och säljare utomlands.

Den nu gällande ellagstiftningen innehåller inga särskilda bestämmelser avseende utlandshandel med el. Inte heller när det gäller koncessionsprövning finns enligt gällande ellag några särskilda bedömningsgrunder när ansökan avser utlandsförbindelse.

Vad gäller koncessionsprövningen avseende utlandsförbindelser bör regeringen, enligt den vilande ellagstiftningens förarbeten, ha möjligheter att beakta alla väsentliga effekter på det svenska elsystemet. I prop. 1993/94:162 konstateras att den långsiktiga leveranssäkerheten hos det svenska elsystemet kan komma att ställa krav på restriktioner eller särskilda villkor för utbyggnaden av utlandsförbindelserna. Vidare anges att "I samband med prövning av ansökan om nätkoncession för utlandsförbindelse bör därför flera faktorer vägas in som exempelvis förbindelsens betydelse för den allmänna tillgången till överföringskapacitet till utlandet, driftsäkerheten i det svenska elsystemet och den långsiktiga leveranssäkerheten".

I lagtexten anges dock inga andra bedömningsgrunder för en utlandsförbindelse än för en nätkoncession för linje inom landet, dvs. att ledningen skall vara lämplig från allmän synpunkt. I lagen anges enbart att en nätkoncession som avser en utlandsförbindelse skall prövas av regeringen.

EK föreslår att de bedömningsgrunder som finns angivna i förarbetena till den vilande ellagstiftningen, nämligen den allmänna tillgången till överföringskapacitet till utlandet, driftsäkerheten i det svenska elsystemet och den långsiktiga leveranssäkerheten, också bör anges i lagtexten.

Regeringen delar EK:s uppfattning att den vilande lagstiftningen bör kompletteras i detta avseende. Denna ändring bör träda i kraft samtidigt med den vilande ellagstiftningens ikraftträdande.

Regeringen bedömer att den här föreslagna ändringen i ellagen avseende bedömningsgrunderna vid prövning ger staten ett stort inflytande över etableringen av utlandsförbindelserna. En strävan, för att tillgodose samhällets intresse av långsiktig försörjningstrygghet i elsystemet, bör dock vara att tillkommande utlandsförbindelser ägs och förvaltas av staten. Den utredare som skall överväga kontrollen av utlandshandel bör även behandla denna fråga.

Regeringens bedömning: På en integrerad nordisk elmarknad kan de samlade produktionsresurserna utnyttjas bättre. Därigenom reduceras risken för en alltför stark marknadskoncentration. Det bidrar också till stabilare elpriser och till att investeringar sker där en utbyggnad är mest kostnadseffektiv.

För att en nordisk elmarknad skall kunna etableras krävs medverkan av regeringarna i de nordiska länderna. Det är angeläget att det arbete med att främja utvecklingen av en gemensam elmarknad i Norden, som bedrivs inom ramen för det nordiska samarbetet, fortsätter och intensifieras.

Energikommissionens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig i frågan har genomgående positiva synpunkter på etableringen av en gemensam nordisk elmarknad. Således anser bl.a. Svenska Kommunförbundet, Svenska Kraftverksföreningen, Energidistributörerna REL och Stor-Stockholms Energi AB (STOSEB) att det är angeläget att en gemensam marknad och en nordisk kraftbörs snabbt kan etableras. REL framhåller betydelsen av att det snarast möjligt utarbetas regler som reglerar handeln på en sådan marknadsplats. Svenska Kraftverksföreningen anser att det fortsatta arbetet med en nordisk elbörs måste baseras på det arbete som bedrivs inom Nordel.

Skälen för regeringens bedömning: Inom Norden har sedan lång tid tillbaka funnits ett etablerat samarbete när det gäller handel med el. Överföringen av kraft till och från Sverige sker med hjälp av 20 växelströms- och likströmsförbindelser. Den totala överföringsförmågan är ca 5 000 MW. Sverige har sex elkraftförbindelser med Danmark, fem med Finland och nio med Norge. Av de 22 existerande förbindelserna mellan de nordiska länderna går således de flesta mellan Sverige och ett annat land. En förstärkning av överföringskapaciteten planeras mellan Sverige och Norge samt mellan Sverige och Finland.

Utrikeshandeln med el förutsätter ett samarbete mellan de organisationer som ansvarar för de nationella elsystemen. I Norden har elhandeln utvecklats genom de stora kraftföretagens samarbete inom Nordel. I de nordiska länderna har tidigare dessa kraftföretag tillsammans svarat för elbalansen och tillgången till reglerkraft, vilka är nödvändiga funktioner att kontrollera vid handelsutbyte med ett annat lands elsystem. Det är också kraftföretagen som har ägt och förvaltat de kraftledningarna över vilka leveranserna har skett, såväl utlandsförbindelserna som de anslutande ledningarna.

De senaste årens förändringar på de nordiska elmarknaderna har också påverkat utrikeshandeln. I Norge och Sverige har statliga företag resp. affärsverk inrättats för att förvalta och driva de nationella högspänningsnäten och utlandsförbindelserna. I Finland förvaltas stamnätet och utlandsförbindelser av två nätbolag, varav ett ägs av staten. I Norge, och

inom kort också i Finland, finns elmarknader med konkurrens i produktion och försäljning. Alla marknadens aktörer har då tillgång till elnäten i dessa länder och kunderna kan fritt välja leverantör, i princip även en utländsk sådan. Efter ett ikraftträdande av den vilande ellagstiftningen skulle svenska elproducenter kunna sälja el direkt till kunder i dessa länder och svenska kunder skulle kunna köpa el där.

Vid de nordiska energiministrarnas möte i Reykjavik i februari i år fick Ämbetsmannakommittén för energi- och näringspolitik i uppdrag att utreda och redovisa förslag till ändamålsenliga former för kraftutbyte och elhandel som omfattar alla berörda nordiska länder. Ett konkret förslag skall i juni presenteras av Ämbetsmannakommittén, om bl.a. de former för elsamarbete som bedöms möjliga att tillämpa från den 1 januari 1996.

Vidare har Statnett SF och Svenska kraftnät i mars i år överlämnat en rapport om en gemensam norsk-svensk elbörs. I rapporten dras slutsatsen att flera av de nödvändiga tekniska förutsättningarna för att kunna skapa en sådan börs till den 1 januari 1996 föreligger. Vissa justeringar måste dock göras i de regler som gäller för de nordiska elföretagens verksamhet.

Även Nordel arbetar med frågan om en nordisk elbörs. En rapport med förslag till utformning av en sådan börs har redovisats i april i år.

På sikt finns enligt regeringens bedömning goda möjligheter att Norden utvecklas i riktning mot en alltmer integrerad marknad, som även inkluderar Danmark. På en sådan marknad kan de samlade produktionsresurserna utnyttjas effektivare. Genom att vatten- och kärnkraftsproduktion kan ersätta produktionen i fossilbränslebaserade anläggningar kan de totala utsläppen av miljöskadliga ämnen som kväveoxider och svavel reduceras. Även utsläppen av koldioxid, som är en s.k. växthusgas, minskar när fossilbränslebaserad elproduktion inte tas i anspråk i samma utsträckning som i en situation där utlandshandeln med el begränsas.

Genom den ökade konkurrensen på en integrerad marknad minskar också riskerna för att vissa kraftföretag får en alltför stark ställning på de nationella elmarknaderna. Det samlade behovet av ny produktionskapacitet kommer att bli lägre och utbyggnaden av ny kapacitet kommer att ske där de ekonomiska förutsättningarna är bäst givet de energipolitiska restriktioner som finns i de nordiska länderna. Det förutsätter dock att de energi- och miljöpolitiska styrmedlen i de enskilda länderna utformas så att de inte förorsakar konkurrensnedvridningar i elhandeln.

En väl fungerande nordisk elmarknad kan således, enligt regeringens bedömning, utgöra ett effektivt medel för att uppnå både en ändamålsenlig utbyggnad och ett effektivt utnyttjande av en elförsörjning som står i samklang med de energi- och miljöpolitiska målen. Härigenom underlättas också omställningen av det svenska energisystemet.

Det arbete i den riktningen som har inletts bör därför fortsätta och intensifieras, med sikte på att ett konkret samarbete skall kunna inledas samtidigt med eller i nära anslutning till den svenska elmarknadsreformens ikraftträdande. Det är därvid angeläget att den långsiktiga utvecklingen av handeln kan ske på ett sätt som är till fördel för samtliga de länder som ingår i samarbetet.

6 Åtgärder för att säkerställa en fungerande handel med el

Prop. 1994/95:222

6.1 Konsumentintresset stärks

Regeringens bedömning: Genom den nya ellagstiftningen stärks konsumenternas ställning på elmarknaden. En väl fungerande handel är en förutsättning för att konsumenterna skall dra nytta av de fördelar som elförsäljning i konkurrens kan medföra.

Systemet med leveranskoncession bör förlängas för att underlätta övergången till det nya regelverket för konsumenter med låg elförbrukning och för småskalig elproduktion.

Reglerna för överföring av el måste vara utformade så att hushåll och företag i glesbygden får rimliga nättariffer.

En organiserad handelsplats för el är ett viktigt medel för att få en fungerande handel.

En skärpt övervakning av marknadens utveckling sker i samband med att den nya lagstiftningen träder i kraft.

Energikommissionens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Några remissinstanser har framfört synpunkter om de små kundernas ställning på den omreglerade elmarknaden. Bl.a. Svenska Kommunförbundet och Energidistributörerna REL, framhåller betydelsen av en väl fungerande handel med el och tillgång till öppen information om bl.a. priser för att kunderna skall kunna agera med styrka. Enligt Glesbygdsmyndigheten innebär omregleringen en risk för ökad prisdifferentiering mellan stora och små kunder.

Enligt Lantbrukarnas Riksförbund är det angeläget att stimulera utvecklingen av förenklade mätsystem för små konsumenter i syfte att underlätta deras möjligheter att delta i en öppen handel. Liknande synpunkter framförs även av ett antal fastighetsförvaltare, bl.a. Riksbyggen och Sveriges Fastighetsägareförbund, liksom av Hyresgästernas Riksförbund och Villaägarnas Riksförbund.

Skälen för regeringens bedömning: Genom den nya ellagstiftningen skapas nya förutsättningar för handel med el som bl.a. innebär att konsumenterna fritt kan välja leverantör för den el som de förbrukar. Denna möjlighet innebär att konsumenternas ställning på marknaden stärks jämfört med nu gällande förhållanden.

Det har uttryckts oro för de små konsumenternas situation på den omreglerade elmarknaden.

Ett viktigt syfte med den bestämmelse om leveranskoncession som ingår i den vilande ellagstiftningen är att stärka rättsskyddet för de små konsumenterna vid övergången till en öppen marknad. I propositionen (1993/94:162) anfördes att mindre elförbrukare i praktiken, med hänsyn till transaktionskostnaderna - främst kostnaderna för mätning - kommer att vara beroende av sin nuvarande leverantör som därigenom behåller en

monopolliknande ställning trots att kunderna har formella rättigheter att byta leverantör. Enligt propositionen fanns det därför skäl att ge de små elkunderna ett särskilt skydd. Genom det vilande regelverket har lagfästs att den som har leveranskoncession är skyldig att tillhandahålla el till alla kunder inom området. Kunden är därigenom garanterad leverans av el till priser som kan prövas av en myndighet (NUTEK).

Små och medelstora konsumenter, såsom hushållsabbonenter, bostadsrättsföreningar och mindre näringsidkare, kommer inledningsvis sannolikt att köpa sin el från innehavaren av leveranskoncession. Förmånliga inköpsvillkor för leveranskoncessionsinnehavaren kan komma även småförbrukarna tillgodo i nästa led. Även om dessa kundgrupper inte utnyttjar möjligheten att byta leverantör kan de således dra indirekt nytta av de fördelar en konkurrensutsatt elförsäljning innebär.

Leveranskoncessionerna skall enligt den vilande lagstiftningen ges för en tid av högst tre år. Regeringen anser att systemet med leveranskoncessioner bör gälla för en längre tidsperiod än tre år. Regeringens överväganden och förslag beträffande giltighetstiden för leveranskoncession redovisas i avsnitt 6.2.

För konsumenter med låg elförbrukning, främst hushållskonsumenter, kan bl.a. kraven på mätning begränsa möjligheterna att delta i en öppen handel med el. En orsak är att mätning av elförbrukning i allmänhet måste ske med avsevärt större noggrannhet än i dag om slutförbrukarna inom ett område får sin el från flera leverantörer. Tillgången till billiga mätsystem är således en förutsättning för att små kunder skall kunna delta i en öppen handel. Det är därför viktigt för elmarknadens utveckling att tekniken inom mätningområdet utvecklas och kostnaderna pressas. Regeringen avser att uppdra åt NUTEK och Svenska kraftnät att gemensamt redovisa förslag till åtgärder för att få fram billig mätteknik.

En viktig fråga på den nya elmarknaden är att se till att glesbygds-konsumenterna inte missgynnas. Det är främst utformningen av regelverket för nättjänster som är av betydelse i denna fråga. Den del av kundens totala elpris som gäller den elektriska energin och inte elöverföringen, påverkas däremot inte av om elen tas ut i glesbygd eller i tätort. Regeringen redovisar i avsnitt 6.3 förslag till ändringar i den vilande lagstiftningen som syftar till att säkerställa rimliga överföringstariffer för glesbygds-kunderna.

Regeringen instämmer i remissinstansernas bedömning att en väl fungerande handel med el, med öppen information om bl.a. priser, kan minska transaktionskostnaderna för att agera på marknaden och därför är särskilt viktig för distributörer och andra kundgrupper. En organiserad handelsplats för el (en elbörs) ger kunderna bättre information om priser och leveransvillkor än om all handel sker bilateralt. En elbörs kan därför bidra till att effektivisera handeln, vilket är angeläget inte minst för de mindre elförbrukarna. Frågan om en organiserad handelsplats för el behandlas närmare i avsnitt 6.4.

Reformeringen av elmarknaden innebär förändringar som är genomgripande för såväl elmarknadens funktionssätt som producenter, leverantörer och konsumenter. Det finns därför skäl att noga följa och övervaka marknadens utveckling, särskilt under en första tid efter det att den nya lagstiftningen träder i kraft. Frågan behandlas närmare i avsnitt 6.5.

6.2 Trygghet för små konsumenter och för småskalig elproduktion

Regeringens förslag: Konsumenter med låg elförbrukning liksom småskaliga elproducenter bör under en längre tid få ett särskilt skydd i form av en pris- respektive leveranskontroll. Systemet med leveranskoncession skall därför förlängas till att gälla i fem år.

En utvärdering av systemet skall ske i god tid före koncessionstidens utgång med särskilt beaktande av villkoren för konsumenterna och för småskalig elproduktion.

Energikommisionens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar Energikommisionens (EK) förslag eller lämnar det utan invändning. Landsorganisationen i Sverige (LO) anser att systemet med leveranskoncession bör permanentas. Svenska Kraftverksföreningen är negativ till EK:s förslag och anför att en förlängning skulle motverka en önskvärd snabb övergång till den nya marknaden.

Skälen för regeringens förslag: Den bestämmelse om leveranskoncession som ingår i den vilande ellagstiftningen har tillkommit i syfte att skapa stabilitet och skydda mindre kunder och den småskaliga elproduktionen vid övergången till en reformerad elmarknad.

Den som innehar leveranskoncession är skyldig att leverera el för normala förbrukningsändamål till alla kunder inom området som inte önskar byta leverantör. Kunden har rätt att få både elpriset och villkoren för överföringen av el prövad av samma myndighet (NUTEK). Vidare har kunden rätt att, efter en viss uppsägningstid, byta leverantör och köpa el från annan än den som har leveranskoncession i området. En förutsättning för att kunna byta leverantör är att de krav på mätning och avräkning som är förknippade med bytet kan tillgodoses.

Den som innehar leveranskoncession är skyldig att köpa el från elproduktionsanläggning som är belägen inom området och som kan leverera en effekt om högst 1 500 kW.

Leveranskoncessionerna ges för en tid av högst tre år. Inför koncessionstidens utgång och en eventuell omkoncessionering skall systemet utvärderas.

Vid behandlingen i riksdagen bifölls regeringens förslag i detta avseende. Näringsutskottet uttalade dock att den småskaliga elproduktionen bör ges ett skydd jämförbart med den för innehavaren av leveranskoncession föreslagna mottagningsplikten i ytterligare två år även

om man vid utvärdering av leveranskoncessionssystemet finner att detta bör avvecklas och att regeringen därför bör anmodas att återkomma med erforderliga förslag för att säkerställa detta (bet. 1993/94:NU22).

EK anför att systemet med leveranskoncessioner är av sådant värde att det redan inledningsvis borde gälla för en längre tidsperiod än tre år. EK föreslår att systemet förlängs till att gälla i fem år.

Enligt LO bör systemet med tidsbegränsade leveranskoncessioner ersättas av regler som innebär ett permanent system med möjlighet till förändring om det senare bedöms lämpligt.

Starka skäl talar för att behålla systeme med tidsbegränsade leveranskoncessioner. Elreformen innebär genomgripande förändringar i elmarknadens funktion. Det ligger i sakens natur att konsekvenserna är svåra att förutse. Med tidsbegränsade koncessioner skapas en flexibilitet i regelverket som går förlorad om systemet skulle permanentas genom långa eller obegränsade koncessionstider.

Regeringen anser liksom EK att giltighetstiden bör förlängas. En längre tidsperiod ger koncessionsinnehavarna bättre planeringsförutsättningar. Kunderna och de små elproducenterna får under en längre tid möjlighet till en priskontroll av inköps- respektive leveransvillkoren. Tre år måste också anses vara en allt för kort tid för att kunna utgöra underlag för en utvärdering av systemet. Genom en förlängning av giltighetstiden med två år skulle vidare riksdagens önskemål om ett ytterligare skydd i två år för den småskaliga elproduktionen vara tillgodosett.

Regeringen avser att noga följa utvecklingen på elmarknaden. Ett viktigt mål för elreformen är att stärka elkonsumenternas ställning. Särskilt bör beaktas utvecklingen för de små kunderna och dessas möjligheter att utnyttja de förändringar som reformen innebär. Av betydelse är härvid bl.a. priser och andra villkor för elleveranser. Systemet med leveranskoncession, vars främsta syfte är att skapa trygghet för små konsumenterna vid övergången till den nya lagstiftningen, bör utvärderas i god tid före utgången av den femåriga koncessionsperioden. Härigenom skapas underlag för en prövning av systemet med leveranskoncession och om systemet bör avvecklas eller förändras för att tillgodose de små konsumenternas och de små producenternas behov. Ett viktigt inslag i utvärderingen bör vara att bedöma hur kostnaderna för mätning har utvecklats liksom övriga faktorer som kan ha betydelse för de små konsumenternas möjligheter att dra nytta av de nya förhållanden som kommer att gälla.

Regeringens förslag och bedömning: Elförbrukare i glesbygden skall ha tillgång till el på rimliga villkor. Överföringskostnaderna för el bör utjämnas mellan tätorts- och glesbygdskunder.

För *lokala nät* bör NUTEK kunna medge undantag från den vilande ellagstiftningens föreskrifter om att kostnader och intäkter för varje koncessionsområde skall redovisas för sig. Om områdena får redovisas samlat skall de också vid skälighetsbedömningen av nättariffen ses som ett område.

Strukturuomvandlingen av lokaldistributionen bör fortsätta. NUTEK bör aktivt verka för en sammanslagning av områden.

Vid tariffsättning på *regionledningar* skall huvudprincipen vara att tillämpa en avståndsberoende tariff för uttag av el. Vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en regionledning skall kostnaderna för koncessionshavarens samtliga regionledningar i viss utsträckning bedömas samlat.

Regeringen uppdrar åt NUTEK att särskilt övervaka kostnadsutvecklingen för glesbygdskunderna.

Energikommissionens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar Energikommissionens (EK) förslag eller lämnar det utan invändning. Flera remissinstanser, bl.a. Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Glesbygdsmyndigheten och Svenska Kommunförbundet, anser att glesbygdskundernas situation har beaktats godtagbart med EK:s förslag till komplettering av den vilande lagstiftningen. Remissinstanserna anför dock att tariffernas utveckling för glesbygdskunderna bör följas noga.

Lantbrukarnas Riksförbund anser att nätmyndigheten aktivt måste medverka till en sammanslagning eller samredovisning av koncessionsområden.

Enligt Ellagstiftningsutredningen innebär EK:s förslag inte någon garanti för att tarifferna kommer att utformas på det sätt som åsyftas.

Några remissinstanser, bl.a. NUTEK, Svenska Kraftverksföreningen och Svenska Elverksföreningen, anser att den föreslagna lagtexten avseende nättariff för linje behöver förtydligas i vissa avseenden.

Skälen för regeringens förslag: Den vilande ellagstiftningen innebär att produktion och försäljning av el skiljs från överföring av el. Det pris som kunden betalar till elproducenten eller elleverantören blir då oberoende av var i landet elen tas ut från nätet. Kundens inköpsavtal reglerar när säljaren skall tillhandahålla el på elnätet och på vilka villkor det skall ske, men prissättningen på överföringen regleras via ellagstiftningen och är bl.a. beroende av överföringskostnaderna. Det totala pris som kunden betalar består således dels av priset för själva elleveransen, dels av priset för anslutning till nätet och för överföringen av elen (nättjänsten).

Den del av det totala priset som elkunden betalar för den elektriska

energin påverkas inte av om elen tas ut i glesbygd eller i tätort. De fördelar som följer av att elförsäljningen konkurrensutsätts kommer alltså att gynna alla konsumenterna, oavsett om de bor i tätort eller i glesbygd. Det är därför enbart den vilande ellagstiftningens regler om prissättning av nättjänster som bör bedömas med avseende på om glesbygdskonsumenternas situation kan påverkas negativt.

I såväl den nu gällande som den vilande ellagstiftningen finns bestämmelser som gör det möjligt att reglera priser och övriga villkor för de tjänster som koncessionshavaren erbjuder. Enligt nu gällande regler kan pris och andra villkor för levererad el prövas av Prisregleringsnämnden för elektrisk ström, i efterhand när någon klagar.

Den vilande lagstiftningen innehåller bestämmelser som medger prövning av anslutningsavgift och priset för överföring av el samt andra villkor för anslutning och överföring. Priset på el kan däremot inte prövas, utom vad gäller leveranser från den som innehar en leveranskoncession.

Enligt den grundläggande bestämmelsen om prissättningen av nättjänster i den vilande lagstiftningen skall nättariffer vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Lagen anger också kriterier som skall användas vid skälighetsbedömningen. Som den viktigaste faktorn anges konsumentintresset, dvs. konsumenternas intresse av låga och stabila nättariffer. Även nätägarens krav på en rimlig avkastning i verksamheten skall beaktas. Att nättariffen skall utformas på sakliga grunder innebär att tarifferna skall vara objektiva och icke-diskriminerande. Skilda tariffer får tillämpas på grupper av kunder med olika kostnadsbild, t.ex. kunder med elvärme eller tidstariff. Kunder inom samma kundkategori skall däremot ha samma nättariff.

Nättariffen på lokal nivå får inte vara avståndsberoende utom vad avser engångsavgifter vid anslutning. Det innebär att geografiska indelningar inte får göras, t.ex. med olika tariffer för tätort och omgivande landsbygd. Zon-indelningar av ett koncessionsområde är inte heller tillåtna. Vid bedömningen av nättariffen på lokal nivå skall varje koncessionsområde behandlas för sig. Det är prisutvecklingen i det aktuella koncessionsområdet som skall beaktas.

Den vilande lagstiftningen innehåller däremot inga särskilda regler för hur nättariffer skall utformas på regional nivå. Den enda regleringen är, som nyss har nämnts, att nättariffen skall vara skälig och utformad på sakliga grunder. Något förbud för avståndsberoende tariffer finns inte för regionala nät. I specialmotiveringen till den vilande lagstiftningen nämns uttryckligen att nättariffer för nätkoncession för linje får variera med hänsyn till var anslutningspunkten är belägen.

Avståndsberoende i nättarifferna

En huvudprincip i den vilande lagstiftningen är att priserna för nättjänster skall vara kostnadsriktiga och att all s.k. korssubventionering mellan nätverksamhet samt produktion av och handel med el skall förhindras.

I förarbetena till lagen framhålls att gällande praxis i tariffsättningen

i flera fall skall bibehållas. Enligt praxis skiljer sig dagens eltariffer inte mellan abonnenter på samma säkringsnivå inom samma koncessionsområde. Motsvarande regler uttrycks explicit i den vilande ellagstiftningen vad gäller nättariffer för område.

Ett koncessionsområdes sammansättning av tätort- och glesbygdskunder kan ha stor betydelse för tariffens nivå. Det förekommer också att samma tariffstruktur tillämpas i flera angränsande koncessionsområden om ägaren är densamma, eller om driften handhas av ett och samma företag. I samband med prövning av områdeskoncessioner söker koncessionsmyndigheten åstadkomma områden med en lämplig blandning av tätorts- och glesbygdskunder för att nå en utjämning av tarifferna.

Enligt den vilande lagstiftningen krävs att varje koncessionsområde behandlas för sig vid prövning av en nättariff. Kostnaderna inom det enskilda koncessionsområdet blir därigenom grunden för tariffprövningen. Därigenom blir det omöjligt att vid prövningen behandla flera angränsande koncessionsområden som en enhet. Även om nätmyndigheten (NUTEK) skall kunna medge undantag från skyldigheten att redovisa varje område för sig måste enligt den vilande lagstiftningen skälighetsbedömningen av tariffer ske utifrån kostnaderna för verksamheten i varje enskilt område.

Det finns nu på flera håll i landet angränsande koncessionsområden med samma ägare för vilka en enhetlig eltariff tillämpas. Ett exempel är Vattenfalls Norrbottensdistrikt, som består av omkring ett dussin koncessionsområden av vilka en del är utpräglade glesbygdsmråden. Om nättarifferna där skulle bestämmas utifrån kostnaderna för varje enskilt område skulle tarifferna för glesbygdsmrådena bli flera gånger högre än i tätortsmrådena.

Sådana situationer kan i många fall undvikas genom sammanläggningar av koncessionsområden, men det skulle ibland sannolikt vara mer fördelaktigt för det enskilda företaget att behålla den existerande områdesindelningen och i stället tillåta att en enhetlig tariff användes över de angränsande områdena. EK föreslår att den vilande lagstiftningen därför kompletteras så att detta möjliggörs. Skäligheten i nättariffen skulle då bedömas utifrån de samlade kostnaderna för nätverksamheten i alla berörda områden. Detta överensstämmer med nuvarande praxis. Därigenom kan det undvikas att elkunder i glesbygd får en förändrad situation genom den nya ellagstiftningen.

Enligt förarbetena till den vilande lagstiftningen krävs vidare av en nätägare med nätkoncession för linje att denne skall kunna redovisa för nätmyndigheten hur kostnaderna har beräknats för var och en av koncessionerna. Eftersom ett regionnätområde normalt innehåller ett stort antal ledningar, som var och en drivs enligt särskild koncession, innebär detta ett mycket långtgående krav på detaljerad redovisning.

Det finns, som tidigare nämnts, ingen regel som förbjuder att avståndsberoende tariffer tillämpas på regional nivå. Däremot synes kraftföretagen normalt ha tillämpat tariffer som är oberoende av avstånd på de regionala näten. I fall där en enskild kund begär prövning av den tariff som erbjuds av ett nätföretag kan dock situationer uppkomma där nätmyndigheten mot bakgrund av dels den angivna bestämmelsen om ekonomisk redovisning

per linjekoncession, dels principen om kostnadsriktighet i tariffsättningen, tvingas fatta beslut som innebär ett ökat avståndsberoende och en ökad uppdelning av tariffen.

EK föreslår mot denna bakgrund bl.a. att huvudprincipen i tariffsättningen skall vara att en avståndsberoende tariff för uttag av el tillämpas för regionledning.

Remissinstanserna är i huvudsak positiva till de föreslagna ändringarna i den vilande ellagstiftningen. Ellagstiftningsutredningen ifrågasätter om den föreslagna konstruktionen, som baseras på att koncessionshavaren *frivilligt* ansöker om att ett antal nätkoncessioner för område skall behandlas samlat, tillgodoser det syfte EK har velat uppnå.

Den vilande ellagstiftningens föreskrifter om att varje koncessionsområde skall behandlas för sig vid prövning av nättariff förutsätter att nätägaren kan särredovisa varje nätkoncession för område för sig. Detta ställer långtgående krav på en korrekt fördelning av intäkter och kostnader mellan områdena. Den föreslagna ordningen innebär en förenkling för de nätföretag som har koncessionsområden som ligger geografiskt nära varandra och där företaget tillämpar en enhetlig tariff. Det finns därför starka skäl för de berörda nätföretagen att ansöka om undantag från kravet på att särredovisa varje koncessionsområde för sig.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att nätmyndigheten (NUTEK) på koncessionshavarens begäran bör kunna medge undantag från kravet att varje koncessionsområde redovisas för sig. Områdena skall ligga geografiskt nära varandra och utgöra en för nätverksamhet lämplig enhet. Ett sådant undantagsbeslut är för sin giltighet beroende av att en enhetlig nättariff skall tillämpas i alla berörda områden. Om nätkoncessionerna får redovisas samlat skall de också vid skälighetsbedömning av nättariffen ses som ett område.

Eftersom det är fråga om ett undantag som med tiden kan komma att ändras ligger det i koncessionshavarens eget intresse att hålla reda på vilka *kapitalkostnader* som är hänförliga till varje enskilt område även om koncessionshavaren har beviljats undantag. Dessa uppgifter kommer också att vara viktiga för nätmyndighetens möjligheter att utöva tillsyn av nätverksamheten. Frågan kommer att behandlas i de föreskrifter om redovisning av nätverksamhet som regeringen avser att utfärda.

Det är av stor vikt att nätmyndigheten aktivt verkar för en sammanslagning av koncessionsområden för att påskynda strukturomvandlingen av lokaldistributionen.

Regeringen föreslår vidare att nättariff för linje med spänning understigande 220 kilovolt (regionledning), inom normala spänningsintervall, inte får utformas med hänsyn till var uttagspunkten är belägen i förhållande till ledningens anslutning till annans ledning som omfattas av nätkoncession för linje. Nätmyndigheten bör dock kunna medge undantag från denna regel i de fall det finns särskilda avtal mellan nätägare och kunder som har ingåtts före lagstiftningens ikraftträdande. Frågan behandlas i författningskommentaren till 2 § 9 mom. ellagen.

Vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en regionledning bör kostnaderna på koncessionshavarens samtliga regionledningar i viss utsträckning bedömas samlat. Remissinstansernas synpunkter avseende

nättariff för linje har till största del beaktats med den här föreslagna ordningen (se författningskommentar, avsnitt 11).

En förutsättning för att nätmyndigheten skall kunna pröva skäligheten i priser och övriga villkor i nättjänster är att nätföretagen redovisar sin verksamhet på ett sätt som gör det möjligt för nätmyndigheten att bedöma de faktiska förhållandena i verksamheten. NUTEK har betonat vikten av att korrespondens uppnås mellan redovisningskrav, regler för tariffsättning och grunder för skälighetsbedömning. Som en följd av de lagförslag som nu läggs fram bör föreskrivas att nätföretagen skall redovisa linjeverksamheten på ett sätt som möjliggör en skälighetsbedömning som grundas på spänningsintervall. Frågan kommer att behandlas i nyss nämnda föreskrifter om redovisning av nätverksamhet.

NUTEK har vidare påtalat att det inom koncessionsområden kan förekomma ledningar som av tekniska skäl ligger på en högre spänningsnivå än områdesnätet. Enligt ellagens bestämmelser kan dessa ledningar inte omfattas av nätkoncession för område, utan drivs med stöd av linjekoncession. Med hänsyn till att sådana ledningar organisatoriskt och tekniskt ingår i nät som drivs med stöd av områdeskoncession bör de också vid skälighetsbedömningen anses ingå i området.

Genom de här redovisade lagförslagen möjliggörs en utjämning mellan tätorts- och glesbygdsconsumenterna av överföringskostnaderna för el. I sitt förslag till riksdagen om ny lagstiftning på elområdet (prop. 1993/94:162) angav regeringen att det skulle vara en särskild uppgift för nätmyndigheten att tillse att de nya förhållandena på elmarknaden inte skulle leda till försämrade villkor vad gäller överföring av el för kunder i glesbygd och fortlöpande rapportera till regeringen i frågan. Regeringen har uppdragit åt NUTEK att årligen till regeringen redovisa en uppföljning av reformen. Till detta uppdrag bör läggas uppgiften att särskilt följa kostnadsutvecklingen för glesbygdsconsumenterna.

Regeringens bedömning: Elförsäljning i konkurrens skapar goda förutsättningar för en effektiv produktion och distribution av el. En organiserad handelsplats för el (en elbörs) kan ytterligare effektivisera handeln samt förbättra prisinformationen och beslutsunderlaget för producenter, leverantörer och förbrukare av el. En elbörs för handel med tillfällig kraft som avser faktiska leveranser har betydelse både för elsystemets effektiva drift och för Svenska kraftnäts möjligheter att handha systemansvaret. En sådan börs skall ses som en del av elsystemets infrastruktur.

En särskild utredare skall utarbeta förslag till en lagstiftning som reglerar en organiserad handelsplats för el. En sådan lagstiftning bör innehålla regler om bl.a. neutralitet, fritt tillträde, insyn, information, sekretess och tillsyn.

Det utvecklingsarbete som pågår hos Svenska kraftnät i samarbete med den norska motsvarigheten Statnett avseende utformningen av en elbörs bör fortsätta och bedrivs skyndsamt.

Energikommissionens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland Svenska Kommunförbundet och Energidistributörerna REL, instämmer i Energikommissionens (EK) bedömning att inrättandet av en elbörs är ett viktigt inslag i elreformen. Bl.a. anförs att en elbörs har stor betydelse för distributörer och andra kundgrupper.

Svenska Kraftverksföreningen anför att statsmakterna inte bör detaljreglera villkoren för en börs. Svenska kraftnät påpekar att lagstiftningen bör utformas på ett sätt som medger den utveckling mot en nordisk börs som har inletts.

Skälen för regeringens bedömning: Genom den vilande ellagstiftningens ikraftträdande skapas förutsättningar för elhandel i konkurrens. Såväl producenter, återförsäljare och konsumenter ges möjligheter att handla el med den som de önskar, både tillfälligt och med långsiktiga avtal.

Det finns inga skäl att tro att de nya reglerna på kort sikt kommer att innebära betydande förändringar av handelsmönstret. Säljare och köpare på elmarknaden är i stor utsträckning bundna av långsiktiga kontrakt med varaktighet på ett par år framåt i tiden. På sikt är det dock sannolikt att kontakterna ökar mellan köpare och säljare som tidigare inte har haft möjlighet att sluta avtal på elmarknaden.

De svenska elproducenterna gör stora kostnadsbesparingar genom att köpa och sälja el med varandra. Hittills har handel mellan producenter till största delen skett inom ramen för den s.k. produktionsoptimeringen, som är en elhandel öppen enbart för deltagande elproducenter. Genom beslut den 24 november 1994 avslag Konkurrensverket kraftföretagens ansökan om ett s.k. icke-ingripande besked enligt 6 § konkurrenslagen rörande ett förändrat samarbete om produktionsoptimering. I motiven för beslutet

anförs att de krav som uppställs i avtalet för deltagande i produktionsoptimeringen utgör en konkurrensbegränsning. Ett undantag enligt 8 § konkurrenslagen beviljades dock t.o.m. den 30 juni 1995. Verkets beslut att inte meddela icke-ingripande besked för den nya produktionsoptimeringen har av kraftföretagen överklagats till Stockholms tingsrätt.

Även om produktionsoptimeringen i sin nuvarande form inte är tillåten enligt konkurrenslagen kommer ett fortsatt utbyte av tillfällig kraft mellan producenter att vara ekonomiskt intressant. Även kunder kan ha ett intresse av handel med tillfällig kraft. Det gäller de kunder som har avkopplingsbara elpannor, och alltså har tillgång till alternativa energikällor, och vissa industrikunder som har möjlighet att helt eller delvis förskjuta sin förbrukning till lågpristider. Det är också möjligt att detaljförsäljare av el väljer att täcka en del av sitt kraftbehov genom kortsiktig handel. Återförsäljare och distributörer kan också välja att köpa en fast andel energi som beroende på detaljförsäljarens egna kunders konsumtion kan innebära att tillfälliga överskott måste säljas eller att underskott måste täckas med inköp. Ytterligare en kundkategori är elproducenter i grannländerna som exempelvis vill ersätta egen produktion med importerad tillfällig kraft när priserna är lägre än deras rörliga kostnader i produktionen. En marknadsplats skulle underlätta denna typ av handel.

Enligt EK är inrättandet av en organiserad handelsplats för el (en elbörs) en viktig åtgärd för åstadkomma en väl fungerande handel med el. EK anför att denna handelsplats bör omfatta handel med tillfällig kraft som avser fysiska leveranser och ske med fri prisbildning och öppen prisinformation samt med deltagande av såväl producenter som återförsäljare och förbrukare.

En sådan elbörs skulle ha flera fördelar. Den skulle ge köpare och säljare betydligt bättre information och beslutsunderlag än om handeln enbart sker bilateralt. Med en elbörs minskas transaktionskostnaderna, vilket har stor betydelse särskilt för mindre och medelstora elkonsumenter. En börs ger möjligheter för alla aktörer att fortlöpande avläsa marknadspriset på el: både det för timmen aktuella priset och priset på framtida leveranser. Producenter och återförsäljare får möjlighet att till rådande marknadspriser finna avsättning för sin icke kontrakterade produktion eller sina oförsålda inköp, och de får liksom elkunderna möjlighet att komplettera sina kontrakterade inköp med köp av s.k. tillfällig kraft på börsen. Kostnaderna för att göra inköp kan reduceras betydligt för alla parter.

EK understryker också att en elbörs är en nödvändig institution för elsystemets effektiva drift. Svenska kraftnät har som systemansvarig myndighet det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av landet kortsiktigt upprätthålls. Svenska kraftnät behöver därför kontinuerlig tillgång till ett marknadsbestämt pris på kortsiktiga leveranser för att självt kunna prissätta el för balansändamål, dvs. el som krävs för att balansera förbrukningsavvikelserna i systemet. Med hänsyn till omfattningen av denna handel kan en felaktig prissättning resultera i stora samhällsekonomiska effektivitetsförluster.

Remissinstanserna är positiva till förslaget om en elbörs och understryker att en elbörs bör inleda sin verksamhet samtidigt eller så snart som möjligt efter elmarknadsreformens ikraftträdande.

Det finns således starka skäl som talar för att en organiserad handelsplats för el bör inrättas. En börsfunktion, som möjliggör handel med tillfällig kraft som avser fysiska leveranser, har betydelse både för elsystemets effektivitet och för Svenska kraftnäts möjligheter att handha systemansvaret. En börsfunktion kan effektivt se till att produktionen sker till lägsta kostnad genom att kraftstationerna tas i drift i en ordning där de billigaste utnyttjas först, oberoende av ägarskap. En sådan börs kan också skapa ett referenspris för den handel som är nödvändig av systemdrifts- och systemsäkerhetsskäl. Särskilt de mindre kraftföretagen och förbrukarna kommer att ha behov av den öppna prisinformation som tryggas genom en organiserad handelsplats. Genom en börs kan också t.ex. distributörer säkra sig för framtida prisfluktuationer.

Behovet av en lagstiftning

En organiserad handelsplats för el måste för att fylla sitt syfte åtnjuta förtroende hos producenter, konsumenter och andra som handlar med el. Det innebär enligt EK att den måste vara neutral och inte diskriminera vissa aktörer. Ett annat krav är att börsen skall ha så stor omsättning och likviditet att enskilda aktörer inte ges möjlighet att påverka prisbildningen. Verksamheten måste därför följa vissa grundläggande regler och bör även vara föremål för tillsyn och kontroll.

Det saknas i dag lagstiftning som är direkt tillämplig på en organiserad handelsplats för el. Enligt EK bör regler tas fram som tillgodoser kravet på neutralitet, fritt tillträde, information, sekretess och tillsyn.

Remissinstanserna har inte framfört några invändningar mot EK:s bedömning i fråga om behovet av reglering av en särskild handelsplats för el. Svenska Kraftverksföreningen anser att en lagstiftning bör ha karaktären av ett ramverk inom vilket aktörerna kan komma överens om mer detaljerade regler.

En organiserad handelsplats för el bör ses som en del av den infrastruktur som elsystemet utgör. Det kan konstateras att Svenska kraftnät som systemansvarig myndighet har en central roll i elsystemet. Vidare är Svenska kraftnät neutral i förhållande till övriga aktörer på elmarknaden. En börshandel kommer av bl.a. tekniska skäl att vara nära kopplad till Svenska kraftnäts balanstjänst och elsystemets drift. Svenska kraftnät bör med sin kompetens och sina resurser medverka till att en elbörs etableras för den svenska marknaden. Det utvecklingsarbete som Svenska kraftnät bedriver tillsammans med Statnett bör därför fortsätta och bedrivas skyndsamt.

Frågan om utformningen av regler för en organiserad handelsplats för el behöver utredas närmare. I det sammanhanget bör även frågan om huvudmannaskapet övervägas. En börslagstiftning bör utformas på ett sätt som inte hindrar den utveckling mot en nordisk börs som nu har inletts. Regeringen avser att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att föreslå

lagstiftning avseende en organiserad handelsplats för el i enlighet med nyss nämnda principer.

Prop. 1994/95:222

Det är angeläget att en börsfunktion kan inleda sin verksamhet vid samma tidpunkt som den nya ellagstiftningen träder ikraft. Med hänsyn till att det i dag saknas regler som säkerställer samhällets krav på en elbörs bör huvudmannskapet för en börs inledningsvis ligga hos Svenska kraftnät.

6.5 Uppföljning av kapacitets- och efterfrågeutvecklingen, m.m.

Regeringens bedömning: En skärpt övervakning av marknadens utveckling är nödvändig i samband med att den nya lagstiftningen träder i kraft.

Genom utvecklade energiprognoser kan säkrare bedömningar göras bl.a. när det gäller behovet av nya kraftanläggningar och utbyggnad av elsystemet i övrigt. Därigenom underlättas elföretagens investeringsverksamhet. Det är en uppgift för NUTEK att som energiansvarig myndighet utveckla prognosmetodiken.

Energikommissionens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser instämmer i Energikommissionens (EK) bedömning eller lämnar den utan invändning.

Skälen för regeringens bedömning: Reformeringen av elmarknaden innebär förändringar som är genomgripande för såväl elmarknadens funktionssätt som producenter, leverantörer och kunder. Det är viktigt att riksdag och regering har möjlighet att följa och övervaka utvecklingen efter det att den nya lagstiftningen träder i kraft.

Utvecklingen på elmarknaden kommer att övervakas av de ansvariga myndigheterna. NUTEK:s uppgift som nätmyndighet innebär att övervaka nätverksamheten så att den bedrivs effektivt och att konsumenternas intressen skyddas. Ett viktigt syfte är att skapa förutsättningar för låga priser och en hög servicenivå på överföringstjänster och att säkerställa att näten upplåts på ett sätt som gagnar konkurrensen.

NUTEK har som nätmyndighet ett uppdrag att årligen till regeringen redovisa en uppföljning av elreformen. I uppdraget ingår bl.a. att belysa effektivitets- och prisutvecklingen i nätverksamheten. Regeringen avser att komplettera uppdrag med avseende på de uppgifter som redovisas i denna proposition. Det gäller exempelvis uppgiften att särskilt följa kostnadsutvecklingen för glesbygdskonsumenterna. En viktig del av NUTEK:s uppdrag bör också vara att upprätta kontakter med nätföretag och konsumenter men även med andra aktörer på elmarknaden, t.ex. elföretag, med syftet att snabbt notera eventuella brister i marknadens funktion och till regeringen inkomma med redovisning och förslag till åtgärder.

Den konkurrensutsatta delen av elmarknaden kommer att övervakas främst av Konkurrensverket som enligt sin instruktion (SFS 1992:820) är central förvaltningsmyndighet för konkurrensfrågor. I instruktionen anges vidare att verket har ett särskilt ansvar att följa upp genomförda reformer som syftar till ökad konkurrens. Konkurrensverket har i uppdrag att årligen till regeringen redovisa utvecklingen på de marknader som har omreglerats.

Svenska kraftnät kommer som systemansvarig myndighet att följa utnyttjandet av utlandsförbindelserna. Regeringen avser att uppdra åt Svenska kraftnät att årligen till regeringen redovisa utlandshandelns utveckling och hur utlandsförbindelserna utnyttjas. Det finns vidare anledning att följa utvecklingen på elmarknaderna i våra grannländer och i Östersjöområdet och att analysera följderna av pågående förändringar. NUTEK har ett uppdrag att fortlöpande följa och rapportera till regeringen i dessa frågor.

Genom den skärpta övervakningen av elmarknaden i samband med den nya lagstiftningens ikraftträdande får regeringen möjligheter att fortlöpande bedöma utvecklingen och förelägga riksdagen förslag om de ytterligare åtgärder som är motiverade.

Det finns särskilda skäl att noga följa den *långsiktiga försörjningstryggheten* på elmarknaden. Det är speciellt viktigt att i perspektivet av en krävande omställning av energisystemet övervaka utvecklingen, och att därvid bedöma det framtida behovet av ny kraftproduktion och förutsättningarna härför. Sådana bedömningar är också väsentliga för Svenska kraftnät vid planeringen av storkraftnätets utbyggnad och utveckling.

Den nya ellagstiftningen innebär bl.a. att kraftproducenternas relativt starka marknadssituation försvagas. Detta ställer nya krav på information för att underlätta företagens beslut avseende bl.a. investeringar i ny kapacitet och åtgärder för en effektiv elanvändning. Det finns ett stort behov av ta fram och utveckla metoderna för prognoser för såväl användningen som tillförseln av el och annan energi. Genom utvecklade energiprognoser kan säkrare bedömningar göras bl.a. när det gäller behovet av nya kraftanläggningar.

Det finns särskilda förhållanden i elsektorn som skapar ett behov av utvecklade energiprognoser. Ledtiderna är i allmänhet långa för utbyggnaden av ny elproduktionskapacitet och driften av elsystemet kräver en viss samplanering av produktions- och överföringsanläggningar. Prognoser för hela energisystemets utveckling behövs också som ett underlag för företagens investeringsverksamhet. Genom ett gott prognosunderlag tillförs varje enskilt företag information som reducerar dess osäkerhet och förenklar dess investeringsavgöranden.

Förutom nyss nämnda prognoser kan enligt EK också andra uppgifter behövas för att tillgodose leverantörernas och kundernas behov av marknadsinformation. Det kan gälla data om vattenmagasinens innehåll och aggregerad information om bilaterala handelsavtal. Enligt rådets direktiv 90/377/EEG av den 29 juni 1990 om ett gemenskapsförfarande för att främja öppenheten beträffande prissättningen på gas och el levererad till industriella slutanvändare, det s.k. pristransparensdirektivet,

är elleverantörerna skyldiga att redovisa uppgifter om kontrakterade priser och avtalsvillkor. Prop. 1994/95:222

Det är en uppgift för NUTEK att, som central energimyndighet, utveckla prognosmetoderna och i samarbete med andra berörda myndigheter se till att prognoser för kapacitets- och efterfrågeutvecklingen i elsektorn samt aktuell marknadsinformation regelbundet tas fram. Regeringen avser uppdra åt NUTEK att redovisa ett förslag avseende åtgärder för att förbättra prognosmetodiken och övrig marknadsinformation.

7 Särskilda åtgärder för fjärrvärme och annan lokal energiproduktion

Prop. 1994/95:222

7.1 Tillfälligt skydd för vissa fjärrvärme- och naturgasverksamheter

Regeringens förslag: Konkurrenssituationen för fjärrvärmerna och naturgasen får inte bli så svag till följd av elreformen att verksamhetens ekonomi riskeras. I ellagen bör därför införas en bestämmelse som ger möjlighet att begränsa elvärmerna i distributionsområden för fjärrvärme och naturgas med svag konkurrenskraft. Den bör utformas så att nätanslutning som möjliggör en övergång från fjärrvärme eller uppvärmning med naturgas till elvärme skall kunna förbjudas under en övergångstid på tre år.

Kommunala fjärrvärme- och naturgasverksamheter som erhåller detta skydd skall omfattas av likställighets- och självkostnadsprinciperna.

Energikommissionens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser godtar Energikommissionens (EK) förslag eller lämnar förslaget utan erinran. Förslaget tillstyrks av bl.a. Naturvårdsverket, Svenska Kommunförbundet och Svenska Fjärrvärmeföreningen. Förslaget avstyrks av bl.a. Konkurrensverket, Sveriges Fastighetsägareförbund, Hyresgästernas riksförbund och Elvärmegruppen med hänvisning till att det begränsar konkurrensen på värmemarknaden. Lantbrukarnas riksförbund och Svenska Bioenergiföreningen anser att skyddet endast bör omfatta fjärrvärme och inte naturgas.

Några remissinstanser tar upp frågan om de kommunalrättsliga principernas betydelse för möjligheterna för kommunala företag att agera affärsmässigt. Det gäller t.ex. Svenska Fjärrvärmeföreningen och Storstockholms Energi AB som föreslår att de fjärrvärmeföretag som väljer att verka på marknadens villkor skall undantas från lokaliseringsprincipen för att i högre grad kunna agera affärsmässigt.

Vidare anför av Svenska Elverksföreningen och Energidistributörerna REL att kommunala elföretag kommer att missgynnas jämfört med privata och statliga företag om de inte ges möjlighet att bedriva verksamhet med undantag från offentlighetsprincipen.

Hearing avseende EK:s lagförslag: Närvarande myndigheter och organisationer vidhöll tidigare redovisade uppfattningar i fråga om behovet av ett skydd för fjärrvärme och naturgas. Inga invändningar mot förslagets lagtekniska utformning framfördes.

Skälen för regeringens förslag: Utbyggnad av fjärrvärme och naturgas har sedan lång tid främjats av statsmakterna. Genom dessa utbyggnader har miljön kraftigt förbättrats i vissa tätbebyggda områden. Tidigare användes i stor utsträckning fossileldade värmepannor i

individuella byggnader eller i värmecentraler för en grupp av byggnader. Genom introduktion av fjärrvärme kan förbränningen ske i större och effektivare anläggningar som ekonomiskt kan bära en högre grad av rening. Möjligheterna att utnyttja miljövänliga och förnybara bränslen har därigenom också ökat väsentligt. Vid produktion av kraftvärme utnyttjas det värmeunderlag som finns inom fjärrvärmeområden.

Enligt nu gällande ellag har den som innehar områdeskoncession en skyldighet att tillhandahålla el till alla inom området som behöver el för normala förbrukningsändamål. Eldistributören är dock, med undantag för leverans till värmepumpar, enligt nuvarande bestämmelser normalt inte skyldig att leverera el för värmeförsörjning inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses att bli distribuerat.

Genom denna regel skyddas fjärrvärme- och naturgasverksamhet från konkurrens från elvärme i de fall elverksamheten samt fjärrvärme- och naturgasverksamheten har samma huvudman. Även el för drift av värmepumpar i områden med fjärrvärme eller naturgas kan, om kommunfullmäktige så beslutar, undantas från leveransskyldigheten. Vid införandet av den nämnda inskränkningen av leveransplikten var huvudmotivet att förhindra en orationell utbyggnad av eldistributionsnäten och urholkning av det ekonomiska underlaget för utbyggnad av fjärrvärme.

Bestämmelserna innebär inget förbud mot att leverera el för uppvärmningsändamål. I de fall eldistributionen har en annan huvudman än fjärrvärme- och naturgasverksamheterna innebär dagens regler inget skydd för de senare. Med stöd av lagen (1981:1354) om allmänna värmesystem är det dock möjligt att få ett fjärrvärme- eller naturgasområde allmänförklarat och därmed helt skyddat från konkurrens från elvärme. Hittills har dock möjligheten att få en fjärrvärmeanläggning allmänförklarad inte utnyttjats i något fall.

Den nya elmarknaden kan förväntas leda till att konkurrensen mellan olika uppvärmningsformer kommer att öka vilket enligt EK bl.a. kan komma att påverka konkurrenssituationen för fjärrvärme och naturgas negativt. Konkurrensen mellan fjärrvärme och elenergi är dock inte helt fri enligt den vilande ellagstiftningen. Bestämmelserna i den antagna lagen (1994:618) om handel med el, m.m. innebär att en leveranskoncessionär inte är skyldig att leverera el för uppvärmning inom ett område där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses bli distribuerat. Om fjärrvärmens och innehavaren av leveranskoncessionen har samma huvudman, ger denna möjlighet att vägra leverans av elenergi för uppvärmning ett visst konkurrensskydd.

Genom att elnätet öppnas för konkurrerande elleverantörer har dock en värmekund enligt den vilande lagstiftningen alltid möjlighet att vända sig till en annan elleverantör än den som har leveranskoncession för området för att köpa elenergi för uppvärmning. Vidare har en nätägare inte rätt att neka en anslutning för uppvärmningsändamål om det finns tillräcklig kapacitet i nätet. Om sådan kapacitet saknas, måste nätägaren inom skäligen tid förstärka nätet för att göra anslutningen möjlig. Den vilande lagstiftningen innebär således i sin nuvarande form att en fjärrvärmeabonnent inte kan hindras att gå över till elvärme.

Enligt EK kan det för vissa fjärrvärmeverksamheter vara svårt att möta

den nya konkurrenssituationen genom att sänka fjärrvärmearifferna. Det gäller särskilt sådana fjärrvärmeverk som är nyetablerade och har höga fasta kostnader. De ekonomiska konsekvenserna för sådana fjärrvärmeföretag kan bli svåra om delar av kundunderlaget försvinner. Samma förhållanden gäller för naturgasverksamhet. På sikt förväntas dock fjärrvärmens och naturgasens konkurrenskraft gentemot elvärmens stärkas i takt med att bl.a. kapitalkostnaderna minskar.

EK föreslår att det i den vilande lagstiftningen införs regler som innebär ett ökat skydd för fjärrvärme- och naturgasverksamhet under en övergångsperiod. Enligt EK:s bedömning är endast ett mindre antal fjärrvärme- och naturgasverksamheter i behov av ett sådant särskilt skydd.

Enligt 5 § den vilande lagen (1994:618) om handel med el, m.m. skall ett kommunalt företag som producerar och distribuerar fjärrvärme eller naturgas agera efter affärsmässiga principer. Som en följd därav undantar den vilande lagstiftningen sådana verksamheter från självkostnads- och likställighetsprinciperna. EK konstaterar att de fjärrvärme- och naturgasverksamheter som genom den föreslagna bestämmelsen erhåller ett särskilt skydd i stor utsträckning kommer att vara befriade från konkurrens. EK föreslår att dessa företag bör vara hänvisade till att bedriva sin verksamhet med iakttagande av självkostnads- och likställighetsprinciperna så länge skyddet gäller. Enligt EK bör nätmyndigheten övervaka att likställighets- och självkostnadsprinciperna iakttas under övergångsperioden.

Regeringen delar EK:s bedömning att det finns behov av att tillfälligt stärka skyddet mot konkurrens från el för vissa fjärrvärme- och naturgasverksamheter. Det bör ske genom att det i den vilande ellagstiftningen förs in en bestämmelse som innebär att den som innehar nätkoncession under en övergångstid på tre år efter anmälan från kommunen förbjuds att medge ett nätabonnemang som möjliggör en övergång från fjärrvärme eller uppvärmning med naturgas till elvärme. Kommunala företag som bedriver fjärrvärmeverksamhet eller distribuerar naturgas och som erhåller detta skydd bör under övergångstiden omfattas av likställighets- och självkostnadsprinciperna.

Regeringens förslag syftar till att förhindra att den som vid reformens ikraftträdande redan utnyttjar fjärrvärme eller naturgas för uppvärmningsändamål skall lockas av låga elpriser att gå över till eluppvärmning. Anslutningsförbudet bör därför inte omfatta byggnader som redan utnyttjar andra energislag än det som skyddet omfattar. Tillkommande abonnenter bör inte heller omfattas av förbudet. För att inte hindra en fortsatt energieffektivisering bör förbudet inte heller omfatta värmepumpar. Slutligen bör det finnas möjlighet att, efter ansökan av en enskild, bevilja dispens från kravet att fortsätta att utnyttja fjärrvärme eller naturgas för uppvärmning. Villkoret är att det i det enskilda fallet på objektiva grunder kan bedömas att värmeförsörjningen för en viss byggnad med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet för uppvärmning.

Tekniskt innebär det föreslagna förbudet att koncessionshavaren inte får höja effekten i uttagpunkten till en sådan nivå att uppvärmning med el blir möjlig. Efterlevnaden av förbudet kan övervakas av nätmyndig-

heten inom ramen för dess övriga tillsyn av nätverksamhet.

Det kan förutses att endast en mindre del av landets samtliga fjärrvärme- och naturgasverksamheter har behov av det särskilda skyddet. Därför bör ett anslutningsförbud inte utformas som ett generellt skydd för samtliga verksamheter. Det är mer ändamålsenligt att ha en ordning där anslutningsförbud beslutas i varje enskilt fall efter anmälan.

Det bör ankomma på den kommun, inom vars gränser fjärrvärme- eller naturgasverksamheten bedrivs, att göra anmälan om att behov av särskilt skydd föreligger.

Det bör ankomma på nätmyndigheten att besluta om det tillfälliga skyddet och eventuella dispenser. Det är naturligt att samma myndighet som beslutar om nätkoncessioner och utövar tillsyn över nätverksamheter även anförtros att besluta i denna fråga. Beslut om särskilt skydd bör kunna fattas av nätmyndigheten så att skyddet i princip kan tillämpas från reformens början.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att den som innehar nätkoncession under en övergångstid på tre år efter anmälan från kommunen skall förbjudas att medge ett nätabonnemang som möjliggör en övergång från fjärrvärme eller uppvärmning med naturgas till elvärme. Kommunala företag som bedriver fjärrvärmeverksamhet eller distribuerar naturgas och som erhåller detta skydd skall under övergångstiden omfattas av likställighets- och självkostnadsprinciperna.

Enligt den vilande ellagstiftningen får kommuner bedriva produktion av och handel med el med undantag från lokaliseringsprincipen. Undantaget från lokaliseringsprincipen medges endast under förutsättning att kommunen bedriver verksamheten i annan form än förvaltningsform. Bestämmelsen om undantag infördes med syftet att kommunen skulle kunna konkurrera på lika villkor med andra aktörer på elmarknaden.

Från några remissinstanser har framförts att även kommunal fjärrvärmeverksamhet bör kunna bedrivas med undantag från lokaliseringsprincipen. Som skäl anges att det skulle vara betydelsefullt för kommunerna att få möjlighet till försäljning av fjärrvärme till fastigheter belägna nära det egna fjärrvärmenätet, men utanför kommungränsen. Frågan kräver ytterligare beredning.

Svenska Elverksföreningen m.fl. har framfört synpunkten att kommunala elföretag bör ges möjlighet att bedriva verksamhet med undantag från offentlighetsprincipen. Frågan behandlades i proposition 1993/94:162. Regeringen anser inte att det finns skäl att lägga fram förslag om förändringar beträffande bestämmelserna om handlingsoffentlighet i kommunala företag.

Regeringens förslag och bedömning: Den småskaliga elproduktionen bör tillförsäkras rimliga ekonomiska villkor. Genom den vilande ellagstiftningen föreskrivs att de små elproducenterna har rätt till garanterad avsättning för sin produktion till skäligt pris.

Även villkoren för anslutning till elnätet behöver regleras. Innehavare av en elproduktionsanläggning som kan leverera en effekt om högst 1 500 kW skall inte betala annan del av nättariffen än engångsavgift för anslutning, avgift för mätare med tillhörande insamlingsutrustning och dess installation i inmatningspunkten samt årlig avgift för mätning och rapportering.

Vidare bör ersättningen för den el som leveranskoncessionären köper från de små producenterna utformas så att hänsyn tas till när under året inmatning av el sker.

Energikommissionens förslag och bedömning: Överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet tillstyrker Energikommissionens (EK) förslag och bedömning eller lämnar dem utan erinran. Naturvårdsverket konstaterar att förutsättningarna för den småskaliga elproduktionens tillgång till marknaden förbättras genom EK:s förslag. Några remissinstanser, däribland Riksrevisionsverket och Svenska Elverksföreningen, hävdar att frågan om nättarifferna för småskalig elproduktion bör kunna hanteras inom ramen för nätmyndighetens skälighetsbedömning av nättariff i stället för att regleras i lag. Sveriges Energiföreningars Riksorganisation (SERO) anser att förslaget i bästa fall leder till en oförändrad ersättningsnivå i förhållande till nuvarande förhållanden.

Svenska Kraftverksföreningen och Svenska Elverksföreningen påtalar att särskilda problem kan uppstå i nät där små kraftproduktionsanläggningar utgör en betydande andel av nätets belastning, t.ex. på Gotland till följd av den kraftiga ökningen av vindkraft och ett isolerat nät.

Skälen för regeringens förslag: De små elproducenterna kan inte agera på elmarknaden på samma villkor som större producenter. Det är viktigt att förutsättningarna är goda för den småskaliga, och ofta miljövänliga, produktionen. Därtill kommer att den ofta är viktig från regional synpunkt. De små elproduktionsanläggningarna, som kan leverera med en effekt av högst 1 500 kW, består av mindre vattenkraftstationer, vindkraftverk och mindre kraftvärmeanläggningar.

Enligt nuvarande ellagstiftning är den som innehar områdeskoncession skyldig att köpa el från produktionsanläggningar som är belägna inom området och som kan leverera en effekt om högst 1 500 kW. För att åstadkomma en skälig prissättning är distributören skyldig att underkasta sig reglering av pris och övriga villkor för inköp av el från sådana produktionsanläggningar. Ersättningen till producenten skall utgå från områdeskoncessionshavarens alternativkostnad. Svenska Elverksförening-

en har sedan år 1978 utgivit rekommendationer om ersättning för el som inmatas till en distributör från en mindre produktionsanläggning, EKOVISAM (ekonomiska villkor för samkörning med mindre produktionsanläggningar upp till 1 500 KW). Dessa rekommendationer tillämpas av merparten av föreningens medlemmar.

Ellagstiftningsutredningen föreslog (SOU 1993:68) att skyldigheten att köpa el från småskaliga kraftverk skulle slopas, eftersom bestämmelserna inte var förenliga med principen att produktion och försäljning av el skulle konkurrensutsättas. Många remissinstanser ansåg emellertid att mottagningsplikten borde kvarstå till dess andra möjligheter att stödja sådan produktion hade utvärderats.

Enligt den vilande ellagstiftningen är den som har leveranskoncession skyldig att köpa el från en sådan liten produktionsanläggning. De små elproducenterna skall också ha möjlighet att få prövning hos nätmyndigheten av skäligheten i den ersättning som de får av koncessionshavaren. I proposition 1993/94:162 konstaterades att ersättningen till producenterna på den reformerade elmarknaden inte längre kan fastställas utifrån distributörens alternativkostnad. Enligt propositionen borde den i stället baseras på koncessionshavarens genomsnittliga försäljningsintäkter per kWh över året, med avdrag för skäligena kostnader för administration m.m. och skälig vinstmarginal för koncessionshavaren. Med försäljningsintäkter avsågs de tariffer som leveranskoncessionsinnehavaren tillämpar för hushållskunder och andra mindre förbrukare. Avsikten med den föreslagna leveranskoncessionen var att de små elproducenterna med detta system skulle få en grundtrygghet.

Näringsutskottet delade regeringens bedömning att övergången till en fri elmarknad på kort sikt kan innebära vissa problem för småskalig elproduktion (bet. 1993/94:NU2:2). Utskottet delade också bedömningen att det föreslagna systemet med mottagningsplikt ger ett tillfredsställande skydd för de små producenterna. Utskottet underströk betydelsen av att konsekvenserna för den småskaliga elproduktionen noga belyses i samband med att systemet med leveranskoncession ses över efter tre år. Utskottet ansåg vidare att den småskaliga elproduktionen bör ges ett skydd motsvarande den av regeringen föreslagna mottagningsplikten i ytterligare två år, även om man vid en utvärdering finner att systemet med leveranskoncessioner bör avvecklas.

Från företrädare för de små elproducenterna har framförts att den vilande ellagstiftningens bestämmelser innebär sämre villkor än med nu gällande regler. Bl.a. anförs att ersättningen från leveranskoncessionären bör utformas med hänsyn till när på året inmatningen sker.

En betydande skillnad jämfört med dagens förhållande är att de små producenterna enligt det vilande lagförslaget kommer att ha affärsrelationer med såväl innehavaren av leveranskoncession som innehavaren av nätkoncession för område. Det ekonomiska utbytet som producenten får av sin verksamhet är således skillnaden mellan de intäkter han får från leveranskoncessionären och de avgifter han betalar till nätägaren. EK konstaterar att utformningen av nättarifferna för lokal produktion därför kommer att vara av avgörande betydelse för lönsamheten i de små kraftverken.

För att säkerställa att de små elproducenterna får rimliga villkor på den nya elmarknaden bör frågan om nättariffens utformning regleras i lagstiftningen. Det finns fördelar med en förenklad och schabloniserad nättariff för de små elproducenterna. Regeringen föreslår därför att innehavare av en elproduktionsanläggning som kan leverera en effekt om högst 1 500 kW inte skall betala annan del av nättariffen än engångsavgift för anslutning, avgift för mätare med tillhörande insamlingsutrustning och dess installation i inmatningspunkten samt årlig avgift för mätning och rapportering. Av nätägaren kan producenten dessutom få ersättning i enlighet med det förslag som redovisas i avsnitt 7.3.

Regeringen anser vidare att ersättningen för den el som leveranskoncessionshavaren köper från de små producenterna bör utformas så att hänsyn kan tas till när under året inmatning av el sker. Detta kan ske inom ramen för den vilande lagtexten, som anger en rätt att få skäligheten prövad i det pris som producenten erhåller.

Regeringen bedömer att nyss redovisade förslag, i kombination med den vilande ellagstiftningens bestämmelser om köpskyldighet för innehavare av leveranskoncession, innebär att den småskaliga elproduktionen ges ett lika gott skydd som i dag.

Flera remissinstanser har påtalat att den småskaliga miljövänliga elproduktionen bör få ekonomiska villkor som stimulerar en fortsatt utbyggnad. EK aviserar i sitt delbetänkande att den i det fortsatta arbetet avser att återkomma till frågan om detta tillgodoses genom det här redovisade ersättningssystemet eller om ytterligare åtgärder är erforderliga. Regeringen har i avsnitt 6.5 redovisat sina överväganden avseende behovet av att följa utvecklingen på den nya elmarknaden. En viktig del av NUTEK:s övervakning bör vara att följa utvecklingen för den småskaliga elproduktionen och ersättningsnivån till denna. I uppdraget ingår att till regeringen anmäla förslag till ändringar i regelverket.

7.3 Avgifter och ersättning för inmatning av el på nätet

Regeringens förslag: Eventuella fördelar för nätägaren av att det finns produktion som är ansluten till nätet, såsom minskade energiförluster i näten och lägre kostnader för anslutning till angränsande nät, skall tillfalla producenterna.

Energikommissionens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet godtar Energikommissionens (EK) förslag eller lämnar förslaget utan erinran. Svenska Fjärrvärmeföreningen framhåller att förslaget gynnar kraftvärmen. Svenska Kommunförbundet anser att det är angeläget att de fördelar som sammanhänger med lokal kraftproduktion tas till vara och att motsvarande värden speglas i den lagstiftning som reglerar tariffernas utformning.

Skälen för regeringens förslag: Det vilande regelverket skiljer inte mellan nätavgifter för inmatning och uttag av el. I avsnitt 6.3 föreslår

regeringen att nätavgift som avser uttag av el på regionledningar inte får vara avståndsberoende, medan inga särskilda regler föreslås för inmatning av el. På lokalnät får varken tariffer för inmatning eller uttag vara avståndsberoende.

Eftersom lagstiftaren inte i övrigt har särskilt berört frågan om nättariffer för inmatning av el finns det en risk för att en producent kan drabbas av höga nätavgifter, trots att produktionen normalt minskar de totala kostnaderna för nätbolaget. Detta kan bli ett generellt problem för all produktion men kan antas främst komma att beröra lokal och regional produktion.

Enligt EK bör eventuella fördelar för nätägaren av att det finns produktion som matas in på nätet, såsom minskade energiförluster i näten och lägre kostnader för anslutning till angränsande nät, tillfalla producenterna. Bl.a. anförts att konkurrenskraften för viss produktion, t.ex. kraftvärmen, kan komma att försämrats jämfört med i dag om nättariffen inte utformas i enlighet med denna princip.

Ett problem med vissa bestämmelser i den vilande lagstiftningen är att de uttryckligen reglerar avgifter för överföring av el och anslutning till ledning (nättariff). Som beskrivits ovan kan det i vissa fall innebära fördelar för nätägaren att en produktionsanläggning ansluts till en ledning. I ett sådant fall borde avgiften betalas av nätägaren och inte tvärt om. Det är dock tveksamt om den vilande lagstiftningen vid en formell prövning medger en tolkning som innebär att nätägaren betalar en avgift till producenten och inte tvärt om.

Det finns därför enligt EK behov av att införa en särskild bestämmelse som tillförsäkrar en producent ersättning som motsvarar värdet av de minskade energiförluster som produktionen medför i koncessionshavarens nät. Producenten bör också erhålla ersättning när koncessionshavarens avgifter för att vara ansluten till annans ledningsnät kan reduceras på grund av att produktionsanläggningen finns ansluten till nätet.

Regeringen föreslår att innehavaren av nätkoncession till vilken en produktionsanläggning är ansluten skall utge ersättning till innehavaren av sådan anläggning, som motsvarar värdet av dels den minskning av energiförluster som produktion från produktionsanläggningen medför för koncessionshavarens nät, dels den reduktion av koncessionshavarens avgifter för att vara ansluten till annans ledningsnät som möjliggörs genom att anläggningen är ansluten på nätet. Det bör göras genom ett tillägg i den vilande ellagstiftningen.

Det kan antas att branschorganisationerna kommer att utarbeta rekommendationer i enlighet med dessa regler. Om parterna inte kan komma överens om ersättningen enligt denna regel bör dock frågan kunna prövas av nätmyndigheten.

Regeringens förslag: Myndighetstillsynen för den reformerade elmarknaden skall finansieras genom en årlig avgift (nätavgift) som betalas av innehavare av nätkoncession. Nätavgiften skall grundas på antalet högspännings- och lågspänningskunder hos koncessionshavaren enligt de föreskrifter som meddelas av regeringen.

NUTEK:s förslag: Överensstämmer med regeringens förslag

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser godtar NUTEK:s förslag eller lämnar det utan invändning. Många remissinstanser, däribland Svenska kraftnät, Riksrevisionsverket (RRV) och Statskontoret, framhåller att det föreslagna avgiftssystemet, med en enhetlig nätavgift som årligen betalas av innehavare av nätkoncession och där den totala avgiften bestäms av antalet abonnenter, är enkelt ur administrativ synvinkel. Svenska Elverksföreningen och Svenska Kraftverksföreningen anser att det regelsystem som gäller för den avgift som finansierar Elsäkerhetsverkets verksamhet (elabonmentavgiften) bör tillämpas också för den avgift som skall finansiera nätmyndighetens verksamhet. Enligt Elsäkerhetsverket bör grunderna för beräkning av årliga avgifter, uppördssystemet och den verksamhetsperiod avgifterna skall avse överensstämma med bestämmelserna om elabonmentavgift.

Vissa remissinstanser, bl.a. Svenska Elverksföreningen och Svenska Kraftverksföreningen ifrågasätter om den avgiftsrelation mellan hög- och lågspänningsabbonenter som NUTEK föreslår är riktig och pekar på den avgiftsrelation som gäller för elabonmentavgiften. Andra remissinstanser, bl.a. RRV och Konkurrensverket, påpekar att avgifternas kostnadssamband bör utvärderas när resursutnyttjandet i verksamheten är känt.

Skälen för regeringens förslag: Enligt riksdagens beslut våren 1994 om handel med el i konkurrens (prop. 1993/94:162, bet. 1993/94:NU22, rskr. 1993/94:358) skall myndighetstillsynen för den reformerade elmarknaden (nätmyndigheten) finansieras genom en årlig avgift (nätavgift) som betalas av innehavare av nätkoncession. Enligt beslutet skulle avgiftssystemet träda i kraft samtidigt som den nya ellagstiftningen. Kostnaderna för verksamheten beräknades i prop. 1993/94:162 till cirka 20 milj. kr. per år. Medel för verksamheten anvisas över anslaget A 1. Närings- och teknikutvecklingsverket: Förvaltningskostnader. NUTEK har som nätmyndighet till uppgift att handlägga bl.a. koncessionsärenden och ärenden om koncessionshavarnas skyldigheter samt att utöva tillsyn av ellagens efterlevnad utom i frågor som rör elsäkerhet. Nätmyndigheten har även ansvaret för de myndighetsuppgifter som följer av lagen (1994:618) om handel med el, m.m.

Syftet med verksamheten är att skapa förutsättningar för låga priser och en hög servicenivå och att säkerställa att näten upplåts på ett sätt som gagnar konkurrensen. I nätmyndighetens uppgifter ingår bl.a. att ge ut allmänna råd samt att utarbeta vissa föreskrifter, däribland rörande kraven

på särredovisning av nätverksamhet.

NUTEK:s förslag innebär att innehavaren av nätkoncession i enlighet med vad som anfördes i prop. 1993/94:162 skall vara avgiftsskyldig och att avgiften skall grundas på antalet anslutna lågspännings- respektive högspänningsabonnenter. Med lågspänningsabonnent avses den som är ansluten med en spänningsnivå som är 1000 volt eller lägre. De ansökningsavgifter som i dag tas ut för handläggning av koncessionsärenden bör enligt NUTEK slopas när nätavgiften införs. Avgiften bör enligt NUTEK fördelas så att den avspeglar den andel av nätmyndighetens kostnader som kan hänföras till respektive kundkategori.

NUTEK:s förslag överensstämmer i stort med det system som gäller för den s.k. elabonnentavgiften som skall täcka kostnaderna för Elsäkerhetsverkets verksamhet. För elabonnentavgiften gäller dock att skyldigheten att betala avgift ligger på elabonnenterna. Även de föreslagna grunderna för beräkning av nätavgiften skiljer sig något från elabonnentavgiften.

Remissinstanserna är i huvudsak positiva till den föreslagna avgiftskonstruktionen med en abonnemangsrelaterad avgift. Vissa synpunkter på den föreslagna avgiftskonstruktionen har dock framförts, bl.a. vad gäller bestämmelserna om avgiftsskyldighet. Enligt Svenska Kraftverksföreningen och Svenska Elverksföreningen bör skyldigheten att betala nätavgiften ligga på elabonnenterna.

Vid avgiftsfinansiering av tillsynsverksamhet är det normalt de som tillsynen avser som har att erlagga avgifterna. Det finns därför ingen anledning att, som vissa remissinstanser förordar, frångå den i propositionen föreslagna principen att de som bedriver nätverksamhet skall vara avgiftsskyldiga. Det är angeläget att nätavgiften kan tas ut på ett sådant sätt att uppbörden kan ske enkelt och med låga administrativa kostnader. Nätavgiften bör i huvudsak tas ut enligt samma *beräkningsgrunder* som tillämpas för elabonnentavgiften. Det innebär att avgiften skall baseras på det antal slutförbrukare av el som nätföretaget har anslutit.

Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, får enligt 16 § ellagen meddela föreskrifter om avgifter för myndighets verksamhet som sker med stöd av ellagen. Regeringen avser att, med stöd av bemyndigandet, utfärda föreskrifter om nätavgifter som träder i kraft samtidigt som den vilande ellagstiftningen träder i kraft. Det nuvarande systemet med ansökningsavgifter för koncessionsärenden bör upphöra vid samma tidpunkt. De årliga nätavgifterna har beräknats av NUTEK till 3 kr. per lågspänningsabonnent och 600 kr. per högspänningsabonnent. De totala avgiftsinkomsterna skulle därigenom uppgå till drygt 20 milj.kr. Intäkterna från nätavgifterna skall tillföras statsbudgeten på särskild inkomsttitel. Effektivitetsskäl talar för att uppbörden av avgiften bör samordnas med elabonnentavgiften som enligt vad regeringen har erfarit fungerar bra. Medel för NUTEK:s verksamhet som nätmyndighet skall anvisas över statsbudgeten.

Relationen på avgifterna mellan högspännings- och lågspänningsabonnenter bör, som har påpekats av bl.a. RRV, så långt som möjligt återspegla verksamhetens inriktning vid nätmyndigheten. Det är dock svårt att nu, innan verksamheten har kommit igång i full omfattning,

närmare bedöma avgifternas kostnadssamband för lågspännings- respektive högspänningsabonnenterna. Det är därför angeläget att NUTEK gör en utvärdering av avgiftssystemet med avseende på bl.a. avgifternas kostnadssamband när erfarenhet har vunnits om verksamheten. I det sammanhanget bör även rutinerna för uppbörd och kontroll beaktas samt avgiftskonstruktionens eventuella effekter på konkurrenssituationen utvärderas.

Regeringen vill i sammanhanget informera riksdagen om sina överväganden rörande formerna för ledning av NUTEK:s verksamhet som nätmyndighet.

NUTEK är central förvaltningsmyndighet för frågor om näringslivets tillväxt och förnyelse och har uppgifter inom och utom energiområdet. NUTEK har ansvaret för statens insatser för att främja teknisk forskning och utveckling, etablering och utveckling av små och medelstora företag samt en balanserad regional utveckling. Vidare skall myndigheten svara för statliga insatser som skall främja en effektiv försörjning och användning av energi. NUTEK leds av en lekmanstyrelse med viss beslutanderätt. Styrelsen skall enligt förordningen (1991:960) med instruktion för Närings- och teknikutvecklingsverket besluta om myndighetens anslagsframställning och årsredovisning, om eventuella åtgärder efter genomförd revision och om föreskrifter som riktar sig till enskilda, kommuner och landsting.

Riksdagen antog i juni 1994 nya riktlinjer för förvaltningsmyndigheternas ledningsformer (prop. 1993/94:185, 1993/94:KU42, rskr. 1993/94:381). Riktlinjerna innebär att förvaltningsmyndigheterna normalt skall ledas av antingen en enrådig chef, som ensam svarar för verksamheten, eller av en styrelse med fullt ansvar för verksamheten inför regeringen. Riktlinjerna innebär vidare att normerings- och tillsynsmyndigheter i regel inte bör ha styrelser, eftersom ledamöterna kan uppfattas som företrädare för dem som skall omfattas av tillsynen. I propositionen anmäldes att riksdagen vid ett senare tillfälle skulle informeras om hur regeringen avsåg ändra förvaltningsmyndigheternas ledningsformer med avseende på de nya riktlinjerna.

Regeringen har nyligen i prop. 1994/95:150 Reviderad Finansplan, m.m. redovisat sina överväganden avseende förvaltningsmyndigheternas ledningsformer. Enligt propositionen skall regeringen vid val av ledningsform utgå från myndighetens verksamhet och mål sådana de är fastlagda av riksdagen och därefter välja en ledningsform med den grad av styrning som bäst bedöms gagna verksamheten och de uppställda målen. Regeringen förordar därför en mer flexibel tillämpning av ledningsformer än vad som beslutades av riksdagen (prop. 1993/94:185, bet. 1993/94:KU42, rskr. 1993/94:381).

NUTEK:s verksamhet som nätmyndighet omfattar främst normgivning och tillsyn och skiljer sig i viktiga avseenden från NUTEK:s övriga verksamhetsområden.

Mot bakgrund av riktlinjerna för myndigheternas ledningsformer och regeringens överväganden i prop. 1994/95:150 kan konstateras att NUTEK:s styrelse inte bör ges några beslutsbefogenheter när det gäller NUTEK:s verksamhet som nätmyndighet enligt ellagen. I sammanhanget kan noteras att NUTEK:s verksamhet som nätmyndighet utgör ett särskilt verksamhetsområde, vilket är en viktig förutsättning för nätmyndighetens självständighet. Regeringen avser att tillsätta ett s.k. insynsråd vid nätmyndigheten vid NUTEK för att ge bl.a. konsumenterna insyn i nätmyndighetens arbete.

9.1 Reglering av balansansvar

Regeringens förslag: I ett avtal om elleverans måste regleras det ekonomiska ansvaret för att elsystemet tillförs lika mycket el som tas ut i konsumentens uttagspunkt (balansansvar).

Konsumenten skall hålla nätägaren underrättad om vem som är balansansvarig för konsumentens förbrukning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget utan erinran. Konsumentverket anser att det är olämpligt att ålägga varje elkonsument, särskilt hushållskonsumenter, en skyldighet att underrätta nätägaren om vem som är balansansvarig. NUTEK föreslår att ansvaret för att kontrollera att det finns en ekonomisk balansansvarig läggs på innehavare av nätkoncession. Enligt Energidistributörerna REL saknas en möjlighet för innehavare av nätkoncession att infordra uppgift om vem som är balansansvarig. Vidare anförs att förslaget bör förtydligas såvitt avser den systemansvariga myndighetens skyldigheter om felaktig information lämnas.

Skälen för regeringens förslag: Vid varje givet tillfälle måste det råda balans mellan den mängd el som förs in på det nationella elsystemet och den mängd el som tas ut från systemet. Om balansen rubbas uppstår tekniska störningar på elsystemet.

I dag upprätthålls balansen på elsystemet primärt genom att de stora elproducenterna var och en eftersträvar att upprätthålla sin balans, dvs. att producenten vid varje givet tillfälle för in lika mycket el på elsystemet som hans kunder tar ut från systemet. Den momentana övervakningen av att varje enskild elproducent håller sin balans underlättas av att det finns ett begränsat antal stora elproducenter och att dessa, i stort sett, har ansvaret för all distribution av el inom var sitt område av landet.

Tidigare hade Vattenfall ett avtal med de stora elproducenterna angående den nationella balansen. Detta innebar en övervakande och samordnande funktion på det sättet att Vattenfall övervakade att den totala balansen på elsystemet upprätthölls och, om balansen sviktade, återställde balansen med användande av sina egna produktionsresurser. Detta innebar alltså att Vattenfall ökade eller minskade sin egen produktion för att upprätthålla den nationella balansen. Vattenfalls kostnader för denna balanshållning fördelades på de stora elproducenterna i förhållande till vars och ens andel i obalansen.

De stora elproducenterna hade alltså det *ekonomiska* ansvaret för balanshållningen, var och en inom sitt område, medan Vattenfall hade det övergripande *tekniska* ansvaret för den nationella balansen.

Den nya ellagstiftningen innebär bl.a. en ändrad ansvarsfördelning på elmarknaden. Sedan den 1 januari 1995 utövas det övergripande *tekniska* ansvaret för balanshållningen på det nationella elsystemet av Svenska kraftnät. I 15 a § ellagen, som trädde i kraft nämnda dag, regleras detta

ansvar, som i lagen benämns *systemansvar*.

Svenska kraftnät har ingen egen elproduktion. Svenska kraftnät har därför i 15 a § ellagen bemyndigats att, i den utsträckning det behövs för att kunna utöva systemansvaret, beordra elproducenter att, mot marknadsmässig ersättning, öka eller minska sin produktion av el. I förarbetena till denna bestämmelse anfördes att Svenska kraftnät, för att utöva systemansvaret, bör eftersträva att träffa avtal med elproducenterna om att dessa, mot marknadsmässig ersättning, skall öka eller minska sin produktion när så krävs för den nationella balanshållningen. Nyss nämnda bemyndigande skall utnyttjas om tillfredsställande avtal inte skulle kunna träffas.

Svenska kraftnät som har det samordnande ansvaret för den nationella balanshållningen anger alltså när ökning eller minskning av produktionen skall ske. Liksom tidigare fördelas kostnaderna för denna balanshållning mellan elproducenterna i förhållande till vars och ens andel i obalansen. Denna reglering av kostnaderna är så utformad att det blir ekonomiskt ofördelaktigt att inte upprätthålla sin balans.

Det finns alltså en avgörande skillnad mellan Vattenfalls tidigare "systemansvar" och Svenska kraftnäts systemansvar. Vattenfall reglerade eventuella obalanser med användande av sina egna produktionsresurser medan Svenska kraftnät däremot reglerar eventuella obalanser genom att använda de produktionsresurser som elproducenterna ställer till förfogande.

Liksom tidigare har alltså elproducenterna det *ekonomiska* ansvaret för balanshållningen, var och en inom sitt område. Detta ekonomiska ansvar benämns i fortsättningen *balansansvar*.

Systemansvaret på den nya elmarknaden

Vid ett ikraftträdande av de vilande lagförslagen kommer frågan om balanshållningen att ändra karaktär. Svenska kraftnät kommer dock alltså att ha *systemansvaret*, dvs. det övergripande *tekniska* ansvaret för den nationella balansen.

Som nämnts ovan är elförsörjningen i landet i dag uppdelad mellan de stora elproducenterna. Enligt den vilande lagstiftningen kan elkonsumenterna fritt välja elleverantör, vilket på sikt torde leda till att den geografiska uppdelningen mellan de stora elproducenterna försvinner. De stora elproducenterna kommer, bl.a. av ekonomiska skäl, även i fortsättningen att sträva efter att upprätthålla balans men denna balanshållning kommer inte att vara hänförlig till elkonsumenterna i någon viss del av landet. Liksom tidigare kommer de att ha det *ekonomiska* ansvaret för att upprätthålla sin balans.

En avgörande förändring på den nya elmarknaden väntas också bli att ett större antal elleverantörer uppträder på marknaden, både sådana som har egen elproduktion och sådana som inte har det. De sistnämnda kommer alltså att köpa el från en eller flera elproducenter och sedan sälja den till olika elkonsumenter. Bland de tillkommande elproducenterna kommer det att finnas sådana som har svårt att med kort varsel reglera sin produktion. Dessa kommer därför inte att ha någon nämnvärd

kapacitet att ställa till Svenska kraftnäts förfogande inom ramen för den nationella balanshållningen. Detsamma gäller naturligtvis de elleverantörer som inte har någon egen produktion alls. De kommer därför inte att omfattas av de avtal mellan Svenska kraftnät och elproducenterna, som möjliggör för Svenska kraftnät att utöva det tekniska ansvaret för den nationella balansen.

Balansansvaret på den nya elmarknaden

Frågan om balansansvar blir på den nya elmarknaden mer komplicerad beroende på att det blir fler elleverantörer på marknaden och att den geografiska uppdelningen av marknaden försvinner. Frågan om balansansvaret måste därför regleras individuellt i varje leveransavtal. Någon måste åta sig att, gentemot Svenska kraftnät, *ekonomiskt* svara för att elsystemet tillförs lika mycket el som konsumenten förbrukar, dvs. tar ut i sin uttagspunkt. Detta ansvar innebär bl.a. en ekonomisk relation till Svenska kraftnät. Innebörden i denna relation är att i den mån den balansansvarige inte förmår tillföra elsystemet lika mycket el som tas ut i uttagspunkten tillförs elen av Svenska kraftnät inom ramen för systemansvaret. Svenska kraftnät skall av den balansansvarige ersättas för detta. Den som åtar sig balansansvar gentemot Svenska kraftnät kommer att få ingå ett avtal med Svenska kraftnät där vissa grundläggande förhållanden mellan parterna kommer att regleras. Bl.a. kommer Svenska kraftnät att kräva av den balansansvarige att denne ställer säkerhet för sina åtaganden gentemot Svenska kraftnät.

I det följande lämnas en mer ingående redogörelse för hur balansansvaret gestaltas på den nya elmarknaden.

En vanlig lösning i framtiden torde bli den att leverantören åtar sig balansansvaret. Eftersom man inte exakt kan förutse hur mycket el de elkonsumenterna, för vilka leverantören har åtagit sig balansansvaret, kommer att förbruka vid varje givet tillfälle kommer parterna att ingå ett s.k. rörligt kontrakt, vilket innebär att konsumenten av leverantören köper den mängd el som han senare visar sig ha förbrukat till ett i kontraktet bestämt pris. Leverantören gör en preliminär uppskattning av hur mycket el som konsumenterna kommer att förbruka vid varje tidpunkt och leverantören tillför sedan, genom egen produktion eller genom inköp från en eller flera producenter, systemet el i enlighet med denna preliminära uppskattning.

Som kommer att framgå senare kommer den balansansvarige att ha ett ekonomiskt intresse av att hålla sin balans. Därför kommer det på den nya elmarknaden att ställas krav på kontinuerlig mätning och rapportering av bl.a. konsumenternas elförbrukning. Därigenom kommer leverantören att hålla sig underrättad om sina kunders konsumtion och han kan då genom egen produktion eller egna inköp försöka hålla sin balans så långt det är möjligt.

När den slutgiltiga och exakta sammanställningen av kundernas konsumtion gjorts i efterhand kommer det alltid, trots leverantörens åtgärder för att hålla sin balans, att vara en differens mellan den mängd

el leverantören fört in på elsystemet och den mängd el hans kunder tagit ut från systemet. Det är det *ekonomiska* ansvaret för denna differens som utgör *balansansvaret*.

Om leverantören har fört in för lite el har den överskjutande el som hans kunder förbrukat tillförts av Svenska kraftnät inom ramen för dess systemansvar. Denna el har alltså tillförts genom att någon elproducent, mot marknadsmässig ersättning från Svenska kraftnät, har ökat sin produktion. Svenska kraftnät måste nu i efterhand få betalt av den balansansvarige. Priset kommer av Svenska kraftnät att sättas så att det ges incitament för den balansansvarige att försöka hålla sin balans.

Om leverantören i stället har fört in för mycket el innebär det att han ställt den överskjutande elen till Svenska kraftnäts förfogande. För detta skall Svenska kraftnät utge ersättning. Även detta pris kommer att vara utformat så att det utgör ett incitament för den balansansvarige att försöka hålla sin balans.

Parterna i ett leveransavtal kan också komma överens om att konsumenten, i stället för leverantören, skall ha balansansvaret. Detta kommer att bli aktuellt främst beträffande större elköpare som kan påverka sin egen elförbrukning eller som är beredda att lägga ner resurser på att planera sina elinköp. Parterna ingår då ett s.k. fast kontrakt innebärande att konsumenten köper en i kontraktet angiven mängd el till ett i kontraktet angivet pris. Leverantören får sedan betalt för denna mängd el oavsett hur konsumentens förbrukning ser ut. I detta fallet försöker konsumenten anpassa sina inköp så nära som möjligt till sin förbrukning. Om förbrukningen överstiger den i kontraktet angivna mängden får han försöka reglera sin balans genom att köpa små mängder el på fast kontrakt från andra leverantörer. Liksom i förra exemplet kommer det efter den slutgiltiga mätningen att visa sig en differens mellan hans faktiska förbrukning och den mängd el han har inköpt på fasta kontrakt. Det är det *ekonomiska* ansvaret för denna differens som utgör hans *balansansvar*. Relationen mellan Svenska kraftnät och den balansansvarige konsumenten gestaltar sig på samma sätt som i föregående exempel.

Behovet av reglering av balansansvaret

Som framgått av beskrivningen ovan har balansansvaret en central roll på den nya elmarknaden. Det måste alltså vara klarlagt vem som har balansansvaret i varje uttagpunkt på elsystemet så att Svenska kraftnät kan debitera eller kreditera denne för den el som omfattas av balansansvaret.

Det bör nu därför i lagstiftningen införas ett krav på att det för varje uttagpunkt på elsystemet måste finnas någon som gentemot Svenska kraftnät har balansansvaret. Endast den som har ingått avtal med Svenska kraftnät som balansansvarig kan härvid komma i fråga. Som nyss har nämnts innebär ett åtaget balansansvar att det uppstår en ekonomisk relation mellan den balansansvarige och Svenska kraftnät.

Det bör åligga varje konsument att lämna underrättelse om vem som är balansansvarig i hans uttagpunkt. Underrättelsen bör lämnas till

nätkoncessionshavaren, beroende på att denne blir skyldig att utföra mätning av förbrukad el samt att rapportera resultaten av dessa mätningar, bl.a. till de balansansvariga. Nätkoncessionshavaren behöver därför denna information för att kunna fullgöra sin rapportering. Konsumenten bör också åläggas att underrätta nätkoncessionshavaren om varje förändring beträffande balansansvaret.

Några remissinstanser har anfört kritik mot förslaget att ålägga konsumenten att lämna information om vem som är balansansvarig. Grundläggande för elreformen är konsumentens rätt att fritt välja leverantör. Därigenom kommer konsumenten också att själv bestämma vem han vill anlita som balansansvarig. Konsumenten kommer således att känna till vem som är balansansvarig i den aktuella uttagspunkten. Ansvar för att hålla nätägaren informerad bör därför ligga på konsumenten.

Vid ett ikraftträdande av den vilande ellagstiftningen kommer det inledningsvis att i varje lokalområde finnas en huvudleverantör av el, den s.k. leveranskoncessionshavaren. Denne kommer i praktiken, såvitt avser frågan om balansansvaret, att träda in i stället för alla de konsumenter till vilka han levererar el. Detta innebär att, beträffande dessa konsumenter, åvilar balansansvaret antingen leveranskoncessionshavaren själv eller den som han har anlitat för sitt balansansvar, i allmänhet den leverantör från vilken han köper el. Det enklaste blir därvid att leveranskoncessionshavaren anmäler till nätkoncessionshavaren vilka kunder han har samt vem som har balansansvaret för dessa.

Den mätning och rapportering som nätkoncessionshavaren kommer att utföra på den nya elmarknaden har flera syften, men ett av dessa är att reglera förhållandet mellan den balansansvarige och Svenska kraftnät. Därför bör det åligga nätkoncessionshavaren att hålla Svenska kraftnät underrättat om vem som har balansansvaret i samtliga uttagspunkter på hans nät. Dessutom kommer nätkoncessionshavaren att göra egna inköp av el för att täcka nätförlusterna på det egna nätet. Han måste därför också anmäla till Svenska kraftnät vem som har balansansvaret för dessa inköp. Denna rapport kommer i praktiken att uppta ett mindre antal leverantörer som var och en har balansansvaret för en eller flera uttagspunkter.

En elkonsument kan missköta sig i olika hänseenden. Det vanligaste är att han inte betalar sina räkningar. Mellan elbranschen och Konsumentverket pågår f.n. förhandlingar med stöd av lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden om utformningen av standardavtal, vilka reglerar villkoren för att som elkonsument vara ansluten till elnätet. Avsikten är att dessa avtal skall reglera förhållandena mellan elkonsumenter och nätägare. Det får förutsättas att frågan om en elkonsuments skyldighet att hålla nätkoncessionshavaren informerad om vem som är balansansvarig för konsumentens uttagspunkt kommer att behandlas i dessa avtal, som en del av anslutningsvillkoren. Den enskilde konsumenten kommer således att vara informerad om sina skyldigheter i detta hänseende. En fråga som också torde behandlas i standardavtalen är under vilka förutsättningar en nätägare får koppla ur elkonsumenter som i angivna hänseenden brister i sina skyldigheter gentemot nätägaren. Dessa

standardiserade nätanslutningsavtal kommer också i ett avseende att reglera elkonsumentens förhållande till elleverantören. Om elkonsumenten brister i sina skyldigheter gentemot elleverantören kommer denne, enligt dessa avtal, att kunna beordra nätägaren att koppla bort konsumenten från nätet.

Om det i en uttagspunkt inte finns någon balansansvarig eller om en konsument, som är balansansvarig, inte gör rätt för sig ekonomiskt innebär det att konsumenten helt eller delvis förbrukar el som han inte har rätt till. Resultatet blir då att Svenska kraftnät får stå kostnaderna för hans otillåtna förbrukning. Dessa kostnader kommer Svenska kraftnät att på något sätt tvingas ta ut från det övriga kundkollektivet.

Detta problem kan lösas genom reglering i nyss nämnda standardavtal för nätanslutning. Det skulle då införas en skyldighet för nätägaren att koppla ur en elkonsument som brister i nu nämnda hänseenden. Eftersom detta avtal innehåller villkoren för en konsuments anslutning till elnätet kan skäligheten i sådana villkor komma under nätmyndighetens prövning enligt 2 § 4 mom. sista stycket ellagen. I sista hand kan frågan, efter överklagande, prövas av allmän förvaltningsdomstol.

Övrigt

Det föreligger även ett balansansvar för elsäljare. Detta ansvar innebär ett ekonomiskt ansvar för att elsystemet tillförs lika mycket el som säljaren har åtagit sig att leverera till sina kunder. Ansvaret fullgörs genom egen produktion eller inköp från andra elproducenter. Det sistnämnda gäller framför allt de elsäljare som inte har egen elproduktion.

Om en elsäljare säljer enligt ett *rörligt* kontrakt innebär det att han åtagit sig balansansvaret för kundens konsumtion. Därmed kommer frågan om elsäljarens balansansvar till Svenska kraftnäts kännedom inom ramen för konsumentens anmälningsskyldighet som nyss har behandlats.

Om elsäljaren däremot säljer enligt ett *fasta* kontrakt innebär det att någon annan har åtagit sig balansansvaret för kundens konsumtion. I detta fall måste det kontrolleras i särskild ordning att elsäljaren verkligen tillför elsystemet den mängd el som han åtagit sig att leverera enligt det fasta kontraktet.

Den som i ett sådant fall har balansansvaret för kundens förbrukning kommer alltid att ta reda på om kunden köper el enligt något fast kontrakt. Om elsäljaren enligt det fasta kontraktet är okänd för Svenska kraftnät och han inte gör rätt för sig kommer nämligen den balansansvarige att få svara ekonomiskt för elsäljarens åtaganden. Mot denna bakgrund kan det hållas för visst att Svenska kraftnät kommer att få kännedom om alla försäljningar enligt fasta kontrakt. Någon lagreglering av detta balansansvar behövs därför inte.

Regeringens förslag: Nätföretagen skall debitera den enskilde elabonnenten kostnaden för mätare, insamlingsutrustning och deras installation. Övriga kostnader för mätning skall fördelas över samtliga abonnenter i området.

I de fall en elabbonent begär mätning på annat sätt än vad regeringen föreskriver med stöd av ellagen skall nätägaren även debitera elabonnenten för den ökade kostnad för insamling och rapportering som en mer avancerad utrustning kan medföra.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget utan invändning. NUTEK ifrågasätter, med hänvisning till den vilande ellagstiftningens bestämmelser om koncessionshavarens skyldigheter till anläggningshavare, om det är nödvändigt att reglera frågan om mätkostnader i lag. Konsumentverket avstyrker förslaget med hänvisning till att de föreslagna reglerna om betalning för mätutrustning är olämpliga när konsumenten är ett enskilt hushåll.

Skälen för regeringens förslag: En öppen elmarknad ställer nya krav på mätning och rapportering av mätresultat. Enligt den vilande ellagstiftningen finns det bl.a. en skyldighet för innehavare av nätkoncession att utföra mätning av överförd el och att rapportera mätresultat enligt de föreskrifter som utfärdas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Enligt prop. 1993/94:162 skall föreskrifterna behandla bl.a. kraven på de tidsintervall och den mätnoggrannhet med vilken mätning skall ske. I propositionen konstaterades vidare att en förutsättning för att utnyttja möjligheten att fritt kunna välja leverantör var en förhållandevis avancerad utrustning för mätning som kan tillgodose de nya kraven på mätning.

I propositionen redovisades vissa överväganden i fråga om nätföretagens fördelning av kostnaderna för mätning och därtill hörande verksamhet. Det anfördes att mätutrustning, åtminstone under de närmaste åren, kan vara förhållandevis dyr. Det finns därför anledning att ange principerna för fördelning av kostnaderna för måttjänsten mellan kundkollektivet och den enskilde kunden. Nätägaren borde enligt propositionen följa principen att de kundspecifika mätkostnaderna skulle debiteras den berörda elkunden medan övriga kostnader skulle kunna slås ut över kundkollektivet. Principen om fördelningen av kostnaderna för måttjänster bör preciseras genom föreskrifter i ellagen såvitt avser de kostnader som nätägaren är skyldig att debitera den enskilde kunden. Riksdagen anförde inga invändningar mot detta.

I enlighet med de principer som redovisades i propositionen bör nätägaren vara skyldig att debitera den berörda elkunden de engångskostnader som uppstår i samband med att mätutrustning installeras hos

kunden. Det innebär att kunden skall debiteras kostnaderna för mätaren och dess kringutrustning för insamling av mätdata samt kostnaden för installationen. Andra kostnader för mätutrustning än de nyss nämnda bör inte få debiteras enskilda elkunder utan bör fördelas över samtliga abonnenter som anslutits till nätföretaget. Nätägaren får inte heller debitera enskilda elkunder kostnaden för de mätare som enbart används för att mäta överföringstjänsten.

Några remissinstanser har framfört invändningar mot förslaget. Konsumentverket anser att kostnaden för installation av mätaren bör debiteras för sig medan förhållandet i övrigt mellan elkonsumenten och nätägaren bör betraktas som ett hyresavtal, där elkonsumenten betalar en årlig hyra för mätaren. Som skäl anför verket att konsumenten annars kan få den felaktiga uppfattningen att konsumenten har köpt mätaren av nätägaren.

Kostnaden för mätutrustningen och dess installation ingår i nätverkssamheten, varför nätägaren har rätt att ta ut denna kostnad av elkonsumenterna. Den föreslagna regleringen innebär att denna kostnad inte får tas ut via den gemensamma nätariffen utan i stället skall debiteras den enskilde konsumenten. Förslaget ansluter sig således med den princip om att kundspecifika mätkostnader skall betalas av den enskilda konsumenten som angavs i förarbetena till den vilande lagstiftningen. Något krav på att konsumenten därvid skall betala hela beloppet för mätutrustning och dess installation i samband med installationen har inte fastställts.

Nätföretagens kostnader för mättjänster ingår i de nätkostnader vars skälighet skall kunna prövas av nätmyndigheten. Frågan om på vilket sätt betalningen skall erläggas får avgöras genom nätmyndighetens praxis.

Den bestämmelse om leveranskoncession som ingår i det vilande regelverket, lagen (1994:618) om handel med el, m.m., innebär att innehavare av leveranskoncession är skyldig att leverera el till alla inom området som inte söker sig till en annan leverantör. Koncessionshavaren får därmed en ensamrätt till elleveranser inom området till de elkunder som inte önskar köpa el på den öppna marknaden.

Den föreslagna regleringen av nätföretagens kostnader för mättjänster riktar sig enbart till de konsumenter som väljer att köpa el från en annan leverantör än innehavare av leveranskoncession.

För de kunder som köper sin el från innehavare av leveranskoncession ställs inga krav på tidsnoggrannhet vid mätningen. Övergången till den nya lagstiftningen innebär således inte något krav på att byta mätare och insamlingsutrustning hos dessa kunder. Den mät- och insamlingsutrustning som kommer att utnyttjas för mätning hos kunder till leveranskoncessionshavare är av enklare beskaffenhet och därmed mindre dyrbara. Nätägaren bör därför inte få debitera enskilda elkunder kostnader för den mät- och insamlingsutrustning som används av kunder till leveranskoncessionshavare.

En elkund kommer att kunna begära att få mätning utförd på annat sätt, t.ex. med tätare tidsintervall, än de minimikrav som regeringen avser föreskriva med stöd av ellagen. Sådan mätning och insamling kan antas kräva mer avancerad och dyrbar utrustning vilket i sin tur kan ställa nya anspråk på och ökade kostnader för systemen för insamling och

rapportering. I dessa fall bör nätägaren - förutom kostnaden för mätare, insamlingsutrustning och installation - även debitera elkunden för de merkostnader som en mer avancerad mätning kan medföra.

Nätföretagens fördelning av kostnaderna för mättjänster har således betydelse för såväl de kunder som väljer att köpa sin el från innehavare av leveranskoncession som nätkoncessionshavarens övriga kunder. Detta talar för att frågan bör regleras särskilt. Några avgörande skäl för att överlåta frågan till nätmyndighetens praxis har inte redovisats. Regeringen föreslår därför att regleringen bör få den föreslagna utformningen.

Tystnadsplikt i nätverksamhet

I propositionen (prop. 1994/95:18) Finansieringen av myndighetstillsynen över den avreglerade elmarknaden, m.m. anfördes bl.a. (s. 14) att nätföretagen, genom sin skyldighet att mäta överförd el och att rapportera mätresultat, kommer att få tillgång till kommersiella uppgifter, t.ex. beträffande kunders förbrukning och elleverantörers försäljning i området. I propositionen angavs vidare att frågan om tystnadsplikt i nätföretag bereddes i regeringskansliet och att regeringen avsåg att vid ett annat tillfälle återkomma till riksdagen i ärendet.

En sådan bestämmelse om tystnadsplikt skulle gälla för anställda vid företag som innehar nätkoncession enligt ellagen och för anställda vid företag som för en nätkoncessionshavares räkning utför mätning av överförd el. Tystnadsplikten skulle omfatta dels resultaten av mätningarna, dels andra uppgifter som rör kundernas affärs- och driftförhållanden.

Nätverksamhet bedrivs i huvudsak i tre olika associationsformer, nämligen som aktiebolag, som ekonomisk förening och av kommuner i kommunala verk. De två första verksamhetsformerna är enskilda juridiska personer. De syften för vilka yttrandefriheten kan begränsas anges i 2 kap. 12 och 13 §§ regeringsformen. Med beaktande av där angivna syften skulle det inte stöta på några större problem att införa en tystnadsplikt för anställda vid sådana enskilda företag.

Beträffande anställda vid kommunala verk skulle dock vissa problem uppstå. Ett kommunalt verk är en del av kommunen. Att införa en tystnadsplikt för anställda i kommunen innefattar samtidigt ett förbud att lämna ut allmänna handlingar. De syften för vilka rätten att ta del av allmänna handlingar får begränsas är inte reglerade i regeringsformen utan i tryckfrihetsförordningen (TF). De möjligheter att begränsa rätten att ta del av allmänna handlingar som anges i TF är snävare avgränsade än de möjligheter att begränsa yttrandefriheten som anges i regeringsformen.

De uppgifter som skulle omfattas av tystnadsplikten är, som nämnts, uppgifter om elkonsumenters förbrukning. Ett röjande av dessa uppgifter skadar i de flesta fall inte elkonsumenten och syftet med en tystnadsplikt är därför inte heller att skydda denne. Om ett nätföretag sprider uppgifter om mätvärden till ett elsäljande företag i samma koncern får detta en konkurrensfördel gentemot andra elsäljare. Syftet med en tystnadsplikt är

alltså att värna om sunda konkurrensförhållanden på elmarknaden. Något sådant syfte finns inte upptaget bland de syften för vilka rätten att ta del av allmänna handlingar får begränsas enligt TF.

Det stöter alltså på problem att, inom ramen för nuvarande lagstiftning, införa den aktuella tystnadsplikten för anställda vid kommunala verk, varför regeringen för närvarande avstår från att lägga fram ett sådant förslag.

Om det senare skulle visa sig att uppgifter om mätresultat sprids på ett sådant sätt att konkurrensen snedvrids på elmarknaden kommer dock regeringen att lägga fram förslag med annan innebörd för att rätta till sådana missförhållanden.

9.3 Produktion av el i nätverksamhet, m.m

Regeringens förslag: Enligt den vilande ellagstiftningen får produktion och handel med el inte bedrivas tillsammans med nätverksamhet. Sådan elproduktion som enbart används för att täcka förluster i det egna nätet skall dock få ingå i nätverksamhet, liksom mobila reservkraftanläggningar som används i samband med avbrott och reparationer.

NUTEK skall som nätmyndighet utöva tillsyn över efterlevnaden av denna bestämmelse.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har lämnat förslaget utan invändning. NUTEK, Energidistributörerna REL och Svenska Elverksföreningen tillstyrker förslaget. Konkurrensverket och Statskontoret avstyrker det föreslagna tillägget som tillåter nätverksamheten att producera el för att täcka nätförluster. Som skäl anförs att det finns en risk att produktionsanläggningar med höga kostnader förs till nätverksamheten och därigenom ställs vid sidan om konkurrensen på elmarknaden. Liknande synpunkter framförs även av Svenska Kraftverksföreningen.

Vissa remissinstanser, däribland Svenska Kommunförbundet och Energidistributörerna REL, anför att den vilande lagstiftningen även bör ändras såvitt avser kravet på skilda juridiska personer för nätverksamhet respektive produktion av och handel med el. Remissinstanserna framhåller att ekonomisk särredovisning ger en tillräcklig kontroll och att nätföretagen därför bör undantas från detta krav. Modifierade regler bör övervägas åtminstone för de mindre företagen under en övergångstid.

Svenska Elverksföreningen och Svenska Kommunförbundet anser att den företagsbildning och överföring av tillgångar som sker på elmarknaden till följd av den nya ellagstiftningen inte bör påföras stämpelskatt.

Skälen för regeringens förslag: En förutsättning för att konkurrens skall kunna uppnås på elmarknaden är att köpare och säljare av el kan utnyttja elnäten på skäliga och icke diskriminerande villkor. Elnäten är s.k. naturliga monopol. Det är ett samhällsintresse att nätverksamheten regleras för att säkerställa att den bedrivs rationellt och effektivt.

I den vilande lagen (1994:618) om handel med el, m.m. finns föreskrifter som innebär att nätverksamhet samt produktion och handel med el (elverksamhet) inte får bedrivas i samma juridiska person. Syftet med denna bestämmelse är enligt propositionen (1993/94:162) att minska risken för s.k. korssubventionering mellan nätverksamhet och elverksamhet. Bestämmelsen gäller även den elverksamhet som bedrivs med stöd av leveranskoncession. Företag och kommuner som i dag bedriver elverksamhet och nätverksamhet i samma juridiska person måste således enligt den vilande lagstiftningen bryta ut en av verksamheterna och föra den till en egen juridisk person. Om andra verksamheter bedrivs i samma juridiska person som nätverksamheten skall denna särredovisas som en särskild rörelsegren.

På elnäten sker alltid vissa överföringsförluster. Härmed avses skillnaden mellan hur mycket el som matas in och hur mycket som tas ut på nätet. Nätinnehavaren måste på något sätt täcka de förluster som uppstår på nätet för att dess funktion skall upprätthållas. I den vilande lagstiftningen förutsätts detta ske genom att nätägaren köper el från en elleverantör. De köp av el som sker för att täcka förluster på det egna nätet ingår således i nätverksamhet. Kostnaderna för dessa inköp ingår i de nätkostnader vars skälighet skall kunna prövas av nätmyndigheten.

I praktiken kan överföringsförluster på elnäten även täckas genom egen produktion av el. Många eldistributörer har i dag anläggningar för elproduktion som enbart utnyttjas för att täcka överföringsförluster. Den vilande ellagstiftningens krav på att elverksamhet inte får bedrivas tillsammans med nätverksamhet innebär dock att produktion av el måste skiljas från nätverksamheten. Det gäller även sådan produktion som enbart används för att täcka nätförluster. I fortsättningen skulle nätägaren således vara tvungen att täcka förlusterna genom inköp av el i stället för genom egen produktion.

Denna ordning är inte ändamålsenlig och kan medföra onödiga kostnader eftersom förlusterna under alla omständigheter måste täckas för att nätets funktion skall upprätthållas. Det bör inte ha någon betydelse om nätföretaget köper in den el som behövs för förlusttäckning eller om den produceras i en egen anläggning. Produktion av el bör därför få ingå i nätverksamheten under förutsättning att den el som produceras enbart är avsedd för att täcka förluster på det egna nätet.

I samband med underhåll och reparationer av elnät kan överföringen behöva avbrytas. Vid sådana avbrott i elleveranserna brukar mobila anläggningar utnyttjas för produktion av reservkraft till de elkunder i området som annars skulle ha fått sina leveranser avbrutna.

Den vilande lagstiftningens krav på att produktion av el inte får bedrivas i samma juridiska person som nätverksamhet innebär vidare att mobila reservkraftanläggningar inte får ingå i nätverksamhet. Nätföretagets behov av reservkraft vid avbrott skulle således behöva tillgodoses genom inköp från en elleverantör.

Det finns skäl som talar för att mobila reservkraftanläggningar bör få ingå i nätverksamhet. Dessa anläggningar används som ett redskap i samband med underhåll och reparation av nät, dvs. det finns ett naturligt samband till nätverksamheten. Kapaciteten i anläggningarna är normalt

begränsad varför det inte heller finns någon risk att de utnyttjas för kommersiell produktion och försäljning av el.

Kostnaderna för egenproducerad elenergi som är avsedd att täcka nätförluster liksom för el producerad i mobila reservkraftanläggningar kommer därmed att ingå i de nätkostnader vars skälighet skall kunna prövas av nätmyndigheten.

Vissa remissinstanser har påtalat att den föreslagna bestämmelsen att tillåta elproduktion i nätverksamhet för täckande av förluster innebär en risk för att onödigt dyr elproduktion skulle användas i nätverksamhet. NUTEK påpekar att vid en sammantagen bedömning av tariffens skälighet kan höga kostnader för egenproducerad elenergi bidra till att tariffen bedöms vara oskälig. Risken för att onödigt dyr elproduktion skulle användas i nätverksamhet bedöms därför vara liten. Regeringen delar denna bedömning.

Regeringen föreslår mot den här redovisade bakgrunden att 1 § lagen om handel med el, m.m. ändras så att det framgår att elproduktionsanläggningar får ingå i nätverksamhet i två fall. Det gäller dels sådan elproduktion som enbart är avsedd för att täcka överföringsförluster i det egna nätet, dels mobila anläggningar avsedda för produktion av reservkraft vid avbrott och reparationer. De här redovisade förslagen innebär en anpassning av den vilande ellagstiftningen till de praktiska förhållanden som nätföretagen kommer att verka i.

Den vilande ellagstiftningens krav på skilda juridiska personer för nätverksamhet respektive produktion av och handel med el innebär att risken för korssubventionering minskas. Denna bestämmelse fyller således en central funktion i det regelverk som syftar till kontroll av nätverksamhet. Regeringen anser därför inte att det finns skäl att införa ytterligare undantag från denna bestämmelse, i enlighet med vad som har förordats av vissa remissinstanser.

NUTEK skall som nätmyndighet utöva tillsyn över efterlevnaden av ellagens bestämmelser. Undantag görs dock för frågor om elsäkerhet. I NUTEK:s ansvar ingår även att utöva tillsyn över att innehavare av leveranskoncession fullgör sina skyldigheter enligt lagen om handel med el, m.m. Den vilande lagstiftningen saknar dock bestämmelser i fråga om ansvaret för att utöva tillsyn över att nätverksamhet och elverksamhet bedrivs i skilda juridiska personer enligt 1 § lagen om handel med el, m.m.

Det bör ingå i nätmyndighetens uppgifter att även svara för tillsynen över efterlevnaden av bestämmelsen om att nätverksamhet inte får bedrivas tillsammans med elverksamhet. Detta ansvar bör lagfästas. Den vilande ellagstiftningen bör därför kompletteras i detta avseende.

Svenska Elverksföreningen m.fl. har framfört synpunkten att fastighetsöverlåtelse som betingas av den nya ellagstiftningen borde vara fria från stämpelskatt. Enligt regeringens uppfattning finns det emellertid inte tillräckliga skäl att i det här sammanhanget göra ett undantag från den skyldighet att erlägga stämpelskatt som generellt gäller vid fastighetsöverlåtelse. Regeringen lägger därför inte fram något förslag om ändringar i stämpelskattelagstiftningen.

Nätverksamhet kan bedrivas i olika juridiska former. I den vilande ellagstiftningen föreskrivs att företag som bedriver nätverksamhet skall redovisa denna i enlighet med bestämmelserna i bokföringslagen och 11 kap. aktiebolagslagen. Bestämmelsen har tillkommit i syfte att skapa en gemensam och enhetlig redovisningsgrund för nätverksamhet (prop. 1993/94:162, s. 106).

Det kan emellertid konstateras att denna bestämmelse är överflödigt. Skälen härför är i korthet följande. Näringsidkare är bokföringsskyldiga enligt 1 § bokföringslagen. All nätverksamhet är näringsverksamhet och omfattas därigenom av bokföringslagens bestämmelser.

Nätverksamhet bedrivs i de flesta fall i aktiebolagsform, men det förekommer också att den bedrivs i annan associationsform, t.ex. som en ekonomisk förening eller i ett kommunalt verk. Vad gäller redovisning av verksamheten gäller de för associationsformen gällande redovisningsbestämmelserna, dvs. 11 kap. aktiebolagslagen, 9 kap. lagen om ekonomiska föreningar respektive 8 kap. kommunallagen. Dessa bestämmelser utgör således en grund för nätföretagets redovisning.

Härutöver kommer det att behövas vissa särskilda bestämmelser för redovisning av nätverksamhet vilka bestäms av behovet att kunna bedöma skäligheten av nätföretagets nättariff. Sådana föreskrifter om redovisningens innehåll kommer att utfärdas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten, med stöd av bemyndigandet i lagen.

Kommuner omfattas inte av bokföringslagens bestämmelser. Redovisningsreglerna i kommunallagen skiljer sig en del från aktiebolagslagens och de ekonomiska föreningarnas redovisningsregler. För att rätt kunna bedöma nättariffers skälighet krävs att det är möjligt att göra jämförelser mellan olika nätföretag. Detta förutsätter att nätverksamhet redovisas på i stort sett samma vis. För att skapa möjlighet till bl.a. jämförbarhet mellan skilda typer av nätverksamhet kommer regeringen eller nätmyndigheten att utfärda föreskrifter om redovisning av nätverksamhet som bedrivs av kommuner.

Regeringens förslag: Reglema om den nya elmarknaden skall träda i kraft den 1 januari 1996. Vid övergången till det nya regelverket behöver inte kunder med tidsbegränsade kontrakt som löper ut efter den 1 juli 1995 iaktta uppsägningstiden hos leveranskoncessionshavare.

Energikommissionens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker Energikommissionens (EK) förslag eller lämnar det utan erinran. Flera remissinstanser, däribland Sveriges Industriförbund, Riksrevisionsverket och Svenska kraftnät, understryker vikten av ett snabbt ikraftträdande. HSB Riksförbund anser att det finns oklarheter i regelverket beträffande uppsägningstiden för kunder som inte har tidsbestämda kontrakt för elleveranser.

Skälen för regeringens förslag: Det kan konstateras att den nu gällande ellagstiftningen inte är ett fullgott alternativ till den vilande ellagstiftningen. Remissinstanserna framhåller vikten av att reformen träder i kraft så snart som möjligt med hänsyn till det mellanläge som nu råder.

Regeringen delar denna uppfattning. Det är därför angeläget att den vilande ellagstiftningen och de förslag till ändringar som har redovisats i denna proposition snarast kan träda ikraft. Avgörande skäl talar därför enligt regeringen för att lagstiftningen bör träda ikraft den 1 januari 1996.

Kunder med tidsbestämda kontrakt

Den bestämmelse om leveranskoncession som ingår i den vilande ellagstiftningen har tillkommit i syfte att skapa stabilitet och skydda bl.a. mindre kunder. Bestämmelsen innebär att det inom ett leveransområde skall finnas någon som har koncession för att leverera el (leveranskoncession) utan krav på särskild mätning och avräkning för sådana elkunder som debiteras enligt schabloniserade tariffer.

Den som har leveranskoncession är skyldig att tillhandahålla el till alla kunder inom området. Kunden blir därigenom garanterad leverans av el till priser som kan provas av en myndighet (nätmyndigheten). Kunden har rätt att byta leverantör och köpa el från någon annan än den som har leveranskoncession, under förutsättning att en viss uppsägningstid iakttas. Den elkund som vill byta leverantör och inte har avtalat om en bestämd uppsägningstid med koncessionshavaren skall anmäla detta minst sex månader innan den nya leveransen skall påbörjas. För den elkonsument som har ett avtal med koncessionshavaren om leverans av el med reglerad uppsägningstid som är längre än sex månader eller som är

tidsbestämt gäller dock de civilrättsliga regler som följer av avtalet.

Bestämmelsen om uppsägningstid har tillkommit i syfte att ge koncessionshavaren möjlighet att planera sina inköp av råkraft. Med nuvarande utformning får dock denna regel vissa negativa konsekvenser för kunder med tidsbestämda avtal i samband med det nya regelverkets ikraftträdande.

De kunder som har tidsbestämda avtal är normalt större elförbrukare, främst industrikunder. Hushållsabonnenter och andra mindre elförbrukare har vanligtvis avtal som gäller tills vidare. Den elkund som har ett tidsbestämt avtal som löper ut före den nya ellagstiftningens ikraftträdande kommer vid övergången till det nya regelverket att vara likställd med en kund utan tidsbestämt avtal. Denna kund omfattas därigenom av bestämmelsen om sex månaders uppsägningstid innan ett byte från leveranskoncessionshavaren till annan leverantör är tillåtet.

Många större elförbrukare har inför en förväntad reformering av elmarknaden ingått tidsbestämda avtal som löper ut under år 1995. Till skillnad från större elförbrukare som är anslutna till regionnät kommer inte de stora elförbrukare som är anslutna till lokalnät - och som har den här typen av kontrakt - att fritt kunna välja leverantör i samband med den nya ellagstiftningens ikraftträdande. Dessa elkunder kommer således att behöva vänta ytterligare ett halvår innan de har rätt att köpa kraft av en annan leverantör än leveranskoncessionshavaren.

Det torde inte ha varit lagstiftarens avsikt att fördröja möjligheterna för elkunder med tidsbestämda avtal på lokalnät att fritt välja leverantör av el. Regeringen anser att dessa elkunder bör ges samma möjligheter att agera på marknaden som de elkunder som är anslutna till regionnät. Detta kan åstadkommas genom en ändring i lagen om handel med el, m.m. Regeringen föreslår att ändringen utformas så att kunder som har haft tidsbestämda kontrakt får rätt att köpa el från annan än leveranskoncessionshavare utan föregående uppsägning. En förutsättning är att kunden före den nya ellagstiftningens ikraftträdande hade ett tidsbestämt avtal och att detta avtal upphörde att gälla under det halvår som närmast föregick ikraftträdandet. Förslaget innebär att de kunder som inte har tidsbestämda avtal kommer att omfattas av bestämmelsen om sex månaders uppsägningstid innan byte av leverantör kan ske.

11.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

2 § 2 mom. Nätkoncession får meddelas - - - - ett annat koncessionsområde.

Nätkoncession som avser en utlandsförbindelse får inte meddelas om förbindelsen allvarligt skulle försämra möjligheterna att långsiktigt upprätthålla elförsörjningen i landet.

Nätkoncession får endast - - - - fjärde stycket tillämpas.

I den tidigare antagna lagtexten anges att nätkoncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt. Detta gäller såväl nätkoncession för område som nätkoncession för linje och oberoende av om det är fråga om en ledning inom landet eller en utlandsförbindelse. I regeringens proposition Handel med el i konkurrens (prop. 1993/94:162) angavs (s. 146 f.) att lämplighetsprövningen främst kommer att syfta till att förhindra att samhällsekonomiskt onödiga anläggningar byggs, dvs. att nya ledningar byggs där tillräcklig överföringskapacitet redan finns eller att ledningar dras fram på ett sätt som orsakar onödigt stor skada för tredje man. Dessa kriterier saknar dock i stort sett relevans vid utlandsförbindelser.

I propositionen (s. 99) anfördes också att vid prövningen av en ansökan om nätkoncession som avser en utlandsförbindelse ett flertal faktorer bör vägas in som exempelvis förbindelsens betydelse för den allmänna tillgången på överföringskapacitet till utlandet, driftsäkerheten i det svenska elsystemet och den långsiktiga leveranssäkerheten.

Ett nytt fjärde stycke har nu lagts till i momentet. Det nya stycket avser beviljande av nätkoncession för en utlandsförbindelse. Sådan nätkoncession får inte meddelas om möjligheterna att långsiktigt upprätthålla elförsörjningen i landet allvarligt skulle försämrats.

De faktorer som kan påverka dessa möjligheter är först och främst möjligheten att exportera och att importera el till och från det aktuella landet. Vid bedömningen av denna faktor är det alltså det beräknade nettoflödet i denna förbindelse som avgör förbindelsens inverkan på landets elförsörjning.

Men även driftsäkerheten hos det nationella elsystemet och därmed möjligheten att upprätthålla den långsiktiga elförsörjningen kan påverkas av nya utlandsförbindelser. Sådana förbindelser kan nämligen leda till att överföringskapaciteten på storkraftnätet blir otillräcklig.

Det bör betonas att en ansökan om nätkoncession avseende en utlandsförbindelse endast får avslås då möjligheterna att långsiktigt upprätthålla elförsörjningen *allvarligt* försämrats. Begreppet "*långsiktigt* upprätthålla" utgör en markering av att möjligheten att *kortsiktigt* upprätthålla elförsörjningen, dvs. i kris- och krigssituationer, inte skall beaktas vid prövningen.

2 § 4 mom. Den som har _____ ström åt annan.

Innehavare av nätkoncession är skyldig att utföra mätning av överförd ström samt att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten meddelar. *Föreskrifter om kostnader för mätning finns i 2 § 10 mom.*

Frågor om ___ av nätmyndigheten.

I slutet av momentets *sjunde* stycke görs nu en hänvisning till de nya föreskrifterna om kostnader för mätning i 2 § 10 mom.

2 § 6 mom. Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten. Tillsynen omfattar dock inte frågor om elsäkerhet. *Nätmyndigheten utövar också tillsynen över efterlevnaden av 1 § lagen (1994:618) om handel med el, m.m.*

Nätmyndigheten får - - - - med vite.

En nätkoncession får helt eller delvis återkallas om koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosätter sina skyldigheter enligt 4 mom. eller 7 mom. *eller 1 § lagen (1994:618) om handel med el, m.m.* eller enligt villkor i nätkoncessionen eller om han under tre år i följd inte har haft ledningen eller ledningsnätet i bruk.

Frågor om---av nätmyndigheten.

I paragrafen regleras tillsynen över efterlevnaden av ellagens bestämmelser och föreskrifter och villkor som meddelats med stöd av lagen. Undantag görs dock för frågor om elsäkerhet.

I *första* stycket anges att nätmyndigheten utövar tillsynen. Genom ett tillägg i första stycket föreskrivs nu att nätmyndigheten även skall utöva tillsynen över efterlevnaden av 1 § lagen (1994:618) om handel med el, m.m. I denna paragraf regleras förbudet mot att, med vissa angivna undantag, bedriva produktion av eller handel med el och nätverksamhet i samma juridiska person.

Vid brott mot denna bestämmelse kan nätmyndigheten i fortsättningen använda de maktmedel som anges i följande stycken i paragrafen, ytterst återkallelse av nätkoncessionen, som regleras i *fyjärde* stycket.

Ytterligare befogenheter för en tillsynsmyndighet anges i 23 § där det föreskrivs att tillsynsmyndighet har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

2 § 7 mom. Nätverksamhet skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. *Vid redovisning av nätverksamhet som grundas på nätkoncession för område skall varje område redovisas för sig om inte nätmyndigheten på koncessionshavarens begäran beviljar undantag. Sådant undantag skall beviljas om berörda områden ligger geografiskt nära varandra och sammantagna utgör en för nätverksamhet lämplig*

enhet. Ett beviljat undantag är för sin giltighet beroende av att en enhetlig nättariff tillämpas för samtliga områden som omfattas av undantaget. När koncessionstiden för något av de områden som omfattas av det beviljade undantaget löper ut, skall nätmyndigheten pröva om undantaget skall bestå. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av nätverksamhet.

Revisor hos den som bedriver nätverksamhet skall särskilt granska redovisningen av nätverksamheten. Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av revisorn ges in till nätmyndigheten. Regeringen får meddela föreskrifter om revision av nätverksamhet.

Avgifter och övriga villkor för överföring av ström och anslutning till ledning (nättariffer) skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Nättariffer för område, utom engångsavgift för anslutning, får dock inte utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen. På en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje och där spänningen understiger 220 kilovolt (regionledning) får inte nättariffen, utom engångsavgift för anslutning, på varje spänningsnivå, utformas med hänsyn till var en uttagspunkt är belägen i förhållande till ledningens anslutning till annan koncessionshavares ledning som omfattas av nätkoncession för linje. Tillstånd till avvikelser från vad som anges i föregående mening meddelas i enlighet med vad som anges i 9 mom. Nättariffer för överföring av ström skall utformas så, att betald avgift för en anslutning ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna.

Vid bedömning av en nättariffs skälighet skall särskilt beaktas konsumentintresset. Hänsyn skall dessutom tas till kravet på en rimlig avkastning i nätverksamheten. Vid skälighetsbedömningen skall nättariffen för varje koncessionsområde bedömas för sig. Om nätmyndigheten enligt första stycket har medgivit att flera nätkoncessioner för område får redovisas samlat, skall dock dessa vid skälighetsbedömningen anses utgöra ett område.

Vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en regionledning skall

1. koncessionshavarens kostnader för att ha samtliga sina regionledningar inom samma region anslutna till annan koncessionshavares ledning bedömas samlat,

2. koncessionshavarens kostnader för nedtransformering bedömas samlat för hela landet inom varje normalt spänningsintervall när lika många nedtransformeringar utförts för att nå detta spänningsintervall,

3. koncessionshavarens övriga kostnader bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för koncessionshavarens samtliga regionledningar i hela landet.

Vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en ledning med en spänning om 220 kilovolt eller däröver skall alla kostnader på koncessionshavarens samtliga ledningar i landet med undantag för utlandsförbindelserna bedömas samlat, dock att tariffen får utformas med

Den som har nätkoncession skall på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om nättariffer och övriga villkor för överföring eller anslutning. Vid begäran om ny anslutning skall uppgiften om villkoren lämnas inom skälig tid. Den skriftliga uppgiften skall innehålla en upplysning om möjligheten att hos nätmyndigheten begära prövning enligt 4 mom. sista stycket.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt första och sjunde styckena prövas av nätmyndigheten.

I paragrafens första stycke ges bestämmelser om redovisning av nätverksamhet. Huvudprincipen är att nätverksamhet skall redovisas skilt från annan verksamhet.

Nu införs mer preciserade bestämmelser om hur nätkoncession för område skall redovisas. Huvudregeln är därvid att varje koncessionsområde skall redovisas för sig.

I regeringens proposition Handel med el i konkurrens (prop. 1993/94:162) angavs (s. 105) att det ibland kan finnas behov av att redovisa flera koncessionsområden samlat. Därför införs nu en möjlighet för nätmyndigheten att, på koncessionshavarens begäran, medge att ett antal nätkoncessioner för område redovisas samlat.

För att undantag från huvudregeln skall kunna medges måste två kriterier vara uppfyllda. Det första kriteriet är att de berörda koncessionsområdena ligger geografiskt nära varandra. Detta innebär inte att de måste gränsa direkt till varandra. Å andra sidan skall det inte finnas möjlighet till en gemensam redovisning för alla områden som en koncessionshavare har men som ligger i helt skilda delar av landet och som skulle leda till en total tariffutjämning. Det får ankomma på nätmyndigheten att i varje enskilt fall bedöma när kriteriet kan anses uppfyllt.

Det andra kriteriet är att de berörda områdena innefattar en lämplig kombination av glesbygds- och tätortsområden. Detta har i lagtexten angivits med att "områdena sammantagna utgör en för nätverksamhet lämplig enhet". Detta kriterium har här samma innebörd som motsvarande kriterium i 2 § 2 mom. tredje stycket. Där anges att nätkoncession för område bara får meddelas om "området utgör en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet". Skälet till denna reglering är att nätkostnaden för kunder i glesbygd är betydligt högre än för kunder i tätort. Genom den eftersträlvade sammansättningen av koncessionsområden kan nätkostnaden utjämnas mellan de två kundkategorierna och alltså reduceras för kunder i glesbygden. Motsvarande synsätt skall alltså anläggas vid prövning av en ansökan om att få redovisa flera områden samlat. Mot bakgrund av det angivna syftet med denna reglering är det möjligt att bifalla en ansökan om samlad redovisning av områden som endast består av tätortskunder.

Denna avvägning är särskilt viktig eftersom man, enligt fjärde stycket i detta moment, vid bedömning av nättariffens skälighet skall utgå från hela det område som redovisas gemensamt.

Om dessa två förutsättningar föreligger skall undantag beviljas.

Vidare anges i lagtexten att det beviljade undantaget för sin giltighet är beroende av att koncessionshavaren tillämpar en enhetlig nättariff för alla områden som omfattas av undantaget. Detta är en naturlig följd av bestämmelsen i momentets fjärde stycke där det anges att om undantag enligt första stycket meddelats skall vid skälighetsbedömningen de områden som omfattas av undantaget anses utgöra ett område. Om koncessionshavaren har fått nätmyndighetens medgivande att redovisa vissa områden samlat och han därefter börjar tillämpa olika nättariffer måste han alltså återgå till att redovisa områdena var för sig.

Undantagsbeslutet gäller endast så länge de områden för vilka undantaget beviljats är oförändrade. Om koncessionshavaren t.ex. överlåter ett av koncessionsområdena som omfattas av det beviljade undantaget till någon annan gäller inte undantaget till någon del längre. Om koncessionshavaren vill ha ett undantag för de kvarvarande områdena får han ansöka om undantag på nytt. Därvid får nätmyndigheten göra en förnyad prövning om de återstående områdena "sammantagna utgör en för nätverksamhet lämplig enhet".

Ett beviljat undantag skall omprövas när koncessionstiden löper ut för något av de koncessionsområden som omfattas av undantaget. Om därvid inga förändringar görs i den befintliga koncessionsstrukturen och förutsättningarna för undantag alljämt föreligger skall nätmyndigheten besluta att det tidigare beviljade undantaget skall bestå. I annat fall får omprövningen av undantaget ske i enlighet med vad som gäller vid beviljande av ett nytt undantag.

Ytterligare förändringar i föreskrifterna om redovisning av nätverksamhet har gjorts. Tidigare föreskrevs att nätverksamhet skulle redovisas i enlighet med bestämmelserna i bokföringslagen och 11 kap. aktiebolagslagen. Denna bestämmelse har nu tagits bort såsom varande överflödigt.

Enligt 1 § bokföringslagen är näringsidkare bokföringsskyldig enligt den lagen. Eftersom nätverksamhet är näringsverksamhet omfattas därmed den som bedriver nätverksamhet av bokföringslagens bestämmelser.

Nätverksamhet bedrivs i de flesta fall i ett aktiebolag, i en ekonomisk förening eller i ett kommunalt verk. Vad gäller redovisning av verksamheten gäller naturligtvis de för associationsformen gällande redovisningsbestämmelserna, dvs. 11 kap. aktiebolagslagen, 9 kap. lagen om ekonomiska föreningar resp. 8 kap. kommunallagen.

Utöver dessa bestämmelser kommer det att behövas vissa särskilda bestämmelser för redovisning av nätverksamhet, vilka dikteras av behovet att kunna bedöma skäligheten av nätföretagets nättariff. Dessa bestämmelser kommer att utfärdas av regeringen eller nätmyndigheten med stöd av bemyndigandet i detta stycke.

Om nätverksamhet bedrivs tillsammans med annan verksamhet måste naturligtvis den samlade verksamheten redovisas enligt de för associationsformen gällande bestämmelserna. Därutöver kommer regeringen eller nätmyndigheten att utfärda föreskrifter om redovisningen av själva nätverksamheten. Dessa föreskrifter kommer inte att vara lika omfattande som redovisningsbestämmelserna för den samlade verksamheten.

Kommuner omfattas inte av bokföringslagens bestämmelser. Redovisningsreglerna i kommunallagen skiljer sig en del från aktiebolagens och

de ekonomiska föreningarnas redovisningsregler. För att rätt kunna bedöma nättariffers skälighet krävs det att man kan göra jämförelser mellan olika nätföretag. Detta i sin tur kräver att nätverksamhet redovisas på i stort sett samma vis. För att göra detta möjligt kommer regeringen eller nätmyndigheten att utfärda föreskrifter om redovisning av nätverksamhet som bedrivs av kommuner.

I *tredje* stycket finns bl.a. bestämmelser om hur nättariffer skall vara utformade. Beträffande nättariff för område finns en reglering som innebär att tariffen inte får utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen. Detta gäller såväl inmatnings- som uttagspunkter. Denna bestämmelse gäller alltså ledningsnät som omfattas av en nätkoncession för område, dvs. de lokala näten som ägs av lokala distributionsföretag.

Nu införs en likartad bestämmelse beträffande regionledningar, dvs. ledningar som omfattas av nätkoncession för linje och där spänningen understiger 220 kilovolt. Bestämmelsen kommer därmed i praktiken att omfatta de ledningar som binder samman storkraftnätet med de lokala näten. Dessa regionledningar innehas och drivs normalt av de stora producentföretagen. Anslutna till dessa ledningar är, förutom de lokala näten, större industrikunder. På regionledningar, som kan ha en avsevärd längd, transformeras den elektriska energin ned i flera led från storkraftnätets spänningsnivå. Spänningen längs en regionledning ligger därför på olika nivåer mellan 20 och 130 kilovolt. Antalet nedtransformeringar, liksom den sträcka elen transporteras, påverkar väsentligt kostnaderna för överföringen längs en ledning.

Det är vanligt att en och samma koncessionshavare har ett stort antal regionledningar inom ett sammanhängande område. Varje ledning omfattas då normalt av en nätkoncession för linje. Kunderna tar ut el på olika spänningsnivåer på ett sådant ledningsnät, vilket påverkar antalet nedtransformeringar och därmed överföringskostnaden. Antalet nedtransformeringar till en och samma spänningsnivå varierar ofta mellan olika ledningar. Därför kan det, beträffande uttagspunkter på olika ledningar men på samma spänningsnivå, ha förekommit olika många nedtransformeringar från storkraftnätet och fram till uttagspunkten.

Nu införs en bestämmelse med innebörd att på en regionledning får inte nättariffen, *på varje spänningsnivå* , utformas med hänsyn till var på ledningen en uttagspunkt är belägen.

Denna reglering innebär att kostnaderna för nedtransformering får påverka nättariffen. För varje lägre spänningsnivå ökar kostnaderna för nedtransformering och därmed blir också nättariffen i motsvarande mån högre. På varje spänningsnivå får däremot inte överföringssträckan påverka nättariffen. Själva "transportkostnaden" på spänningsnivån liksom kostnaderna för nedtransformering till spänningsnivån och övriga kostnader måste alltså fördelas jämnt mellan uttagspunkterna.

I lagtexten anges uttagspunktens belägenhet "i förhållande till ledningens anslutning till annan koncessionshavares ledning". Skälet härtill är att en och samma regionledning kan omfattas av flera nätkoncessioner trots att ledningen har en och samma innehavare. Vid tillämpning av den aktuella bestämmelsen skall hela ledningen betraktas

som en enhet oavsett hur många nätkoncessioner det finns på ledningen.

Ett speciellt problem måste i detta sammanhang beröras. Det är inte ovanligt att en stor elkonsument tar ut sin el direkt från en transformator. I ett sådant fall måste man anse att konsumenten inte utnyttjar ledningen på den lägre spänningsnivån. Hans nättariff får därför bestämmas med utgångspunkt i nättariffen på ledningssträckan med den högre spänningsnivån och med ett tillägg för själva nedtransformeringen.

Till skillnad från nättariffer på det lokala nätet gäller denna nya reglering bara för uttagspunkter. Den el som produceras i ett kraftverk förs normalt in på en regionledning, för vidare transport till storkraftnätet. Nättariffen för en sådan inmatningspunkt får alltså vara avståndsberoende.

I vissa speciella fall kan det dock finnas behov av undantag från bestämmelsen att nättariffen på en regionledning inte får vara lägesberoende. Det har därför i ett nytt 9 mom. införts regler för när sådant undantag skall kunna beviljas.

På ledningar med en spänning på 220 kilovolt eller däröver, dvs. på storkraftnätet, är det även i fertsättningen tillåtet med lägesberoende nättariffer både i inmatnings- och uttagspunkter.

I *fjärde* stycket anges de kriterier som skall tillämpas vid bedömningen av en nättariffs skälighet. Ett antal nya bestämmelser föreslås nu i detta hänseende.

Den nya regleringen har utformats i enlighet med *Lagrådens* förslag. Därvid har det hittillsvarande *fjärde* stycket delats upp på tre stycken.

Beträffande nättariffer på lokalnät anges i det nya *fjärde* stycket, liksom tidigare, att varje koncessionsområde skall bedömas för sig. Detta innebär att någon utjämning av nättariffen mellan olika områden inte får äga rum. Orsaken till denna reglering är att man vill ha så kostnadsriktiga tariffer som möjligt. Den enda avvikelse från denna princip som för närvarande tillåts är den utjämning som sker *inom* varje koncessionsområde därigenom att tariffen inte får vara avståndsberoende.

Nu införs en kompletterande bestämmelse som innebär ytterligare ett avsteg från principen om kostnadsriktiga tariffer. Om nätmyndigheten har medgivit, enligt första stycket, att ett antal koncessionsområden får redovisas samlat skall vid skälighetsbedömningen dessa anses utgöra ett område. En förutsättning för att ett antal koncessionsområden får redovisas samlat är att samma tariff tillämpas inom områdena. Detta innebär alltså en utjämning av tariffen mellan de olika områdena. Som framgår av första stycket får tillstånd till samlad redovisning lämnas endast om "områdena sammantagna utgör en för nätverksamhet lämplig enhet", dvs. att i de samredovisade områdena ingår en lämplig kombination av glesbygds- och tätortsområden. Härigenom tillgodoses det allmännas krav på att en lämplig tariffstruktur uppstår. Detta är då visserligen, som nämnts, ytterligare ett avsteg från kostnadsriktiga tariffer, men det står helt i överensstämmelse med en utökad hänsyn till glesbygden.

Vidare införs i det nya *femte* stycket en bestämmelse om att vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en regionledning skall kostnaderna på koncessionshavarens samtliga regionledningar i viss utsträckning bedömas samlat.

Det gäller först de kostnader som koncessionshavaren har för att ha sina regionledningar anslutna till annan koncessionshavares ledning. För att elen skall komma fram till en viss regionledning krävs att den överförs från ett kraftverk via storkraftnätet och eventuellt andra koncessionshavares regionledningar till den egna ledningen. För denna överföring måste givetvis koncessionshavaren betala ersättning. Den helt övervägande delen utgörs av avgiften för överföring på storkraftnätet. Nättariffen på storkraftnätet är lägesberoende och konstruerad på det sättet att inmatning på nätet blir dyrare ju längre norrut man kommer medan uttag blir dyrare ju längre söderut man kommer. Sammantaget medför denna konstruktion att överföringskostnaderna till regionledningar i norra delen av landet är lägre än i södra delen. Den nya regeln innebär att vid bedömning av dessa kostnader skall kostnaderna på en koncessionshavares *samtliga* regionledningar *inom samma region* bedömas samlat, dvs. kostnaderna skall fördelas jämnt på regionledningarna inom regionen. Vad som skall anses utgöra "samma region" får avgöras genom nätmyndighetens praxis. Vägledande härvid får inledningsvis vara den indelning av landet som de stora kraftproducenterna i dag använder vid utjämning av dessa överföringskostnader mellan regionnäten. Därvid bör anmärkas att flera kraftproducenter i dag inte har någon sådan indelning, ofta beroende på att de distribuerar el inom en begränsad del av landet. På den nya elmarknaden kommer på sikt förhållandena att ändras dithän att elsäljarnas försäljning inte blir lokaliserad till någon viss del av landet. När nätmyndigheten i framtiden avgör omfattningen av de regioner inom vilka utjämning bör ske bör man anlägga samma synsätt som vid utformningen av koncessionsområden, dvs. regionerna bör ha en lämplig sammansättning av tätorter och glesbygd. Däremot bör det inte få förekomma någon utjämning inom hela landet, dvs. mellan de norra och de södra delarna. Om så sker sätts nämligen det lägesberoende elementet hos nättariffen för storkraftnätet ur spel.

Som har nämnts tidigare kan det på olika regionledningar ha använts olika många nedtransformeringar till samma spänningsnivå. Detta medför att kostnaderna för nedtransformering till samma spänningsnivå kan vara olika på olika ledningar. Någon fullständig utjämning av dessa kostnader på alla koncessionshavarens regionledningar får inte äga rum. Däremot skall en indelning av ledningarna göras efter antalet nedtransformeringar till de olika spänningsnivåerna. Ledningar med *en* nedtransformering till en viss spänningsnivå förs till en grupp, ledningar med *två* nedtransformeringar till en viss spänningsnivå förs till en annan grupp osv. Inom varje sådan grupp skall kostnaderna för nedtransformering bedömas samlat. Någon utjämning mellan grupperna får däremot inte äga rum.

En viktig omständighet måste i detta sammanhang beaktas. De olika nedtransformeringar som utförs från storkraftnätets spänningsnivå sker inte alltid till exakt samma spänningsnivå på olika regionledningar. Man kan i dag dock urskilja tre olika spänningsintervall där de olika nedtransformeringarna normalt hamnar, nämligen 140 - 70 kilovolt, 70 - 30 kilovolt och 30 - 6 kilovolt. Därför är regleringen utformad så att en samlad bedömning av kostnaderna för nedtransformering skall ske *inom varje normalt spänningsintervall*. Vad begreppet "normala spänningsin-

tervall" skall omfatta får avgöras genom nätmyndighetens praxis. Vägledande för denna praxis får inledningsvis vara de spänningsintervall som i dag tillämpas av de stora kraftföretagen.

Denna reglering innebär alltså att, inom ett och samma spänningsintervall, kommer nättariffen att bli högre ju fler nedtransformeringar som har använts ned till spänningsintervallet.

Övriga kostnader på koncessionshavarens samtliga regionledningar *i hela landet* skall, inom varje normalt spänningsintervall, bedömas samlat. Härvid måste givetvis också en skälig andel av icke direkt till de olika ledningarna hänförliga kostnader såsom administrationskostnader och liknande fördelas på de olika spänningsintervallen.

I det nya *sjätte* stycket regleras hur skälighetsbedömningen av nättariffen för en ledning med en spänning om 220 kilovolt och däröver skall göras. Därvid anges att kostnaderna på koncessionshavarens samtliga ledningar med undantag för utlandsförbindelserna skall bedömas samlat, dock att tariffen får utformas med hänsyn till var på ledningsnätet en anslutningspunkt är belägen. Denna reglering rör enbart det av Affärsverket svenska kraftnät förvaltade storkraftnätet.

11.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

2 § 9 mom. Nättariffen för en enskild elkonsument, vars anläggning är ansluten till en regionledning, skall, om nätmyndigheten meddelat tillstånd till det, utformas med hänsyn till var på regionledningen elkonsumentens uttagpunkt är belägen.

På ansökan av koncessionshavaren eller berörd elkonsument skall nätmyndigheten meddela tillstånd om den berörda uttagpunkten fanns den 1 juli 1995 och ett avtal, innebärande att priset för överföringen av el baseras bland annat på uttagpunktens belägenhet, tillämpades den 1 juli 1995.

Tillstånd skall gälla från viss dag samt meddelas för bestämd tid, högst trettio år.

Om tillstånd meddelats skall, vid fastställande av nättariff för elkonsumenten, uttagpunktens belägenhet beaktas i samma utsträckning som i det avtal som nämns i andra stycket.

Om uttagpunktens läge ändras eller avses bli ändrad eller om den avtalade effekten i uttagpunkten höjs eller avses bli höjd, skall koncessionshavaren anmäla detta till nätmyndigheten. När en sådan anmälan har gjorts skall nätmyndigheten pröva i vilken utsträckning och under vilken tid det tidigare meddelade tillståndet skäligen skall bestå.

Bestämmelserna i detta moment innebär att vissa elkunder på regionledningar, som redan har en avståndsberoende tariff, får möjlighet att behålla denna. Detta innebär alltså en avvikelse från huvudregeln i 7 mom. att nättariffer på regionledningar inte får vara avståndsberoende.

I första stycket finns huvudregeln. Av den framgår att momentet endast gäller den som tar ut el från en regionledning medan den som matar in el alltså inte omfattas av bestämmelsen. Det framgår vidare att nätmyndighetens tillstånd krävs för att tariffen även i fortsättningen skall få vara avståndsberoende. Om nätmyndigheten meddelar sådant tillstånd skall tariffen vara avståndsberoende.

I andra stycket finns bestämmelser om vilka som får begära undantag. Förutom koncessionshavaren har även den som innehar en sådan uttagpunkt som kan bli föremål för undantag rätt att framställa en sådan begäran.

I samma stycke anges också de kriterier som måste vara uppfyllda för att nätmyndigheten skall kunna meddela tillstånd.

En första förutsättning för ett sådant tillstånd är att uttagpunkten existerade den 1 juli 1995. Tidpunkten har satts till ett halvår före införandet av den nya elmarknaden. Skälet härtill är att det inte skall vara möjligt att under sista halvåret före den nya elmarknaden träffa avtal som kommer att omfattas av bestämmelsen i detta moment. För uttagpunkter som tillkommer efter nämnda tidpunkt kan således tillstånd inte meddelas.

Vidare måste det den 1 juli 1995 för uttagpunkten i fråga finnas ett avtal som innebär att konsumentens nättariff bestäms med beaktande av uttagpunktens belägenhet på regionledningen. I några enstaka fall finns sådana avtal som endast innefattar priset för överföringen. I det helt avgörande antalet fall har dock avtalen ingåtts som en helhetslösning där såväl priset för överföringen som betalning för levererad el ingår. Detta har sin förklaring i att koncessionshavaren, med nuvarande regelverk, i normalfallet både säljer elen och svarar för överföringstjänsten. Självfallet omfattar möjligheten att få tillstånd båda dessa kategorier av avtal. Det ankommer dock på den som begär tillstånd att visa att parterna i det återopade avtalet beaktat uttagpunktens belägenhet när tariffen bestämts. Om de nämnda förutsättningarna är uppfyllda skall tillstånd meddelas.

I tredje stycket anges att nätmyndigheten i sitt beslut skall ange från vilken tidpunkt tillståndet gäller. För det övervägande antalet fall kommer en begäran säkert att ha behandlats i sådan tid att koncessionshavaren kan beakta tillståndet när han bestämmer sin nättariff. Om en begäran inkommer när det redan finns en av koncessionshavaren fastställd nättariff påverkar ett undantag hela nättariffens utformning och får förmodligen även vissa konsekvenser för angränsande koncessionshavares nättariffer. Det är därför rimligt att beslutet gäller från en senare tidpunkt än dagen för beslutet. Denna bör bestämmas så att berörda koncessionshavare får rimlig tid att ändra sina nättariffer. En lämplig tidpunkt torde i många fall vara närmaste hel- eller halvårsskifte. I samma stycke anges också att ett tillstånd skall meddelas för bestämd tid, högst trettio år. Som tidigare angivits kan tillstånd endast meddelas för en uttagpunkt som fanns den 1 juli 1995 och där det vid denna tidpunkt fanns en tariff som tar hänsyn till uttagpunktens belägenhet på regionledningen. En sådan avgiftsreducering kan ha varit en starkt bidragande orsak till att anläggningen etablerades just där. Denna förmån bör dock inte gälla för evigt, varför ett tillstånd gäller högst trettio år. Eftersom det är fråga om stora investeringar och i de flesta fall stora och viktiga industrier som haft dessa förmåner bör tillstånd i de flesta fall meddelas för lång tid och i normalfallet bestämmas till eller i närheten av maximitiden. Däremot kan ett tillstånd inte förlängas eller förnyas när giltighetstiden har löpt ut.

I fjärde stycket anges att om tillstånd meddelats skall nättariffen bestämmas så att uttagpunktens belägenhet beaktas i samma utsträckning som i det avtal som tillämpas mellan konsumenten och koncessionshavaren. Vid oenighet mellan parterna kan denna fråga prövas av nätmyndigheten. Frågan omfattas också av nätmyndighetens tillsynsansvar.

I femte stycket behandlas den situationen då en uttagpunkt flyttas eller den avtalade effekten i uttagpunkten höjs. Skälet till att så sker är i allmänhet att en investering gjorts vid den anläggning som betjänas av uttagpunkten. En bedömning måste då göras om den förmån som det redan meddelade tillståndet innebär skall omfatta även den nya investeringen. Då denna situation uppstår är därför koncessionshavaren skyldig att anmäla detta till nätmyndigheten som därvid har att ompröva det tidigare meddelade tillståndet. Vid en sådan omprövning skall myndigheten göra en bedömning av i vilken utsträckning och under vilken tid

tillståndet skäligen bör bestå. Denna bedömning får ske från fall till fall men särskilt får beaktas ändringens relativa omfattning och den tid tillståndet har gällt.

2 § 10 mom. *Kostnaden för en mätare med tillhörande insamlingsutrustning och för dess installation i uttagspunkten hos en elkonsument skall av nätkoncessionshavaren debiteras elkonsumenten.*

En elkonsument som är lågspänningskund har vid flyttning rätt att av nätkoncessionshavaren få tillbaka den del av erlagd kostnad som motsvarar värdet av mätaren med tillhörande insamlingsutrustning med beaktande av dess återstående tekniska livslängd. Belopp under 1 000 kronor behöver dock inte återbetalas till elkonsumenten.

En elkonsument vars elförbrukning mäts på annat sätt än enligt de föreskrifter som meddelats med stöd av 2 § 4 mom. sjunde stycket skall debiteras merkostnaden för denna mätning och för rapporteringen av mätresultaten.

Andra kostnader för mätning än de som nämns i första och tredje styckena får inte debiteras enskilda elkonsumenter.

Första - tredje styckena gäller inte elkonsumenter som köper sin el från innehavaren av leveranskoncession enligt 6 § lagen (1994:618) om handel med el, m.m.

Frågor om nätkoncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment prövas av nätmyndigheten.

Detta moment motsvarar 2 § 9 mom. i departementspromemorian Vissa tekniska frågor i den nya ellagstiftningen (Ds 1995:8).

Enligt 2 § 4 mom. sjunde stycket är innehavaren av nätkoncession skyldig att utföra mätning av överförd el på sitt nät samt att rapportera resultaten av dessa mätningar enligt föreskrifter som kommer att meddelas av regeringen och nätmyndigheten. För att kunna fullgöra detta måste koncessionshavaren installera mätare i relevanta mätpunkter på sitt nät. Dessa mätare bekostas initialt av koncessionshavaren och blir också hans egendom. Mätningen ingår i nätverksamheten. Koncessionshavaren har därför enligt ellagens bestämmelser rätt att låta kostnaderna för mätningen, dvs. kostnaderna för mätaren och dess installation samt för insamlingen och rapporteringen av mätresultaten omfattas av nättariffen. I förevarande moment regleras de fall där dessa kostnader skall debiteras den enskilde konsumenten och således inte får slås ut på den för kundkollektivet gemensamma nättariffen.

I anslutning till en mätare finns alltid en särskild insamlingsutrustning anbringad. Denna behövs för att mätaren skall kunna fullgöra den mätning som krävs. Regleringen i detta moment beträffande mätare omfattar också denna insamlingsutrustning.

Stadgandet i första stycket behandlar kostnaden för mätaren och dess installation och innebär att koncessionshavaren blir tvungen att debitera elkonsumenter, oavsett om de är hushållskunder eller industrikunder, kostnaden för konsumentens mätare inkl. dess installation. Dessa kostnader får alltså inte slås ut på den gemensamma nättariffen.

Stadgandet i *andra* stycket behandlar den situationen då en elkonsument flyttar. Om han inte hade flyttat hade han kunnat utnyttja mätaren under hela dess tekniska livslängd. Om han i ett sådant fall redan har betalat kostnaden för mätaren har han därför rätt till ersättning av koncessionshavaren. Stadgandet gäller bara lågspänningskunder. Högspänningskunder, dvs. stora industrier, flyttar sällan och om det ändå sker torde den frågan normalt regleras avtalsvägen. En definition av begreppet högspänning och lågspänning finns i förordningen (1957:601) om elektriska starkströmsanläggningar.

Vid bestämmande av ersättningen får man slå ut kostnaden för mätaren jämnt över mätarens beräknade *tekniska* livslängd. Den del av detta belopp som belöper på den återstående beräknade tekniska livslängden kan alltså bli föremål för återbetalning. Av detta belopp återbetalas naturligtvis bara så mycket som motsvarar vad elkonsumenten redan har betalat för den återstående tekniska livslängden. Om exempelvis mätaren kostar 10 000 kr och 3 000 kr belöper på den återstående tekniska livslängden vid avflyttningen får elkonsumenten tillbaka 3 000 kr om han redan har betalat hela kostnaden för mätaren. Om han däremot bara har betalat 8 000 kr vid avflyttningen får han bara tillbaka 1 000 kr.

Enligt sista meningen i förevarande stycke behöver dock belopp som är mindre än 1 000 kronor inte återbetalas. Vid bestämmande av ersättning enligt detta stycke får endast värdet av själva mätaren beaktas medan värdet av mätarens *installation* inte får beaktas.

De två första styckena i momentet behandlar kostnaderna för *mätare* och deras installation. I *tredje* stycket behandlas kostnaden för *mätning* och *rapportering* av mätresultat. Mätning innebär att mätvärden hämtas in från mätarna. Därefter skall dessa mätvärden sammanställas på visst sätt och rapporteras till olika intressenter.

Regeringen och nätmyndigheten kommer att utfärda föreskrifter om mätning som kommer att ange de tidsintervall och den mätnoggrannhet med vilken mätningen skall ske. Dessa föreskrifter kommer bara att ange de minimikrav som skall gälla i dessa hänseenden. De flesta elkonsumenter kommer antagligen att nöja sig med att mätningen av deras elförbrukning sker enligt dessa minimikrav. Kostnaderna för mätning blir därmed lika för de flesta konsumenter och kommer därför att ingå i den gemensamma nättariffen.

Enligt föreskrifterna om mätning kommer en konsument emellertid att kunna begära att mätningen sker med tätare tidsintervall och/eller större mätnoggrannhet än de föreskrivna minimikraven. Koncessionshavaren blir då skyldig att utföra mätning enligt kundens begäran. Detta kommer dock att orsaka koncessionshavaren merkostnader som ibland kan uppgå till betydande belopp. Enligt tredje stycket blir konsumenten skyldig att ersätta koncessionshavaren för denna merkostnad. Denna får alltså inte slås ut på den gemensamma nättariffen.

Enligt *fjärde* stycket får inte andra kostnader som rör mätning än de som nämns i första och tredje styckena debiteras någon enskild kund, vilket innebär att de kommer att omfattas av den gemensamma nättariffen.

Av *femte* stycket framgår att detta moment inte gäller de elkonsumenten

ter som köper sin el från leveranskoncessionshavaren. De blir alltså inte debiterade kostnaderna för mätaren och dess installation samt för mätningen. Skälen för detta har behandlats i avsnitt 9.2.

I *sjätte* stycket föreskrivs att nätmyndigheten prövar frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment. De frågor som kan bli föremål för tvist mellan koncessionshavaren och elkonsumenten är främst koncessionshavarens skyldighet att betala ersättning enligt andra stycket och elkonsumentens skyldighet att betala vissa kostnader enligt första och tredje styckena.

2 § 11 mom. Innehavare av elproduktionsanläggning som kan leverera en effekt om högst 1 500 kilowatt skall för inmatning av el inte erlægga annan del av nättariffen än engångsavgift för anslutning, avgift för mätare med tillhörande insamlingsutrustning och för dess installation i inmatningspunkten samt årlig avgift för mätning och rapportering.

I detta moment, som motsvarar 2 § 10 mom. i Energikommissionens delbetänkande (SOU 1995:14), behandlas nättariffer vid småskalig elproduktion.

Med småskalig elproduktion avses en elproduktionsanläggning som kan leverera en effekt om högst 1 500 kilowatt. Från en sådan anläggning matas el in på ett ledningsnät, vanligen ett lokalnät, i en inmatningspunkt. Enligt huvudregeln skall innehavaren av anläggningen betala ersättning till koncessionshavaren enligt den gällande nättariffen.

Regleringen i detta moment innebär att en innehavare av en småskalig produktionsanläggning inte skall betala full ersättning enligt nättariffen. I momentet anges vilka delar av nättariffen han skall betala. Först gäller det engångsavgift för anslutning, som alltså utgår då anläggningen ansluts till nätet. I begreppet anslutning ingår också, enligt 1 § femte stycket, återkoppling av en befintlig anläggning och höjning av den avtalade effekten i inmatningspunkten. Även ersättning för dessa åtgärder skall alltså erläggas. Däremot ingår inte årliga underhållskostnader för den aktuella anslutningen i engångsavgiften. Den andra delen av nättariffen som skall erläggas är den del av tariffen som avser mätning av den el som matas in i inmatningspunkten, närmare bestämt avgiften för mätare med tillhörande insamlingsutrustning och dess installation i inmatningspunkten samt avgiften för mätning och rapportering. Den del av nättariffen som därmed bortfaller är den årliga avgiften för själva överföringen.

2 § 12 mom. Innehavare av en elproduktionsanläggning har rätt till ersättning av den koncessionshavare till vars ledningsnät anläggningen är ansluten. Ersättningen skall motsvara

1. värdet av den minskning av energiförluster som inmatning av el från anläggningen medför i koncessionshavarens ledningsnät, och

2. värdet av den reduktion av koncessionshavarens avgifter för att ha sitt ledningsnät anslutet till annan koncessionshavares ledningsnät som blir möjlig genom att anläggningen är ansluten till ledningsnätet.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om beräkningen av ersättningen enligt första stycket.

Frågor om ersättning enligt detta moment prövas av nätmyndigheten.

I detta moment, som motsvarar 2 § 11 mom. i Energikommissionens delbetänkande, behandlas elproducenters rätt att från den koncessionshavare till vars ledningsnät elproduktionsanläggningen är ansluten få ersättning som motsvarar dels värdet av den minskning av energiförluster som inmatning från anläggningen medför i det aktuella ledningsnätet, dels värdet av den reduktion av koncessionshavarens avgifter för att ha sitt ledningsnät anslutet till annan koncessionshavarens ledningsnät som blir möjlig genom att anläggningen är ansluten till ledningsnätet.

I *första* stycket ges själva huvudregeln om elproducentens rätt till ersättning av koncessionshavaren för att hans anläggning är ansluten till koncessionshavarens ledningsnät. I praktiken kommer ersättningen att regleras genom en reducering av elproducentens avgift enligt nättariffen till koncessionshavaren. I vissa fall kommer dock denna ersättning att bli större än avgiften enligt nättariffen, varvid koncessionshavaren får utge ersättning till elproducenten.

Vidare behandlas under punkterna 1 och 2 vad ersättningen skall avse. Inmatningen medför en minskning av energiförlusterna i det ledningsnät var till anläggningen är ansluten. Värdet av denna minskning skall ingå i ersättningen, vilket anges under punkten 1. Beräkningen av detta värde görs genom en bedömning av hur mycket förlusterna i koncessionshavarens ledningsnät minskar på grund av inmatningen i förhållande till om anläggningen inte hade funnits. Den omständigheten att anläggningen är ansluten till ledningsnätet medför dessutom att koncessionshavaren oftast kan minska sin kostnad för att ha sitt ledningsnät anslutet till överliggande nät. Han behöver då t.ex. inte abonnera på lika hög effekt som om anläggningen inte hade varit ansluten och hans avgifter under högbelastningsperioder kan då också bli lägre. Värdet av denna reduktion skall också ingå i ersättningen till elproducenten, vilket framgår av punkten 2.

Enligt *andra* stycket får regeringen meddela närmare föreskrifter om beräkningen av denna ersättning. En beskrivning av hur dessa föreskrifter kommer att utformas lämnas nedan.

Vad gäller beräkningen av den minskning av förluster som inmatning från produktionsanläggningen medför i koncessionshavarens ledningsnät (punkten 1) skall ersättningen bestämmas i förhållande till mängden inmatad energi samt när denna inmatning sker. Det sistnämnda beror på att värdet av förlustminskningen påverkas av när på dygnet och när på året inmatningen sker.

Vid beräkning av värdet av den reduktion av koncessionshavarens avgifter för att ha sitt ledningsnät anslutet till annan koncessionshavarens ledningsnät som blir möjlig genom att produktionsanläggningen är ansluten till ledningsnätet (punkten 2) måste den faktiska nätavgift som koncessionshavaren betalar jämföras med den nätavgift han skulle varit tvungen att betala om produktionsanläggningen inte hade varit ansluten till nätet.

En bedömningsgrund som därvid skall tillmätas betydelse är den aktuella produktionsanläggningens förmåga att levererera in effekt på nätet. Denna bedömningsgrund måste då ses tillsammans med anläggningens driftsäkerhet och den eventuella överenskommelse som träffats mellan koncessionshavaren och elproducenten om när anläggningen planeras vara i drift. Med kännedom om dessa båda faktorer kan koncessionshavaren bestämma och eventuellt sänka sitt effektabonnemang på det nät vartill hans eget nät är anslutet. Värdet av en sådan sänkning skall tillkomma produktionsanläggningens innehavare.

Vidare måste man beakta den mängd elenergi som matas in och när denna inmatning sker. Detta har mest relevans när det gäller att bedöma minskningen av den rörliga delen (t.ex. nätförluster och högbelastningsavgifter) av koncessionshavarens avgifter för att ha sitt ledningsnät anslutet till annans nät.

I de fall det finns flera produktionsanläggningar anslutna till koncessionshavarens nät och som bidrar till det framräknade värdet enligt punkterna 1 och 2 skall en fördelning ske i relation till hur mycket var och en faktiskt bidrar med.

Det är dock viktigt att påpeka att ersättning enbart skall utgå i de fall produktionen medför något värde i ovan nämnt hänseende. Om det i stället är så att produktionen från den aktuella anläggningen medför kostnader för koncessionshavaren bör en motsvarande kostnadskomponent finnas med i den årliga nätavgiften som regleras i 7 mom. Att det sistnämnda inte gäller för produktionsanläggningar om högst 1 500 kilowatt framgår av 11 mom.

I tredje stycket stadgas att nätmyndigheten prövar frågor om ersättning enligt detta moment.

31 § Beslut av nätmyndigheten enligt 2 § 4, 6, 7, 9, 10 eller 12 mom. eller 3 § och beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 15 a § tredje stycket beordrats att öka eller minska produktionen av ström får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. *Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. När nätmyndighetens beslut prövas i domstol är myndigheten part i målet.*

Föreskrifter om överklagande av en myndighets beslut enligt 23 §, 24 § första eller andra stycket, 25 § eller 26 § eller med stöd av ett bemyndigande enligt lagen meddelas av regeringen.

Föreskrifter om överklagande av ett beslut av en riksprovplats meddelas av regeringen.

Paragrafen har nu anpassats till det förhållandet att elmarknadsreformen träder i kraft.

Genom tillägg i första stycket utökas möjligheterna att överklaga nätmyndighetens beslut i förhållande till det förslag som lades fram i regeringens proposition Handel med el i konkurrens.

I det ursprungliga förslaget föreskrevs att nätmyndighetens beslut enligt 2 § 7 mom. får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Bestämmelsen bibehålls men omfattar nu också beslut enligt momentets första stycke om undantag från kravet på redovisning av varje koncessionsområde för sig. Vidare införs en rätt att överklaga nätmyndighetens beslut enligt 2 § 9 mom. angående tillstånd att ha en avståndsberoende nättariff för en elkonsument på en regionledning, beslut enligt 2 § 10 mom. angående kostnader för mätare och mätning samt beslut enligt 2 § 12 mom. angående ersättning till innehavare av elproduktionsanläggning. Dessutom införs nu ett krav på prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

En viss ändring vad avser nätmyndighetens ställning i domstol har också vidtagits i förhållande till det förslag som remitterades till Lagrådet. Där föreskrevs att om ett beslut av nätmyndigheten överklagas till länsrätten blir myndigheten part där endast om det förekommer *en* enskild part i länsrätten. På förslag av *Lagrådet* har bestämmelsen ändrats så att nätmyndigheten alltid blir part när dess beslut prövas i domstol. Därmed kommer nätmyndigheten att omfattas av allmänna regler om rätten att överklaga domstols beslut, varför sista meningen i det ursprungliga förslaget som reglerade nätmyndighetens rätt till överklagande har tagits bort.

11.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1801) om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 15, 15 a och 31 §§ den 1 januari 1995, och i övrigt den 1 januari 1996. De nya föreskrifterna skall, med det undantag som anges i 2, tillämpas även på koncessioner som har beviljats före ikraftträdandet. Därvid skall linjekoncession anses som nätkoncession för linje och områdeskoncession som nätkoncession för område.

4. Nätmyndigheten skall på anmälan av kommunen meddela förbud för en innehavare av nätkoncession att inom ett angivet område ansluta anläggningar för värmeförsörjning av en byggnad om byggnaden redan är ansluten till ett fjärrvärme- eller naturgasnät. Anmälan skall göras före utgången av juni 1996.

Ett förbud gäller till utgången av år 1998.

Ett förbud gäller inte anläggningar i form av en värmepump.

På ansökan av innehavaren av en byggnad får nätmyndigheten meddela undantag från förbudet om värmeförsörjningen av byggnaden med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma värmesystemet.

Under *punkt 1* anges den 1 januari 1996 som dagen för ikraftträdande av elmarknadsreformen.

Under *punkt 4* har en ny bestämmelse införts. Genom bestämmelsen föreskrivs att nätmyndigheten efter en skriftlig anmälan av en kommun skall meddela förbud för den som innehar en nätkoncession att ansluta en anläggning för uppvärmning av en byggnad, som redan är ansluten till ett fjärrvärme- eller naturgasnät. Ett sådant förbud, som gäller till utgången av 1998, inskränker den skyldighet som koncessionshavaren annars har enligt 2 § 4 mom. att på skäliga villkor ansluta en anläggning till sitt nät. De elkonsumenter som kommer att omfattas av förbudet är naturligtvis i teknisk mening redan anslutna till ledningsnätet. Den el de konsumerar används dock bara för andra ändamål än uppvärmning av huset. Om en sådan kund skulle vilja konsumera el även för uppvärmning av huset måste, av tekniska skäl, effekten i hans uttagspunkt höjas. Enligt 1 § femte stycket faller en sådan effekthöjning inom ramen för begreppet anslutning. Det är i praktiken denna form av anslutning som omfattas av ett förbud. Självfallet påverkas inte koncessionshavarens skyldighet att ansluta anläggningar för andra ändamål än uppvärmning av en byggnad. Dessutom är värmepumpar undantagna från anslutningsförbudet. I ett beslut måste nätmyndigheten noga ange det område som omfattas av förbudet. Endast områden där fjärrvärme eller naturgas redan distribueras kan därvid komma i fråga. Ett förbud träffar i princip såväl innehavare av nätkoncession för linje som för område även om det är framförallt den senare typen av koncessionshavare som kommer att bli berörda.

Enligt bestämmelsen kan nätmyndigheten efter ansökan medge dispens från ett förbud om värmeförsörjningen av en viss byggnad med större

fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet. Formuleringen av dispensbestämmelsen ansluter till motsvarande bestämmelse i 9 § lagen om handel med el, m.m. Med "att värmeförsörjningen med större fördel kan tillgodoses med elenergi" avses inte prisskillnader mellan olika energiformer utan för att bestämmelsen skall bli tillämplig krävs att det föreligger särskilda skäl som t.ex. att det i samband med en omfattande ombyggnad bedöms vara mera lämpligt och fördelaktigt att övergå till eluppvärmning.

Bestämmelsen omfattas av nätmyndighetens tillsynsansvar. Vid överträdelse av förbudet kan nätmyndigheten förelägga koncessionshavaren vid vite att vidta rättelse. Däremot kan inte en nätkoncession återkallas på grund av överträdelse av detta förbud.

1 § En juridisk person som bedriver produktion av eller handel med el får inte bedriva nätverksamhet enligt 1 § fjärde stycket lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Utan hinder av första stycket får produktion av el bedrivas tillsammans med nätverksamhet i samma juridiska person om

- 1. produktionen uteslutande är avsedd att täcka nätförluster, eller*
- 2. produktionen äger rum i mobila reservkraftsaggregat, vilka är avsedda för tillfälligt bruk vid elavbrott.*

Bestämmelser om tillsyn över efterlevnaden av denna paragraf finns i 2 § 6 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Huvudregeln i denna paragraf innebär att nätverksamhet inte får bedrivas tillsammans med produktion av eller handel med el i samma juridiska person. Skälet härtill är att de ekonomiska förhållandena i nätverksamheten ligger till grund för nättariffen, dvs. elkundernas betalning för tjänsterna i nätverksamheten, som står under offentlig reglering medan elproduktion och elhandel inte står under sådan kontroll. Det är därför viktigt att den reglerade nätverksamheten inte påverkas av förhållandena i den oreglerade elproduktionen eller elhandeln.

I *andra* stycket införs nu två undantag från bestämmelsen i första stycket. Alla nätföretag har en viss förlust av el på sitt nät. Denna förlust måste ersättas av nätföretaget som alltså köper in el från någon elleverantör. Kostnaden för att köpa denna el ingår i nätverksamheten eftersom inköpet är en förutsättning för en väl fungerande nätverksamhet.

Det förekommer att nätföretag har egen produktion av el avsedd uteslutande för att täcka nätförlusterna på det egna nätet. Den formen av elproduktion undantas nu från kravet på skilda juridiska personer för elproduktion och nätverksamhet.

Nätföretagen utför kontinuerligt underhålls- och reparationsarbeten på sina nät. I samband med dessa arbeten måste elöverföringen av säkerhetsskäl brytas på berörd del av nätet. För att inte nätföretagets kunder skall drabbas av elavbrott medför man då ett mobilt reservkraftsaggregat som förser de berörda kunderna med el medan avbrottet varar. Aggregatet kan också användas vid oplanerade elavbrott. Eftersom denna form av elproduktion måste anses ingå i nätverksamheten och då produktionen inte syftar till att på kommersiell basis sälja el undantas nu också denna produktion från paragrafens huvudregel.

I *tredje* stycket görs en hänvisning till bestämmelser i ellagen om tillsyn över efterlevnaden av denna paragraf. Enligt dessa bestämmelser utövas tillsynen av nätmyndigheten enligt ellagen.

5 § Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 4 § 1 eller distribution av fjärrvärme eller naturgas skall verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt. Detta gäller dock inte företag som bedriver distribution av fjärrvärme eller naturgas i ett område där nätmyndigheten har meddelat ett förbud enligt punkten 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i deras lydelse enligt lagen (1994:1801) om ändring i nämnda lag.

Om en kommun bedriver distribution av fjärrvärme eller naturgas i verksform måste gällande kommunala principer, bl.a. de om likställighet och självkostnad, iakttas.

Om kommunen däremot bedriver verksamheten i någon annan form än verksform skall, enligt första stycket i paragrafen, verksamheten drivas på affärsmässig grund. Detta innebär bl.a. att likställighets- och självkostnadsprinciperna inte får iakttas. Dessutom skall verksamheten redovisas särskilt. Skälen till att dessa bestämmelser infördes var att dessa företag skulle komma att verka i konkurrens med elhandelsföretag på den nya elmarknaden.

Genom en ny bestämmelse i de i paragrafen nämnda övergångsbestämmelserna till ellagen kan distribution av fjärrvärme och naturgas emellertid komma att skyddas från konkurrens från elhandelsföretag genom ett av nätmyndigheten meddelat förbud att ansluta fjärrvärme- och naturgaskunder till ledningsnätet för eluppvärmning.

Nu införs en kompletterande bestämmelse i förevarande paragraf. Den innebär att sådan kommunal fjärrvärme- och naturgasverksamhet, som bedrivs i områden som är skyddade mot konkurrens från elhandelsföretag *inte* skall drivas på affärsmässig grund. Likställighets- och självkostnadsprinciperna skall alltså iakttas. Verksamheten behöver inte heller redovisas särskilt.

Om elhandel bedrivs i samma företag som skyddad fjärrvärme- eller naturgasverksamhet gäller huvudregeln för elhandelsverksamheten. Den verksamheten skall alltså drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt.

7 § Leveranskoncession får endast ges till den som från allmän synpunkt är lämplig att leverera ström inom leveransområdet.

Leveranskoncession ges för en bestämd tid, längst fem år.

Leveranskoncession får inte överlätas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Vid prövning av ansökan om överlåtelse av leveranskoncession skall första stycket tillämpas.

Den enda ändring som gjorts är att koncessionstiden förlängts från tidigare längst tre år till längst fem år. Det finns dock alltjämt behov av att införa en eventuell förnyelse av koncessionerna göra en utvärdering av behovet att behålla koncessionssystemet. Det är därför fortfarande

nödvändigt att koncessionstiden bestäms så att alla koncessioner löper ut samtidigt. Koncessionstiden skall således bestämmas till fem år om koncession meddelas senast vid lagens ikraftträdande. Om koncession meddelas senare skall koncessionstiden avkortas i motsvarande mån.

12 § Annan än innehavare av leveranskoncession får inom leveransområdet leverera ström för ändamål som inte omfattas av leveransskyldigheten enligt 9 § första och andra styckena. *En sådan leverantör får inom leveransområdet också leverera ström till dels elkonsumenter som skriftligen gjort anmälan om det till koncessionshavaren minst sex månader innan leveransen påbörjas, dels elkonsumenter som med en leverantör har haft ett tidsbestämt avtal, vilket har upphört att gälla under tiden den 30 juni - 31 december 1995.*

Elkonsument som med koncessionshavaren har ett avtal om leverans av ström med en reglerad uppsägningstid som är längre än sex månader eller som är tidsbestämt får dock inte köpa ström av annan än koncessionshavaren förrän avtalet har upphört att gälla. I sådana fall krävs ingen anmälan enligt första stycket.

Elkonsument inom - - - - skall påbörjas.

Paragrafen reglerar rätten för elkonsumenter som är anslutna till ett lokalnät att köpa sin el från annan än innehavaren av leveranskoncession enligt 6 §.

Huvudregeln i första stycket innebär att en elkonsument är tvungen att köpa sin el från leveranskoncessionshavaren men att han kan välja en annan leverantör om han gjort anmälan om detta hos leveranskoncessionshavaren minst sex månader i förväg.

I andra stycket finns ett undantag från huvudregeln att man kan byta leverantör sex månader efter anmälan hos leveranskoncessionshavaren. Undantaget gäller de elkonsumenter som med leveranskoncessionshavaren har ett leveransavtal, som antingen har en reglerad uppsägningstid som är längre än sex månader eller är tidsbegränsat. Sådana konsumenter får inte byta leverantör förrän avtalet med leveranskoncessionshavaren har upphört att gälla men de behöver i gengäld inte göra någon anmälan sex månader i förväg, varför de kan byta leverantör så fort avtalet har upphört att gälla.

Denna undantagsregel får, med nuvarande utformning, i samband med det nya regelverkets ikraftträdande vissa mindre önskvärda konsekvenser. Ett stort antal större elkonsumenter, framför allt inom industrin, har inför den nya elmarknaden den 1 januari 1996 tecknat tidsbestämda leveransavtal som löper ut den 31 december 1995 eller tidigare för att direkt vid ikraftträdandet kunna agera fritt på den nya elmarknaden utan att vara bundna till leveranskoncessionshavaren. Detta resultat uppnås emellertid inte med nuvarande utformning av undantagsregeln. Denna regel träder i kraft först den 1 januari 1996. Den dagen har de stora elkonsumenterna inget tidsbestämt avtal eftersom detta upphörde att gälla senast dagen innan. Detta får som resultat att dessa elkonsumenter omfattas av huvudregeln i första stycket, dvs. de kan inte byta leverantör förrän sex

månader efter det att de gjort anmälan till leveranskoncessionshavaren. Det är framför allt de stora industrikunderna som redan vid ikraftträdandet av elmarknadsreformen kommer att ha vilja och förmåga att agera fritt på den nya elmarknaden. Om detta nu inte blir möjligt kommer omregleringen i praktiken inte att ta sin början förrän efter halvårsskiftet 1996.

För att råda bot på detta har nu ett tillägg till huvudregeln i första stycket gjorts. Utan föregående uppsägning får nu vissa elkonsumenter köpa el från en annan leverantör än leveranskoncessionshavaren. En förutsättning är att man före elmarknadsreformens ikraftträdande hade ett tidsbestämt avtal med sin leverantör och att detta avtal upphörde att gälla under det halvår som närmast föregick ikraftträdandet.

Om en elkonsument har haft ett sådant leveransavtal som upphörde att gälla under halvåret före den nya elmarknadens införande och han därefter träffar ett tidsbestämt leveransavtal med den blivande leveranskoncessionshavaren gäller bestämmelserna i det senare avtalet. Han omfattas därmed av bestämmelsen i andra stycket.

13 § *En elkonsument är skyldig att se till att det finns någon, som har åtagit sig det ekonomiska ansvaret för att det nationella elsystemet tillförs lika mycket el som tas ut i konsumentens uttagspunkt (balansansvar). Ett sådant åtagande skall göras genom ett avtal med den myndighet, som enligt 15 a § lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha systemansvaret för elektrisk ström.*

En elkonsument som är ansluten till ett ledningsnät skall hålla innehavaren av nätkoncession underrättad om vem som har åtagit sig balansansvaret i hans uttagspunkt.

Första och andra styckena gäller inte de elkonsumenter som köper sin el från innehavaren av leveranskoncession enligt 6 §.

Innehavaren av leveranskoncession skall hålla innehavaren av nätkoncession underrättad om till vilka elkonsumenter han levererar el samt vem som har åtagit sig balansansvaret för hans inköp.

Innehavaren av nätkoncession skall hålla den systemansvariga myndigheten underrättad om de uppgifter som nämns i andra och fjärde styckena. Han skall dessutom hålla den systemansvariga myndigheten underrättad om vem som har åtagit sig balansansvaret för hans egna inköp.

Denna paragraf är ny och reglerar balansansvaret, som har behandlats i avsnitt 9.1.

I första stycket regleras varje elkonsuments ansvar för att det för hans uttagspunkt finns en balansansvarig. Därvid kan endast den komma i fråga som har ingått avtal med den systemansvariga myndigheten, som är Affärsverket svenska kraftnät (SvK). Den som vill åta sig balansansvar kommer nämligen att få ingå ett avtal med SvK, där de grundläggande förhållandena mellan parterna regleras. Innebörden i detta avtal är bland annat att den balansansvarige, gentemot SvK, åtar sig det *ekonomiska*

ansvaret för att det nationella elsystemet tillförs lika mycket el som förbrukas av de konsumenter för vilka han är balansansvarig. Varje elkonsument måste alltså teckna ett leveranskontrakt med en elleverantör som antingen själv åtar sig balansansvaret för uttagspunkten och har ingått avtal med SvK som balansansvarig eller som i sin tur har motsvarande avtal med en balansansvarig. Om konsumenten själv har ingått avtal med SvK som balansansvarig kan han dock själv åta sig balansansvaret för uttagspunkten.

I *andra* stycket anges att varje elkonsument måste underrätta nätkoncessionshavaren om vem som är balansansvarig i hans uttagspunkt. Om balansansvaret övergår på någon annan måste konsumenten omedelbart underrätta nätkoncessionshavaren om detta.

Inledningsvis kommer de flesta elkonsumenter, som är anslutna till lokala nät, att köpa sin el från innehavaren av leveranskoncession. Denne eller den som levererar el till leveranskoncessionshavaren kommer därvid att ha balansansvaret för dessa konsumenter. I *tredje* stycket föreskrivs därför att dessa konsumenter inte omfattas av bestämmelserna i första och andra styckena. Frågan om balansansvaret i dessa konsumenters uttagspunkter regleras i stället i *fjärde* stycket. Om en sådan konsument byter leverantör och alltså börjar köpa sin el från någon annan än leveranskoncessionshavaren åligger det konsumenten, i enlighet med huvudregeln i första och andra styckena, att anmäla till nätkoncessionshavaren vem som i fortsättningen har balansansvaret i hans uttagspunkt.

I *fjärde* stycket anges att leveranskoncessionshavaren skall hålla nätkoncessionshavaren underrättad om till vilka konsumenter han levererar el samt vem som har åtagit sig balansansvaret för hans inköp. Med denna anmälan klargör leveranskoncessionshavaren i praktiken balansansvaret i alla de uttagspunkter där han levererar el.

I *femte* stycket anges nätkoncessionshavarens anmälningskyldighet gentemot SvK. I praktiken kommer dessa rapporter att ange vilka balansansvariga leverantörer som överför el på nätkoncessionshavarens ledningsnät och, för varje leverantör, de uttagspunkter i vilka leverantören har balansansvaret. Dessutom kommer rapporten att ange de konsumenter som själva har balansansvaret. Så fort nätkoncessionshavaren får en anmälan om någon ändring i dessa förhållanden är han skyldig att anmäla detta till SvK. Dessutom skall han hålla SvK underrättat om vem som har åtagit sig balansansvaret för hans egna inköp. Dessa inköp gör nätkoncessionshavaren för att täcka nätförlusterna på det egna nätet.

Övergångsbestämmelser

2. Ges leveranskoncession i samband med ikraftträdandet till någon annan än den som vid utgången av 1995, med stöd av områdeskoncession enligt 2 § 4 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i dess lydelse före den 1 januari 1996, bedriver distributionsverksamhet inom leveransområdet (områdeskoncessionshavaren) eller den som till honom står i förhållande som anges i 3 gäller följande.

a) Den som får leveranskoncession inom området har skyldighet att leverera ström i enlighet med vad som anges i 9 §.

b) Leveransskyldigheten enligt a omfattar dock inte elkonsumenter inom området som vid ikraftträdandet har tidsbestämda avtal eller avtal med en reglerad uppsägningstid som är längre än sex månader med den tidigare innehavaren av områdeskoncession inom området.

c) Det under b angivna undantaget från leveransskyldigheten gäller till utgången av år 1997. Avtal som avses under b blir ogiltigt vid utgången av år 1997.

d) Annat avtal mellan elkonsument och tidigare innehavare av områdeskoncession än som avses under b blir ogiltigt vid ikraftträdandet av denna lag.

Övergångsbestämmelserna i punkten 2 har tidsmässigt anpassats till den nya tidpunkten för ikraftträdandet av elmarknadsreformen.

Sammanfattning av Energikommissionens delbetänkande Ny elmarknad (SOU 1995:14)

Prop. 1994/95:222
Bilaga 1

Bakgrund och utgångspunkter

Energikommissionen fick genom tilläggsdirektiv i november 1994 uppdraget att med förtur analysera möjligheterna att genomföra elmarknadsreformen på ett sätt som inte låser kommissionens fortsatta arbete. Kommissionen skulle snarast redovisa sina förslag i denna fråga och därvid också föreslå de förändringar eller kompletteringar av den nya ellagstiftningen som eventuellt bedöms vara nödvändiga. Kommissionen skulle också särskilt behandla konsekvenserna av en ökad utlandshandel med el och vissa regionalpolitiska frågor i anslutning till elmarknadsreformen.

Föreliggande delbetänkande är kommissionens redovisning av detta uppdrag.

Kommissionens uppdrag i övrigt är att dels granska de pågående energipolitiska programmen för omställning och utveckling av energisystemet och analysera behovet av förändringar och ytterligare åtgärder, dels lägga fram förslag om program med tidsangivelser för omställning av energisystemet.

1991 års riktlinjer för energipolitiken skall vara en utgångspunkt för kommissionens verväganden om energipolitikens utformning. Därmed är uppgiften att utforma en politik för energisystemets omställning som syftar till att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor, och att därvid utgå från vad natur och miljö kan bära. Kommissionens analys av elmarknadsreformens konsekvenser skall relateras till detta breda och krävande energipolitiska uppdrag.

Riksdagen beslöt i december 1994 att den nya ellagstiftningens ikraftträdande skulle uppskjutas för att ge kommissionen möjlighet att genomföra en bredare konsekvensanalys av reglerna för elmarknaden innan reformen träder i kraft.

Kommissionen har sett som sin uppgift att särskilt granska den vilande ellagstiftningens konsekvenser i ett elförsörjningsperspektiv. En huvudfråga är hur de ramar, som genom elmarknadsreformen skulle etableras för aktörerna på elmarknaden, kan beräknas komma att påverka leveranssäkerheten och försörjningstryggheten i det svenska elsystemet på både kort och lång sikt. Ytterligare en central fråga är om reformen skulle förändra möjligheterna för statsmakterna att utnyttja tillgängliga styrmedel på energi-, miljö- och näringspolitikens område. Utifrån dessa utgångspunkter behandlas också utrikeshandeln med el och dess påverkan på *elförsörjningen och elprisernas utveckling*.

Vidare behandlas elmarknadsreformens betydelse för glesbygdskundernas situation. Kommissionen har dessutom funnit det angeläget att särskilt ta upp ytterligare några frågor som har aktualiserats vid

granskningen av den vilande lagstiftningen.

Det är inte möjligt att på detta stadium bedöma vilka energipolitiska styrmedel som kommer att ingå i kommissionens slutliga förslag. Analysen av elmarknadsreformens konsekvenser har därför skett med avseende på den nya marknadsorganisationens påverkan av möjligheterna att utnyttja alla slag av energipolitiska styrmedel.

Det bör också understrykas att kommissionen har begränsat sina överväganden till en jämförelse mellan den gällande och den vilande ellagstiftningen. Frågor som inte är beroende av ett ikraftträdande av den vilande lagstiftningen har inte tagits upp.

Innehåll och slutsatser

Kapitel 1 är en kort redovisning av delbetänkandets disposition och av utredningsarbetets organisation.

Kapitel 2 innehåller en redogörelse för utgångspunkterna för kommissionens överväganden. Kapitlet innehåller en kort bakgrundsbeskrivning och en genomgång av vissa beslut som är viktiga för det aktuella uppdraget. Slutligen redovisas de avvägningar som har legat till grund för kommissionens arbete i denna fråga.

Kapitel 3 utgör en redovisning av kommissionens överväganden och förslag. I kapitlets första avsnitt beskrivs betydelsefulla förändringar som har inträffat under senare år, och som sammantagna har ändrat förutsättningarna väsentligt för producenternas, distributörernas och kundernas agerande på elmarknaden. Det konstateras att utvecklingen har medfört en ökad marknadsorientering hos företagen, som har ändrat verksamhetens inriktning mot ökad kundanpassning och konkurrens. Internationellt har också en utveckling ägt rum mot ökad konkurrens, vilket har påverkat villkoren och möjligheterna för den svenska elförsörjningen. Särskilt viktigt är i detta sammanhang utvecklingen i våra nordiska grannländer.

Förutsättningarna för den svenska elförsörjningen har således i viktiga avseenden ändrats under de senaste åren. Det är i flera fall fråga om förändringsprocesser som kan beräknas att fortsätta. Frågan om den gällande ellagens ändamålsenlighet i framtiden har därför också varit av stor betydelse för kommissionens överväganden och slutsatser.

Avsnitt 3.2 behandlar frågan om statsmakternas möjligheter att använda energi- och miljöpolitiska styrmedel skulle påverkas väsentligt av elmarknadsreformen. De möjliga effekterna på olika styrmedels effektivitet av en övergång till det vilande regelverket diskuteras. I sammanhanget berörs hur den ändrade rollfördelningen på elmarknaden i vissa fall skulle kunna förstärka eller försvaga styreffektiviteten.

Förutsättningarna för att driva en aktiv energipolitik förefaller inte att bli sämre om den vilande ellagstiftningen träder i kraft. Det finns däremot anledning att vänta att vissa energipolitiska styrmedel kommer att kunna utnyttjas med ökad kraft med det nya regelverket.

Det följande avsnittet (3.3) behandlar elmarknadsreformens effekter på

försörjningstryggheten. Frågan behandlas med avseende på både elsystemets leveranssäkerhet och den långsiktiga försörjningstryggheten. En god leveranssäkerhet innebär en låg risk för avbrott i elleveranserna till följd av tekniska fel eller på grund av kapacitetsbrist i produktionen eller överföringssystemet. Den långsiktiga försörjningstryggheten gäller främst systemets framtida tillräcklighet. I försörjningstryggheten ligger också en på lång sikt trygg tillgång på el på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor.

En betydelsefull fråga är om ny kraftproduktion kan tillkomma i tillräcklig omfattning för att tillgodose behovet av el, och om den kan byggas ut utan stora prisfluktuationer. I försörjningstryggheten ligger vidare att elförsörjningssystemet skall vara uthålligt och robust i det längre tidsperspektivet, och därför att det också skall uppfylla viktiga miljö- och säkerhetskrav.

Kommissionens bedömning är att reformen inte skulle påverka förutsättningarna för investeringar i ny elproduktion eller effektivisering av elanvändningen på ett sådant sätt att kommissionens fortsatta arbete låses.

I detta sammanhang påpekas att en grundläggande osäkerhet om det framtida investeringsbehovet i elförsörjningen hänger samman med kärnkraftsfrågan och under vilka förutsättningar de enskilda företagen kommer att kunna verka under omställningen av energisystemet. Kommissionens breda energipolitiska uppdrag är därför mycket betydelsefullt. De framtida besluten om omställningen och utvecklingen av energisystemet måste vara sådana att fastlagda mål för energipolitiken framstår som trovärdiga över tiden.

Det finns i sammanhanget en osäkerhet om Vattenfalls roll i samband med energisystemets omställning. Kommissionen betonar att ägaren, staten, genom de riktlinjer som riksdagen fastställde i samband med företagets bolagisering har slagit fast att Vattenfall bör agera utifrån samma grundprinciper som de övriga kraftföretagen.

Det finns anledning att noga följa den långsiktiga försörjningstryggheten på elmarknaden. Behovet är stort av prognoser för såväl användningen som tillförseln av el och annan energi. Genom utvecklade energiprognoser kan säkrare bedömningar göras bl.a. när det gäller behovet av nya kraftanläggningar. Också andra uppgifter som aktuella data om vattenmagasinens innehåll och aggregerad information om bilaterala handelsavtal är en viktig marknadsinformation som bör tas fram kontinuerligt. NUTEK bör som central energimyndighet ansvara för detta.

En fortlöpande information om förändringarna av såväl dagens priser som den framtida prisutvecklingen är väsentlig för såväl elkunder som producenter och leverantörer av el. En organiserad handel med el, en s.k. elbörs, skulle ge köpare och säljare betydligt bättre information och beslutsunderlag än om handeln sker enbart bilateralt. Den är också en nödvändig institution för elsystemets effektiva drift. Svenska kraftnät behöver kontinuerligt ett marknadsbestämt pris på kortsiktiga elleveranser för att kunna prissätta el för balansändamål, dvs. produktions- och förbrukningsavvikelserna i systemet.

I avsnitt 3.4 behandlas utlandshandeln med el. Handeln med våra grannländer medför stora fördelar i form av lägre produktionskostnader och en minskad miljöpåverkan. Utlandshandeln är av särskilt stor betydelse för Sverige i det aktuella perspektivet av en omställning av energisystemet. I en situation när ett större behov av nytillskott uppkommer på tillförselsidan kan import från utlandet bidra till att utjämna variationer i den inhemska produktionen och därav följande prisfluktuationer, som annars skulle kunna bli synnerligen besvärande.

I Norge och inom kort även i Finland finns elmarknader med konkurrens i produktion och försäljning. Ett ikraftträdande av den vilande svenska ellagstiftningen skulle då innebära att svenska elproducenter skulle kunna sälja el direkt till kunder i dessa länder. Svenska kunder skulle kunna upphandla el där. På sikt finns goda möjligheter att Norden utvecklas mot en alltmer integrerad marknad. Då kan de samlade produktionresurserna utnyttjas effektivare och de totala utsläppen av miljöskadliga ämnen reduceras.

Det finns i dag inte anledning att vänta någon omfattande svensk elexport med prishöjande effekter. De svenska utlandsförbindelserna är huvudsakligen kopplade till elsystem som inte kan väntas få några avgörande prishöjande influenser på den svenska elmarknaden. På längre sikt ökar dock osäkerheten om utvecklingen i omvärlden.

Den vilande ellagen ger staten möjligheter att utöva en viss kontroll över utrikeshandeln med el. Kommissionen föreslår att den vilande lagstiftningen kompletteras i detta avseende. De bedömningskriterier för prövning av nätkoncession för utlandsförbindelse, som anges i förarbetena till den vilande ellagstiftningen (den allmänna tillgången till överföringskapacitet till utlandet, driftsäkerheten i det svenska elsystemet och den långsiktiga leveranssäkerheten) bör föras in i lagtexten.

Vidare föreslås att en särskild koncession för export och import av el införs. En sådan kraftutväxlingskoncession skall kunna ges den som uppvisar ett ingånget avtal om export och/eller import av el. Det bör finnas en presumtion för att koncession beviljas, men regeringen skall ha möjlighet att kunna avslå en sådan begäran om allmän hänsyn till landets försörjningstrygghet talar emot ett beviljande av en sådan koncession.

Genom de ökade möjligheterna till övervakning och kontroll av utrikeshandeln som kommissionen föreslår skapas möjligheter för samhällsekonomiska konsekvensanalyser av en tilltagande handel. Inte minst i samband med en omställning av energisystemet kan sådana instrument behövas för att kunna säkra försörjningstryggheten.

Avsnitt 3.5 behandlar glesbygds kundernas situation. Det konstateras att det främst är utformningen av det vilande regelverket för nättjänster som är av betydelse i denna fråga. Den del av kundens total elpris som gäller den elektriska energin och inte elöverföringen, påverkas däremot inte av om elen tas ut i glesbygd eller i tätort.

Enligt den vilande lagstiftningen skall nättariffer vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Tariffernas skälighet skall kunna prövas utifrån bl.a. nätägarnas kostnader för verksamheten. Nätägarna är skyldiga att lämna en separat ekonomisk redovisning för nätverksamheten.

Det krävs att varje koncessionsområde behandlas för sig vid prövning

av en nättariff. Kostnaderna inom det enskilda koncessionsområdet blir därigenom grunden för tariffprövningen. I dag finns på flera håll i landet angränsande koncessionsområden med samma ägare, för vilka en enhetlig eltariff tillämpas. Om nättarifferna där skulle sättas utifrån kostnaderna för nätverksamheten i varje enskilt område skulle tarifferna för de områden som har en större andel glesbygdskunder komma att höjas medan de skulle sänkas i övriga områden.

Kommissionen föreslår därför ett tillägg till den vilande ellagen som innebär att varje koncessionsområde skall redovisas för sig, men att nätmyndigheten, NUTEK, under vissa villkor skall kunna medge undantag från detta krav. Om områdena får redovisas ihop skall de också vid skälighetsbedömning av nättariffen ses som ett område.

Vidare konstaterar kommissionen att det inte finns någon regel som förbjuder att avståndsberoende tariffer tillämpas på regional nivå. En konsekvens att detta är att NUTEK, mot bakgrund av bl.a. principen om kostnadsriktighet i tariffsättningen, i samband med en prövning av tariffer skulle kunna tvingas att fatta beslut som leder till ett ökat avståndsberoende i tariffsättningen.

Av denna anledning föreslår kommissionen att den vilande lagstiftningen kompletteras så att huvudprincipen i tariffsättningen blir att en avståndsberoende tariff för uttag av el skall tillämpas för nätkoncession för linje med en spänning understigande 220 kilovolt (regionledning). Undantag från huvudprincipen bör dock kunna meddelas mot bakgrund av i dag existerande särskilda avtal mellan koncessionshavare och kunder. Vidare skall nätföretagets samtliga nätkoncessioner för linje på samma spänningsnivå utgöra grunden för skälighetsbedömningen av tariffen.

I avsnitt 3.6 behandlas ett antal särskilda frågor och flera förslag läggs fram om kompletteringar av den vilande lagstiftningen. Kommissionen föreslår bl.a. följande:

- innehavare av elproduktionsanläggning som kan leverera en effekt om högst 1 500 kW skall erlägga en förenklad nätavgift som endast motsvarar engångsavgift för anslutning och avgift för mätning, avräkning och mätutrustning.
- elproducent skall ha rätt till ersättning av nätägaren som motsvarar dels den minskning av energiförluster som produktionen medför i nätägarens nät, dels den reduktion av nätägarens avgifter för att vara ansluten till annat nät som produktionen möjliggör.
- en lagstiftning skall utarbetas som reglerar organiserad handel med el, elbörsverksamhet.
- det system med leveranskoncessioner som ingår i den vilande lagstiftningen skall gälla i fem år, i stället för i tre år.

Kommissionen konstaterar vidare att det för viss fjärrvärme- och naturgasverksamhet kan bli svårt att möta den nya konkurrensen, som elmarknadsreformen innebär, genom att sänka tarifferna. Kommissionen avser därför att återkomma med förslag som kan ge ett skydd för sådana verksamheter. Kommissionen avser att lämna ett förslag så att det kan träda ikraft samtidigt med den vilande lagstiftningen.

Kommissionen bedömer att den vilande svenska ellagstiftningen

innebär en minst lika långtgående reformering av elmarknaden som det direktivförslag som nu diskuteras inom EU. Ingenting talar därför emot att Sverige skall kunna tillämpa den vilande ellagstiftningen när ett EG-direktiv med tiden antas.

I avsnitt 3.7 sammanfattar kommissionen sina överväganden.

Kommissionen har funnit att förutsättningarna att driva en aktiv energipolitik inte skulle försämrats om den vilande ellagstiftningen, med de föreslagna kompletteringarna, trädde i kraft.

Kommissionen sammanfattande bedömning är att avgörande skäl talar för att elmarknadsreformen bör träda i kraft. Den vilande lagstiftningen bör därför sättas i kraft med de ändringar av lagstiftningen som kommissionen föreslår.

Det är angeläget att den nya lagstiftningen kan träda i kraft så snart som möjligt. Kommissionens bedömning är att den bör träda i kraft den 1 januari 1996. Det är, med hänsyn till förberedelsetiden, angeläget att beslut härom kan fattas under våren 1995.

Under de första åren efter det att lagstiftningen har börjat att gälla bör NUTEK ha som ett särskilt uppdrag att övervaka elmarknadens funktion och fortlöpande rapportera till regeringen och lämna förslag om de åtgärder som eventuellt kan bedömas vara nödvändiga.

Bakgrund och innehåll

Denna promemoria har upprättats i Näringsdepartementet. I promemorian redovisas förslag till vissa förändringar av teknisk karaktär i den vilande ellagstiftningen. Förslagen syftar till att undanröja vissa oklarheter i bestämmelserna och därigenom underlätta övergången till den nya elmarknaden.

Reglering av balansansvar på den nya elmarknaden

Vid varje givet tillfälle måste det råda balans mellan den mängd el som förs in på det nationella elsystemet och den mängd el som tas ut. Före utgången av år 1994 övervakade Vattenfall att den totala balansen på elsystemet upprätthölls och ökade eller minskade sin egen produktion för att upprätthålla den nationella balansen. Vattenfalls kostnader för denna balanshållning fördelades på de stora elproducenterna i förhållande till vars och ens andel i obalansen. Sedan den 1 januari 1995 utövas det övergripande tekniska ansvaret för balanshållningen, det s.k. systemansvaret, av Affärsverket svenska kraftnät (SvK). SvK får beordra elproducenter att, mot marknadsmässig ersättning, öka eller minska sin produktion av el. Liksom tidigare har elproducenterna det ekonomiska ansvaret för balanshållningen, det s.k. balansansvaret.

Frågan om balansansvar blir på den nya elmarknaden mer komplicerad beroende på att det blir fler elleverantörer på marknaden och att varje elleverantörs kunder inte kommer att vara hänförliga till någon viss del av landet.

Det bör därför i lagstiftningen införas ett krav på att det är klarlagt vem som har balansansvaret i varje punkt på elsystemet. Endast den som har ingått avtal med SvK som balansansvarig kan härvid komma i fråga. Det bör åligga varje konsument att underrätta nätkoncessionshavaren om vem som är balansansvarig i hans uttagspunkt. Det bör åligga nätkoncessionshavaren att hålla SvK underrättat om vem som har balansansvaret i samtliga uttagspunkter på hans nät.

Problemet med elkonsumenter som inte betalar sina räkningar eller liknande bör kunna lösas genom att det i standardavtalen för nätslutning införs en skyldighet för nätägaren att koppla ur en elkonsument som brister i dessa avseenden.

Fördelning av nätföretagens kostnader för mätning, m.m.

En öppen elmarknad ställer nya krav på mätning och rapportering av mätresultat. En förutsättning för att fritt kunna välja leverantör är en

förhållandevis avancerad utrustning för mätning som kan tillgodose de nya kraven. En sådan mätutrustning kan åtminstone under de närmaste åren vara förhållandevis dyr.

De principer för fördelningen av kostnaderna för mättjänster mellan nätägaren och den enskilde kunden som redovisades i prop. 1993/94:162 bör preciseras i ellagen. Nätägaren bör vara skyldig att debitera den berörda elkunden kostnaden för mätaren och dess kringutrustning för insamling av nätdata samt kostnaden för installationen. Andra kostnader än dessa bör fördelas över samtliga abonnenter. De kunder som köper sin el från innehavare av leveranskoncession behöver inte byta mätare och insamlingsutrustning. Nätägaren bör därför inte få debitera dessa kunder för mät- och insamlingsutrustning.

Om en elkund begär att få mätning utförd på annat sätt än vad som regeringen föreskriver med stöd av ellagen så bör nätägaren debitera elkunden för de merkostnader som en mer avancerad mätning kan medföra.

Nätföretagens kostnader för mättjänster ingår i de kostnader vars skälighet skall kunna prövas av nätmyndigheten.

Elproduktion som får ingå i nätverksamhet

I den vilande lagen (1994:618) om handel med el, m.m. finns föreskrifter om att nätverksamhet inte får bedrivas i samma juridiska person som produktion och handel med el (elverksamhet). Syftet med denna bestämmelse är att minska risken för korssubventionering mellan nätverksamhet och elverksamhet.

På elnäten sker alltid vissa överföringsförluster. Nätägaren måste i enlighet med den antagna lagstiftningen täcka förlusterna genom att köpa el från en elleverantör. Denna ordning är inte ändamålsenlig och kan medföra onödiga kostnader eftersom förlusterna under alla omständigheter måste täckas för att nätets funktion skall upprätthållas. Produktion av el bör därför få ingå i nätverksamhet under förutsättning att den el som produceras enbart är avsedd att täcka förluster på det egna nätet.

Vidare bör mobila elproduktionsanläggningar avsedda för produktion av reservkraft vid planerade avbrott och reparationer få ingå i nätverksamhet. Ett skäl till detta är att det finns ett naturligt samband till nätverksamheten. Det finns heller ingen risk att de utnyttjas för kommersiell produktion och försäljning av el.

Kostnaderna för elproduktion som ingår i nätverksamhet bör ingå i de kostnader vars skälighet skall kunna prövas av nätmyndigheten.

Om övergången till systemet med leveranskoncession för elkunder med tidsbegränsade kontrakt

Den som har leveranskoncession är skyldig att leverera el till alla kunder

inom området till priser som kan prövas av nätmyndigheten. Leveranskoncessionshavarens kund har rätt att byta leverantör under förutsättning att en viss uppsägningstid iakttas. Denna är sex månader såvida inte avtalet är tidsbestämt eller en längre uppsägningstid avtalats.

Den elkund som har ett tidsbestämt avtal som löper ut före den nya ellagstiftningens ikraftträdande kommer vid övergången till det nya regelverket att vara likställd med en kund utan tidsbestämt avtal. Många större elförbrukare har inför en förväntad reformering av elmarknaden ingått sådana avtal. Till skillnad från större förbrukare som är anslutna till regionnät kommer inte de stora elförbrukare som är anslutna till lokalnät, och som har denna typ av kontrakt, att fritt kunna välja elleverantör förrän ett halvår efter den nya ellagstiftningens ikraftträdande.

Lagen om handel med el bör ändras så att kunder som har haft tidsbestämda kontrakt får rätt att köpa el från annan än leveranskoncessionshavare utan föregående uppsägning. En förutsättning bör vara att det tidsbestämda kontraktet upphörde att gälla under det halvår som närmast föregick lagens ikraftträdande.

Bakgrund och utgångspunkter

I Energikommissionens delbetänkande Ny elmarknad SOU 1995:14, avsnitt 3.6.5 och i avsnitt 6.5 i underbilagan till delbetänkandet redovisas bakgrunden till kommissionens ställningstagande att det föreligger behov av att tillfälligt förstärka skyddet mot konkurrens från elenergi för vissa fjärrvärme- och naturgasverksamheter. För en fullständig framställning härav hänvisas till nämnda avsnitt i delbetänkandet och underbilagan. Här återges några av huvudpunkterna.

- Den vilande lagstiftningen innebär i sin nuvarande form att en fjärrvärmeabbonent inte kan hindras att gå över till elvärme,
- Konkurrensen på värmemarknaden ökar vid en reformering av elmarknaden. Om priset på el sjunker i inledningen av reformen, skulle kraftföretagen kunna utnyttja situationen till att sälja elvärme till låga priser i områden som i dag har fjärrvärme. För vissa fjärrvärmeverksamheter skulle det kunna vara svårt att möta denna nya konkurrenssituation genom att sänka fjärrvärmearifferna,
- På sikt förväntas fjärrvärmens konkurrenskraft gentemot elvärmen stärkas.

Förslag till ett tillfälligt särskilt skydd

Med utgångspunkt i de överväganden och slutsatser som kommissionen redovisar i delbetänkandet i denna fråga lämnas i det följande ett förslag till hur en reglering av ett tillfälligt skydd för vissa fjärrvärme- och naturgasverksamheter skulle kunna utformas.

Utgångspunkter för detta förslag är bl.a.

- endast ett mindre andel av samtliga fjärrvärme- och naturgasverksamheter är i behov av och önskar ett särskilt skydd,
- skyddet skall vara tillfälligt och i tiden begränsat till maximalt tre år efter den nya elmarknadens införande,
- självkostnads- och likställighetsprinciperna skall tillämpas för de verksamheter som åtnjuter det särskilda skyddet,
- förfarandet för att komma i åtnjutande av det tillfälliga skyddet skall vara snabbt och okomplicerat.

Flera skäl talar emot att direkt reglera den i övrigt helt avreglerade handeln med elenergi i områden där fjärrvärme eller naturgas distribueras. En bättre lösning synes vara att rikta regleringen mot koncessionspliktiga nätverksamheter, som enligt den vilande lagstiftningen redan är underkastade reglering och tillsyn. Det särskilda konkurrensskyddet kan då utformas som ett förbud för innehavare av nätkoncession att ansluta byggnader för uppvärmningsändamål inom ett fjärrvärme- eller

naturgasområde för vilket det beslutats att det särskilda skyddet skall gälla. Tekniskt innebär ett sådant förbud att koncessionshavaren tvingas anpassa effekten i uttagspunkten till en sådan nivå att uppvärmning med el inte blir möjlig. Efterlevnaden av förbudet kan övervakas av nätmyndigheten inom ramen för dess övriga tillsyn av nätverksamheter. En koncessionshavare som överträder ett sådant förbud kan som yttersta sanktion drabbas av att hans koncession återkallas.

Det kan förutses att endast en mindre andel av landets samtliga fjärrvärme- och naturgasverksamheter har behov av och önskar komma i åtnjutande av det särskilda skyddet. Därför bör ett anslutningsförbud inte utformas som ett generellt skydd för samtliga verksamheter. En mer ändamålsenlig ordning synes vara att efter anmälan i varje enskilt fall besluta om att anslutningsförbud skall gälla för ett visst fjärrvärme- eller naturgasområde. Befogenhet att fatta sådant beslut bör ligga på myndighetsnivå.

När det gäller frågan om vilken myndighet som bör anförtros, Det faller sig naturligt att lägga uppgiften att besluta om det tillfälliga skyddet på nätmyndigheten, d.v.s. NUTEK-Elmarknad. Det nu föreslagna tillfälliga anslutningsförbudet utgör en begränsning i de rättigheter och skyldigheter som följer med en koncession för nät. Det ankommer, med undantag för de speciella fall som prövas av regeringen, på nätmyndigheten att besluta om nätkoncessioner. Det ingår också i NUTEK-Elmarknads uppgifter att utöva tillsyn över nätverksamheter.

Nätmyndighetens handläggning av en begäran om att ett tillfälligt anslutningsförbud skall införas inom ett visst fjärrvärmeområde bör vara enkel och snabb. Redan av den omständigheten, att sådant skydd begärs, bör det kunna presumeras att det föreligger ett behov av att under en övergångsperiod ge verksamheten inom området särskilt skydd för att underlätta övergången till en konkurrensutsatt marknadssituation.

På en anmälan bör ställas krav att den innehåller, utöver nödvändiga uppgifter om verksamhetens identitet, också t.ex. uppgifter om den juridiska form under vilken verksamheten bedrivs. Om fjärrvärmeverksamheten drivs tillsammans med andra verksamheter såsom exempelvis elhandel bör av anmälan även framgå hur de olika

verksamhetsgrenarna kommer att ekonomiskt redovisas. Fjärrvärmeområdets geografiska omfattning måste vidare anges noggrant i anmälan. Det bör ankomma på nätmyndigheten att närmare precisera dessa och de andra krav som en anmälan om tillfälligt skydd skall uppfylla.

Det bör ankomma på den kommun inom vars gränser fjärrvärmeområdet är beläget att göra anmälan om att behov av särskilt skydd föreligger, oberoende av under vilken juridisk form som fjärrvärme- eller naturgasverksamheten bedrivs. Det kan dock förutses att anmälan kommer att ha initieras av den som ansvarar för fjärrvärmeverksamheten. Det är svårt att se en situation där kommunen skulle ha intresse av att göra en anmälan trots att fjärrvärmeverksamheten inte önskar sådant konkurrensskydd.

Under förutsättningen att elmarknadsreformen träder i kraft den 1 januari 1996, som Energikommissionen föreslagit i delbetänkandet, bör i praktiken alla sådana anmälningar göras redan under hösten 1995, så att beslut om särskilt skydd kan fattas av nätmyndigheten direkt efter reformens ikraftträdande och i princip börja tillämpas från reformens början. För att uppnå stabilitet och klara förutsättningar för aktörerna på elmarknaden bör anmälan efter 30 juni 1996 inte accepteras.

Syftet med skyddet är i första hand att förhindra att de som vid den nya elmarknadens införande redan utnyttjar fjärrvärme eller naturgas för uppvärmningsändamål inte skall lockas att med hjälp av tillfälligt låga elpriser att gå över till eluppvärmning. Det tillfälliga anslutningsförbudet bör därför kunna begränsas till att endast avse sådan abonnenter som redan utnyttjar fjärrvärme eller naturgas för uppvärmningsändamål. Förbudet bör däremot inte omfatta byggnader inom området som redan utnyttjar elenergi för uppvärmningsändamål och inte heller tillkommande abonnenter såsom t.ex. nya byggnader för vilka uppvärmningssätt skall väljas först sedan den nya elmarknaden införts eller för sådana byggnader som nu använder andra energislag, såsom t.ex. olja, för uppvärmning.

För att inte hindra en fortsatt energieffektivisering bör inte heller anslutningsförbudet omfatta värmepumpar. Det bör vidare inom den nu föreslagna ordningen finnas möjlighet att efter ansökan av en enskild kunna ge dispens från kravet att fortsätta att utnyttja fjärrvärme eller naturgas för uppvärmning om det i det enskilda fallet på objektiva grunder kan bedömas att värmeförsörjningen för en viss byggnad med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma systemet för uppvärmning. Det bör ankomma på nätmyndigheten att pröva sådana dispenser.

Enligt 5 § den vilande lagen (1994:618) om handel med el, m.m. skall ett kommunalt företag i form av en fristående juridisk person som bedriver distribution av fjärrvärme eller naturgas driva sin verksamhet på affärsmässig grund. Detta innebär bl.a. att sådana företag inte längre är skall följa självkostnads- och likställighetsprinciperna.

Eftersom de fjärrvärme- och naturgasverksamheter som erhåller sådant särskilt skydd som föreslås i denna PM under denna period i stor utsträckning är befriade från konkurrens och därför agerar under en delvis monopolliknande situation bör de så länge skyddet gäller, vara hänvisade

att bedriva sin verksamhet med iakttagande av självkostnads- och likställighetsprinciperna. Det är därför nödvändigt att undanta dem från tillämpningen av bestämmelsen i den nämnda 5 § i elhandelslagen.

Prop. 1994/95:222

Bilaga 3

Sammanfattning av Närings- och teknikutvecklingsverkets promemoria Förslag till Avgiftsfinansiering av nätmyndigheten

Prop. 1994/95:222
Bilaga 4

Närings- och teknikutvecklingsverkets (NUTEK) förslag

En avgiftsmodell bör i huvudsak utformas i enlighet med Elsäkerhetsverkets modell. Till skillnad från denna modell kommer dock nätkoncessionsinnehavarna att vara avgiftskyldiga och inte elabbonnenterna.

I likhet med Elsäkerhetsverket föreslås två avgifter, en för lågspänningsabonnemang och en för högspänningsabonnemang. I ett senare skede kan man - med ledning av erfarenheter från verksamheten - överväga om en differentiering behövs för att åstadkomma en ökad koppling mellan avgift och den faktiska tillsynens omfattning.

När det gäller avgiftsperioden föreslår vi att det blir kalenderår istället för budgetår. Staten kommer inom några år att övergå till kalenderårsredovisning och att ha kalenderår som avgiftsperiod kommer då att underlätta avstämning mellan avgift och kostnad.

Beräkning av avgiftsuttag

Med en modell där en fast nätavgift beräknas per högspännings- och lågspänningsabonnemang behöver ett antagande ske om hur den totala avgiften skall fördelas mellan kategorierna.

Den genomsnittliga förbrukningen för en lågspänningsabbonnent var 1992 ca 12,6 MWh och motsvarande siffra för högspänningsabbonnenter var 9 144 MWh. Med en fördelning enligt denna nyckel skulle avgiften för en högspänningsabbonnent vara 725 ggr större än för en lågspänningsabbonnent.

Men en fördelning bör avspegla hur stor del av tillsynskostnaden som kan hänföras till resp kundkategori. Antalet högspänningsabbonnenter är relativt litet men är viktiga aktörer på marknaden och fordrar speciell information, särskilda tariffer m m. En bedömning - och något annat kan inte göras - är att en avgift som är 200 ggr högre än för en lågspänningsabbonnent kan vara rimlig.

Tabell 2.

Antal högspänningsabonnenter (dec 1992)	7 240
Antal lågspänningsabonnenter (mars 1994)	5 316 220

Källa: Statistiska meddelanden E 11 SM 9401 samt elverksföreningens rapp.

I statistiken redovisas abonnenter som är slutförbrukare. En koncessionsinnehavare kan dock förmedla el även till andra eldistributörer enligt avtal. Detta kan öka antalet abonnemang något. Från detta bortses emellertid vid beräkningen nedan.

Med en utgångspunkt i statistik om antal abonnenter, att avgifterna sammantaget skall uppgå till 20 milj kr och att högspänningsabonnenter skall betala en avgift som är 200 ggr högre än en lågspänningsabonnent får man följande resultat:

Tabell 3.	Antal	Avgift	Intäkt
Högspänningsabonnenter	7 240	600 kr	4 344 000
Antal lågspänningsabonnenter	5 316 220	3 kr	15948660
<i>Totalt</i>			<i>20 292 660</i>

Vi föreslår att en avgift för 1995 sätts till 3 kr per lågspänningabonnent och till 600 kr per högspänningsabonnent. Avgiften uttas av koncessionsinnehavare.

För innehavare av områdeskoncessioner torde denna modell vara enkel att tillämpa.

Innehavare av storkraftnätet och regionnäten (ca 20 - 30 företag) har dels slutkunder dels kunder i form av avtal med andra eldistributionsföretag. Antalet slutkunder är vanligen inte så många och därför föreslås att även avtal med andra eldistributörer avseende förmedling av el likställs med ett (vanligen högspännings) abonnemang. Antalet avtal av denna typ saknas f.n. uppgifter om. Sannolikt kommer dessa företag att betala in en relativt låg avgift men den kan ändå tänkas stå i proportion till tillsynens omfattning. En särskild avgiftsklass kan ev. senare införas när ett säkrare underlag för bedömning av denna fråga finns.

Den praktiska gången blir att nätmyndigheten årligen inforrdar uppgift om antal abonnenter av nätföretagen och några månader senare fakturerar resp. företag. Antalet avgiftsskyldiga torde understiga 300 varför något särskilt system för fakturering och uppbörd inte torde behövas.

Vi föreslår att avstämningstidpunkten blir 1 januari för beräkning av abonnemang och avgift. Den verksamhetsperiod som avgiften avser bör vara det kommande kalenderåret. Dvs. den avstämning som göras av antalet abonnenter 1 januari 1995 är avgiftsgrundande för verksamhetsåret 1995.

Riksrevisionsverket har i sitt remissyttrande diskuterat en månadsvis uppbörd. En månadsvis uppbörd skulle för många mindre företag innebära en inbetalning på 1 - 2 000 kronor. En årsavgift förefaller därför mer administrativt enkel för såväl NUTEK som nätföretagen.

Vi föreslår att avgiften bör inlevereras 1 maj efter fakturering av nätmyndigheten. Tidpunkten är vald så att det blir en rimlig fördelning av räntekostnader mellan staten och leverantörerna, dock med en viss fördel för staten. Ur nätföretagens synvinkel betalas avgiften för fyra månader i efterskott och för åtta månader i förskott. Det kan dock vara praktiskt att ha samma uppbördstidpunkt för avgifter till både Elsäkerhetsverket och NUTEK.

Vissa regler bör finnas i de fall som koncessioninnehavare inte lämnar uppgifter eller betalar avgift. I princip samma regler som gäller för Elsäkerhetsverket har därför tagits in i förslaget till avgiftsförordning.

Lagrådsremissens lagförslag

1. Förslag till lag om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Härigenom föreskrivs att 2 § 2 mom., 2 § 4 mom., 2 § 6 mom. och 2 § 7 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i paragrafernas lydelse enligt lagen (1994:617) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 § 2 mom.

Nätkoncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt.

Nätkoncession får meddelas endast om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt. *Nätkoncession som avser en utlandsförbindelse får inte meddelas om förbindelsen allvarligt skulle försämra möjligheterna att långsiktigt upprätthålla elförsörjningen i landet.*

Nätkoncession för linje får endast om det finns särskilda skäl meddelas för ledning som är avsedd för spänning som inte överstiger högsta tillåtna spänning för de områden med nätkoncession som berörs av ledningen.

Nätkoncession för område får bara meddelas om området utgör en med hänsyn till nätverksamheten lämplig enhet. Nätkoncession får inte meddelas för ett område som helt eller delvis sammanfaller med ett annat koncessionsområde.

Nätkoncession får endast beviljas den som från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet. Nätkoncession för område får endast beviljas den som dessutom är lämplig att bedriva nätverksamhet inom det begärda området.

Nätkoncession får inte strida mot en detaljplan eller områdesbestämmelser. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Vid prövning av frågor om meddelande av nätkoncession skall lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. tillämpas.

Nätkoncession får inte överlåtas utan tillstånd av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av nätmyndigheten. Vid prövning av ansökan om överlåtelse av nätkoncession skall fjärde stycket tillämpas.

2 § 4 mom.

Den som har nätkoncession för linje är skyldig att på skäligena villkor

ansluta en anläggning till ledningen.

Om det finns särskilda skäl kan nätmyndigheten besluta att den som har nätkoncession för linje inte behöver ansluta en anläggning till ledningen.

Den som har nätkoncession för område är skyldig att på skäliga villkor ansluta en anläggning inom området till ledningsnätet.

Om det finns särskilda skäl kan nätmyndigheten besluta att den som har nätkoncession för område inte behöver ansluta en anläggning till ledningsnätet.

Vill någon ansluta en anläggning till en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje i stället för till ett ledningsnät som omfattas av en nätkoncession för område, får den som har nätkoncessionen för linje göra anslutningen endast efter medgivande av den som har nätkoncession för området eller efter tillstånd av nätmyndigheten.

Den som har nätkoncession är skyldig att på skäliga villkor överföra ström åt annan.

Innehavare av nätkoncession är skyldig att utföra mätning av överförd ström samt att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten meddelar.

Innehavare av nätkoncession är skyldig att utföra mätning av överförd ström samt att rapportera resultaten av dessa mätningar i enlighet med de närmare föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten meddelar. *Föreskrifter om kostnader för mätning finns i 2 § 10 mom.*

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment prövas av nätmyndigheten.

2 § 6 mom.

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten. Tillsynen omfattar dock inte frågor om elsäkerhet.

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter och villkor som har meddelats med stöd av lagen utövas av nätmyndigheten. Tillsynen omfattar dock inte frågor om elsäkerhet. *Nätmyndigheten utövar också tillsynen över efterlevnaden av 1 § lagen (1994:618) om handel med el, m.m.*

Nätmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen.

Ett föreläggande får förenas med vite.

En nätkoncession får helt eller

En nätkoncession får helt eller

delvis återkallas om koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosätter sina skyldigheter enligt 4 mom. eller 7 mom. eller enligt villkor i nätkoncessionen eller om han under tre år i följd inte har haft ledningen eller ledningsnätet i bruk.

delvis återkallas om koncessionshavaren i väsentlig mån åsidosätter sina skyldigheter enligt 4 mom. eller 7 mom. eller 1 § lagen (1994:618) om handel med el, m.m. eller enligt villkor i nätkoncessionen eller om han under tre år i följd inte har haft ledningen eller ledningsnätet i bruk.

Frågor om återkallelse av nätkoncession prövas av nätmyndigheten.

2 § 7 mom.

Nätverksamhet skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. *Nätverksamhet skall redovisas i enlighet med bestämmelserna i bokföringslagen (1976:125) och 11 kap. aktiebolagslagen (1975:1385).* Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av nätverksamhet. *Regeringen får därvid föreskriva undantag från bestämmelserna i bokföringslagen och 11 kap. aktiebolagslagen.*

Revisor hos den som bedriver nätverksamhet skall särskilt granska redovisningen av nätverksamheten. Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av revisorn ges in till nätmyndigheten. Regeringen får meddela föreskrifter om revision av nätverksamhet.

Avgifter och övriga villkor för överföring av ström och anslutning till ledning (nätтарiffer) skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Nätтарiffer för område, utom engångsavgift för anslutning, får dock inte utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen. Nätтарiffer för överfö-

Nätverksamhet skall ekonomiskt redovisas skilt från annan verksamhet. *Vid redovisning av nätverksamhet som grundas på nätkoncession för område skall varje område redovisas för sig om inte nätmyndigheten på koncessionshavarens begäran beviljar undantag. Sådant undantag skall beviljas om berörda områden ligger geografiskt nära varandra och sammantaget utgör en för nätverksamhet lämplig enhet. Ett beviljat undantag är för sin giltighet beroende av att en enhetlig nätтарiff tillämpas för samtliga områden som omfattas av undantaget. När koncessionstiden för något av de områden som omfattas av det beviljade undantaget löper ut, skall nätmyndigheten pröva om undantaget skall bestå.* Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, nätmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning av nätverksamhet.

Revisor hos den som bedriver nätverksamhet skall särskilt granska redovisningen av nätverksamheten. Revisorn skall årligen i ett särskilt intyg avge ett utlåtande i frågan om redovisningen av nätverksamheten skett enligt gällande bestämmelser. Intyget skall av revisorn ges in till nätmyndigheten. Regeringen får meddela

ring av ström skall utformas så, att betald avgift för en anslutning ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna.

Vid bedömning av en nättariffs skälighet skall särskilt beaktas konsumentintresset. Hänsyn skall dessutom tas till kravet på en rimlig avkastning i nätverksamheten. Vid skälighetsbedömningen skall nättariffen för varje koncessionsområde bedömas för sig.

Den som har nätkoncession skall på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om nättariffer och övriga villkor för överföring eller anslutning. Vid begäran om ny anslutning skall uppgiften om villkoren lämnas inom skäligen tid. Den skriftliga uppgiften skall innehålla en upplysning om möjligheten att hos nätmyndigheten begära prövning enligt 4 mom. sista stycket.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt första och femte styckena prövas av nätmyndigheten.

föreskrifter om revision av nätverksamhet.

Avgifter och övriga villkor för överföring av ström och anslutning till ledning (nättariffer) skall vara skäliga och utformade på sakliga grunder. Nättariffer för område, utom engångsavgift för anslutning, får dock inte utformas med hänsyn till var inom området en anslutning är belägen. *På en ledning som omfattas av en nätkoncession för linje och där spänningen understiger 220 kilovolt (regionledning) får inte nättariffen, utom engångsavgift för anslutning, inom normala spänningsintervall, utformas med hänsyn till var en uttagpunkt är belägen i förhållande till ledningens anslutning till annan koncessionshavares ledning som omfattas av nätkoncession för linje. Tillstånd till avvikelser från vad som anges i enlighet med vad som anges i 9 mom.* Nättariffer för överföring av ström skall utformas så, att betald avgift för en anslutning ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet, med undantag för utlandsförbindelserna.

Vid bedömning av en nättariffs skälighet skall särskilt beaktas konsumentintresset. Hänsyn skall dessutom tas till kravet på en rimlig avkastning i nätverksamheten. Vid skälighetsbedömningen skall nättariffen för varje koncessionsområde bedömas för sig. *Om nätmyndigheten, enligt första stycket, har medgivit att ett antal nätkoncessioner för område får redovisas samlat, skall dock dessa vid skälighetsbedömningen anses utgöra ett område. Vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en regionledning skall koncessionshavarens kostnader för att ha samtliga sina regionledningar inom samma re-*

gion anslutna till annan koncessionshavares ledning bedömas samlat. Övriga kostnader, med undantag för kostnaderna för nedtransformering, på koncessionshavarens samtliga regionledningar skall, inom varje normalt spänningsintervall, bedömas samlat. Kostnaderna för nedtransformering skall bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall om lika många nedtransformeringar utförts för att nå detta spänningsintervall. För nätkoncession för linje med en spänning om 220 kilovolt och däröver skall koncessionshavarens samtliga linjer, med undantag för utlandsförbindelserna, bedömas samlat.

Den som har nätkoncession skall på begäran utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om nättariffer och övriga villkor för överföring eller anslutning. Vid begäran om ny anslutning skall uppgiften om villkoren lämnas inom skälig tid. Den skriftliga uppgiften skall innehålla en upplysning om möjligheten att hos nätmyndigheten begära prövning enligt 4 mom. sista stycket.

Frågor om koncessionshavarens skyldigheter enligt första och femte styckena prövas av nätmyndigheten.

2. Förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Prop. 1994/95:222
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

dels att 31 § skall ha följande lydelse,

dels att det i 2 § skall införas fyra nya moment, 9 - 12 mom., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 § 9 mom.

Nättariffen för en enskild elkonsument, vars anläggning är ansluten till en regionledning, skall, om nätmyndigheten meddelat tillstånd till det, utformas med hänsyn till var på regionledningen elkonsumentens uttagpunkt är belägen.

På ansökan av koncessionshavaren eller berörd elkonsument skall nätmyndigheten meddela tillstånd om följande förutsättningar är uppfyllda.

1. Den berörda uttagpunkten fanns den 1 juli 1995.

2. Ett avtal, innebärande att priset för överföringen av el baseras bland annat på uttagpunktens belägenhet, fanns den 1 juli 1995.

Tillstånd skall gälla från viss dag samt meddelas för bestämd tid, högst trettio år.

Om tillstånd meddelats skall, vid fastställande av nättariff för elkonsumenten, uttagpunktens belägenhet beaktas i samma utsträckning som i det avtal som nämns i andra stycket.

Om uttagpunktens läge ändras eller avses bli ändrad eller om den avtalade effekten i uttagpunkten höjs eller avses bli höjd, skall koncessionshavaren anmäla detta till nätmyndigheten. När en sådan anmälan har gjorts skall nätmyndigheten pröva i vilken utsträckning och under vilken tid det tidi-

2 § 10 mom.

Kostnaden för en mätare med tillhörande insamlingsutrustning och dess installation i uttagspunkten hos en elkonsument skall av nätkoncessionshavaren debiteras elkonsumenten.

En elkonsument som är lågspänningskund har vid flyttning rätt att av nätkoncessionshavaren få tillbaka den del av erlagd kostnad som motsvarar värdet av mätaren med tillhörande insamlingsutrustning med beaktande av dess återstående tekniska livslängd. Belopp under 1 000 kronor behöver dock inte återbetalas till elkonsumenten.

Elkonsumenter vars elförbrukning mäts på annat sätt än enligt de föreskrifter som meddelats med stöd av 2 § 4 mom. sjunde stycket skall debiteras merkostnaden för denna mätning och för rapporteringen av mätresultaten.

Andra kostnader för mätning än de som nämns i första och tredje styckena får inte debiteras enskilda elkonsumenter.

Första – tredje styckena gäller inte elkonsumenter som köper sin el från innehavaren av leveranskoncession enligt 6 § lagen (1994:618) om handel med el, m.m.

Frågor om nätkoncessionshavarens skyldigheter enligt detta moment prövas av nätmyndigheten.

2 § 11 mom.

Innehavare av elproduktionsanläggning som kan leverera en effekt om högst 1 500 kilowatt skall för inmatning av el inte erlägga annan del av nättariffen än en--

gångsavgift för anslutning, avgift för mätare med tillhörande insamlingsutrustning och dess installation i inmatningspunkten samt årlig avgift för mätning och rapportering.

Prop. 1994/95:222
Bilaga 5

2 § 12 mom.

Innehavare av en elproduktionsanläggning har rätt till ersättning enligt andra stycket av den koncessionshavare till vars ledningsnät anläggningen är ansluten.

Ersättningen skall motsvara

1. värdet av den minskning av energiförluster som inmatning av el från anläggningen medför i koncessionshavarens ledningsnät, och

2. värdet av den reduktion av koncessionshavarens avgifter för att ha sitt ledningsnät anslutet till annan koncessionshavares ledningsnät som blir möjlig genom att anläggningen är ansluten till ledningsnätet.

Regeringen får utfärda närmare föreskrifter om beräkningen av ersättningen enligt andra stycket.

Frågor om ersättning enligt detta moment prövas av nätmyndigheten.

31 §²

Beslut enligt 2 § 7 mom. får inte överklagas.

Beslut om ersättning till den som enligt 15 a § tredje stycket beordrats att öka eller minska produktionen av ström får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av nätmyndigheten enligt 2 § 4, 6, 7, 9, 10 eller 12 mom. eller 3 § eller beslut av den systemansvariga myndigheten om ersättning till den som enligt 15 a § tredje stycket beordrats att öka eller minska produktionen av ström får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. *Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Om det i domstol förekommer*

²Senaste lydelse 1994:1801.

bara en enskild part när nätmyndighetens beslut prövas är myndighetens part i målet. Ändras nätmyndighetens avgörande i sak genom beslut av länsrätt eller kammarrätt, får nätmyndigheten överklaga beslutet.

Prop. 1994/95:222

Bilaga 5

Föreskrifter om överklagande av en myndighets beslut enligt 23 §, 24 § första eller andra stycket, 25 § eller 26 § eller med stöd av ett bemyndigande enligt lagen meddelas av regeringen.

Föreskrifter om överklagande av ett beslut av en riksprovplats meddelas av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1996.

3. Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1801) om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Prop. 1994/95:222
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om övergångsbestämmelserna till lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i deras lydelse enligt lagen (1994:1801) om ändring i nämnda lag

dels att punkten 1 skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas en ny punkt, punkt 4, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Förelagen lydelse

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 15, 15 a och 31 §§ den 1 januari 1995, och i övrigt den *dag regeringen bestämmer*. De nya föreskrifterna skall, med det undantag som anges i 2, tillämpas även på koncessioner som har beviljats före ikraftträdandet. Därvid skall linjekoncession anses som nätkoncession för linje och områdeskoncession som nätkoncession för område.

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 15, 15 a och 31 §§ den 1 januari 1995, och i övrigt den *1 januari 1996*. De nya föreskrifterna skall, med det undantag som anges i 2, tillämpas även på koncessioner som har beviljats före ikraftträdandet. Därvid skall linjekoncession anses som nätkoncession för linje och områdeskoncession som nätkoncession för område.

4. Efter anmälan senast den 30 juni 1996 av en kommun skall nätmyndigheten meddela förbud för en innehavare av nätkoncession att inom ett angivet område ansluta anläggningar för värmeförsörjning av en byggnad som redan är ansluten till ett fjärrvärme- eller naturgasnät.

Ett sådant förbud gäller till utgången av år 1998.

Ett anslutningsförbud gäller inte anläggningar i form av en värmepump.

På ansökan av innehavaren av en byggnad får nätmyndigheten meddela undantag från förbudet för byggnaden om värmeförsörjningen av byggnaden med större fördel kan tillgodoses med elenergi än med det för området gemensamma värmesystemet.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:618) om handel med el, m.m.

dels att nuvarande 13 § skall betecknas 14 §,

dels att 1, 5, 7 och 12 §§ samt punkten 2 i övergångsbestämmelserna skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 13 §, och närmast före den paragrafen en ny rubrik av följande lydelse samt att rubriken närmast före 14 § skall lyda "Överklagande".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

En juridisk person som bedriver produktion av eller handel med el får inte bedriva nätverksamhet enligt 1 § fjärde stycket lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Utan hinder av första stycket får produktion av el som uteslutande är avsedd för att täcka nätförluster bedrivas tillsammans med nätverksamhet i samma juridiska person.

Utan hinder av första stycket får också produktion av el som sker i mobila reservkraftsaggregat, vilka är avsedda för tillfälligt bruk vid elavbrott, bedrivas tillsammans med nätverksamhet i samma juridiska person.

Bestämmelser om tillsyn över efterlevnaden av denna paragraf finns i 2 § 6 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

5 §

Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 4 § 1 eller distribution av fjärrvärme eller naturgas skall verksamheten drivas på affärsmässig grund. Verksamheten skall redovisas särskilt.

Om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16-18 §§ kommunallagen (1991:900) bedriver sådan verksamhet som avses i 4 § 1 eller distribution av fjärrvärme eller naturgas skall verksamheten drivas på affärsmässig grund. Verksamheten skall redovisas särskilt.

För företag som bedriver distribution av fjärrvärme eller naturgas gäller inte bestämmelserna i första stycket den verksamheten om den bedrivs i ett område där nämndigheten har meddelat ett förbud enligt punkten 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i deras lydelse enligt lagen (1994:1801) om ändring i nämnda lag.

7 §

Leveranskoncession får endast ges till den som från allmän synpunkt är lämplig att leverera ström inom leveransområdet.

Leveranskoncession ges för en bestämd tid, längst *tre* år. Leveranskoncession ges för en bestämd tid, längst *fem* år.

Leveranskoncession får inte överlätas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Vid prövning av ansökan om överlåtelse av leveranskoncession skall första stycket tillämpas.

12 §

Annan än innehavare av leveranskoncession får inom leveransområdet leverera ström *dels* för ändamål som inte omfattas av leveransskyldigheten enligt 9 § första och andra styckena, *dels till* elkonsumenter som skriftligen gjort anmälan om det till koncessionshavaren minst sex månader innan leveransen påbörjas.

Annan än innehavare av leveranskoncession får inom leveransområdet leverera ström för ändamål som inte omfattas av leveransskyldigheten enligt 9 § första och andra styckena. *En sådan leverantör får inom leveransområdet också leverera ström till dels* elkonsumenter som skriftligen gjort anmälan om det till koncessionshavaren minst sex månader innan leveransen påbörjas, *dels elkonsumenter som med en leverantör har haft ett tidsbestämt avtal, vilket har upphört att gälla under tiden 30 juni - 31 december 1995.*

Elkonsument som med koncessionshavaren har ett avtal om leverans av ström med en reglerad uppsägningstid som är längre än sex månader eller som är tidsbestämt får dock inte köpa ström av annan än kon-

cessionshavaren förrän avtalet har upphört att gälla. I sådana fall krävs ingen anmälan enligt första stycket.

Prop. 1994/95:222
Bilaga 5

Elkonsument inom leveransområdet som köper ström från annan än innehavaren av leveranskoncession men som i stället vill köpa ström från denne skall ha rätt till det om elkonsumenten gjort anmälan om detta till koncessionshavaren minst en månad innan leveransen skall påbörjas.

Balansansvar

13 §

En elkonsument är skyldig att se till att någon, i ett avtal med den myndighet, som enligt 15 a § lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha systemansvaret för elektrisk ström, har åtagit sig det ekonomiska ansvaret för att det nationella elsystemet tillförs lika mycket el som tas ut i konsumentens uttagspunkt (balansansvar).

En elkonsument som är ansluten till ett ledningsnät skall hålla innehavaren av nätkoncession underrättad om vem som har åtagit sig balansansvaret i hans uttagspunkt.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller inte de elkonsumenter som köper sin el från innehavaren av leveranskoncession enligt 6 §.

Innehavaren av leveranskoncession skall hålla innehavaren av nätkoncession underrättad om till vilka elkonsumenter han levererar el samt vem som har åtagit sig balansansvaret för hans inköp.

Innehavaren av nätkoncession skall hålla den systemansvariga myndigheten underrättad om de uppgifter som nämns i andra och fjärde styckena. Han skall dessutom hålla den systemansvariga myndigheten underrättad om vem som har åtagit sig balansansvaret för hans egna inköp.

2. Ges leveranskoncession i samband med ikraftträdandet till någon annan än den som vid utgången av 1994, med stöd av områdeskoncession enligt 2 § 4 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i dess lydelse före den 1 januari 1995, bedriver distributionsverksamhet inom leveransområdet (områdeskoncessionshavaren) eller den som till honom står i förhållande som anges i 3 gäller följande.

a) Den som får leveranskoncession inom området har skyldighet att leverera ström i enlighet med vad som anges i 9 §.

b) Leveransskyldigheten enligt a omfattar dock inte elkonsumenter inom området som vid ikraftträdandet har tidsbestämda avtal eller avtal med en reglerad uppsägningstid som är längre än sex månader med den tidigare innehavaren av områdeskoncession inom området.

c) Det under b angivna undantaget från leveransskyldigheten gäller till utgången av år 1996. Avtal som avses under b blir ogiltigt vid utgången av år 1996.

d) Annat avtal mellan elkonsument och tidigare innehavare av områdeskoncession än som avses under b blir ogiltigt vid ikraftträdandet av denna lag.

2. Ges leveranskoncession i samband med ikraftträdandet till någon annan än den som vid utgången av 1995, med stöd av områdeskoncession enligt 2 § 4 mom. lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar i dess lydelse före den 1 januari 1996, bedriver distributionsverksamhet inom leveransområdet (områdeskoncessionshavaren) eller den som till honom står i förhållande som anges i 3 gäller följande.

a) Den som får leveranskoncession inom området har skyldighet att leverera ström i enlighet med vad som anges i 9 §.

b) Leveransskyldigheten enligt a omfattar dock inte elkonsumenter inom området som vid ikraftträdandet har tidsbestämda avtal eller avtal med en reglerad uppsägningstid som är längre än sex månader med den tidigare innehavaren av områdeskoncession inom området.

c) Det under b angivna undantaget från leveransskyldigheten gäller till utgången av år 1997. Avtal som avses under b blir ogiltigt vid utgången av år 1997.

d) Annat avtal mellan elkonsument och tidigare innehavare av områdeskoncession än som avses under b blir ogiltigt vid ikraftträdandet av denna lag.

5. Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1802) om ändring i lagen (1994:618) om handel med el, m.m.

Prop. 1994/95:222
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att punkten 1 i övergångsbestämmelserna till lagen (1994:618) om handel med el, m.m. i punktens lydelse enligt lagen (1994:1802) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1. Denna lag träder i kraft den dag *regeringen bestämmer*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1996.

6. Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1803) om ändring i lagen (1994:619) om ändring i lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden Prop. 1994/95:222
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att ikraftträdandebestämmelsen till lagen (1994:619) om ändring i lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden i dess lydelse enligt lagen (1994:1803) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den *dag*
regeringen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den *1*
januari 1996.

7. Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1804) om ändring i lagen (1994:620) om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m. Prop. 1994/95:222
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:620) om upphävande av lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m. i dess lydelse enligt lagen (1994:1804) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Härigenom föreskrivs att lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m. skall upphöra att gälla *den dag regeringen bestämmer*.

Föreslagen lydelse

Härigenom föreskrivs att lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggning m.m. skall upphöra att gälla *vid utgången av år 1995*.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1995-05-17

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Hamdahl, justitierådet Bo Svensson, regeringsrådet Arne Bækkevold.

Enligt en lagrådsremiss den 4 maj 1995 (Näringsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, m.m.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Bengt Agartz.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

2 § 7 mom.

Fjärde styckets bestämmelser om kriterierna för att bedöma skäligheten av nättariffer vinner enligt Lagrådets mening på en uppdelning på tre stycken och förtydliganden enligt följande förslag.

"Vid bedömning av en nättariffs skälighet skall särskilt beaktas konsumentintresset. Hänsyn skall dessutom tas till kravet på en rimlig avkastning i nätverksamheten. Vid skälighetsbedömningen skall nättariffen för varje koncessionsområde bedömas för sig. Om nätmyndigheten enligt första stycket har medgivit att flera nätkoncessioner för område får redovisas samlat, skall dock dessa vid skälighetsbedömningen anses utgöra ett område.

Vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en regionledning skall

1. koncessionshavarens kostnader för att ha samtliga sina regionledningar inom samma region anslutna till annan koncessionshavares ledning bedömas samlat,
2. koncessionshavarens kostnader för nedtransformering bedömas samlat för hela landet inom varje normalt spänningsintervall när lika många nedtransformeringar utförts för att nå detta spänningsintervall,

3. koncessionshavarens övriga kostnader bedömas samlat inom varje normalt spänningsintervall för koncessionshavarens samtliga regionledningar i hela landet.

Vid skälighetsbedömningen av nättariffen för en ledning med en spänning om 220 kilovolt eller däröver skall alla kostnader på koncessionshavarens samtliga ledningar i landet med undantag för utlandsförbindelserna bedömas samlat, dock att tariffen får utformas med hänsyn till var på koncessionshavarens ledningsnät en anslutningspunkt är belägen".

Förslaget till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

31 §

Bestämmelsen i tredje meningen i första stycket medför vissa tillämpningssvårigheter om flera enskilda parter för gemensam talan. Det synes lämpligt att bestämmelsen får innehålla att nätmyndigheten är part när dess beslut prövas i domstol. Allmänna regler om myndighetens rätt att överklaga domstolens beslut synes då tillräckliga, varför första stycket fjärde meningen kan utgå ur förslaget.

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 maj 1995

Närvarande: statsrådet Sahlin, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Peterson, Thalén, Freivalds, Tham, Schori, Heckscher, Hedborg, Andersson, Winberg, Jusmann, Nygren, Sundström, Johansson

Föredragande: statsrådet Andersson

Regeringen beslutar proposition 1994/95:222.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Lag om ändring i lagen (1994:617) om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	2 § 4 mom., 7 mom.	
Lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	2 § 12 mom., 31 §	
